

Intervju: Albin Kurti

Ne možemo imati normalne odnose

10 godina od smrti Frana Cetinića

Otmica Evrope

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; CG 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 200 RSD

VREME

broj

1314

10. mart 2016.

VUČIĆ I NAVIJAČI

STRAH OD TRIBINA

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE **Laguna**

**Knjige za
299 dinara!**

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI“ U SRBIJI

Ponesite ovaj primerak „Vremena“ u neku od knjižara „Delfi“ i kupite jedan od deset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.

Akcija traje od 25. februara do 24. marta 2016.

Kiti Fiedžerald:
SVINJOTOPIJA

Dirljiva, mračna i crnohumorna priča o prijateljstvu gnevne šiparice i sredovečnog muškarca, izolovanog od društva zbog strašnih fizičkih deformiteta, s tajnom opsesijom – krišom gaji svinje

Ana Marija Šua:
TERET ISKUŠENJA

Očajna zbog viška kilograma ona odlazi u centar za mršavljenje, spremna na sve što se u njemu od nje traži. Kontroveržno delo savremene argentinske književnice, distopija o društvu u kojem je savršen fizički izgled imperativ

Džejson Metjuz:
IZDAJA

Roman o američkoj i ruskoj špijunaži, kontrašpijunaži, prismoći, vrbovanju agenata, sajber ratovanju, tajnoj komunikaciji i upotrebi seksa u obavestajnom radu. Triler penzionisanog agenta CIA, pisan u najboljoj tradiciji špijunskih romana Džona le Karea

Ernst Hafner:
BRAĆA PO KRVI

Kulturna knjiga iz 1932, zabranjena po dolasku nacista na vlast, upečatljiv i napet roman o svetu besprizornih i potkulturi mladih u Berlinu poslednjih dana Vajmarske Republike

Samanta Šenon:
SEZONA KOSTIJU

Naučnofantastična distopija na tragu Margaret Atwood i Antonija Bardžisa, orvelovski roman o političkoj tiraniji s tolkinovskom pastoralnom mitskom ikonografijom

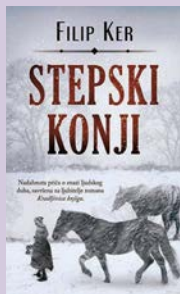
Džejms Paterson, Dejvid Elis:
OKRIVLJENE SUPRUGE

Tipičan patersonovski triler u kome se smenjuju raskalašna neumerenost tri drugarice na njihovom izletu u glamurozni Monte Karlo, svirepo ubistvo, izdađa, opasnost i borba za opstanak

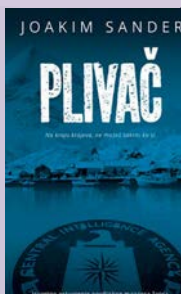
Patriša Kornvel:
TAČKA NASTANKA

Farma je izgorela, na zgratištu je pronađen leš. Istraga vodi u neslućenom smeru. Jedan od najboljih romana Patriše Kornvel iz serijala o forenzičkoj istražiteljici doktorki Kej Skarpeti

Filip Ker:
STEPSKI KONJI

Ukrajina 1941. godine, vreme nacističke okupacije. Jedan starac se stara o životinjama u prirodnom rezervatu Askanija Nova, gde retkoj vrsti stepskih konja preči izumiranje. Jedna devojčica želi da ih spase. Priča o traženju izlaza iz zagrljaja leda i smrti

Joakim Sander:
PLIVAČ

Savremeni špijunski triler čija se radnja dešava na liniji Brisel-Švedska-Sirija-Liban-Avganistan-Irak-SAD. Autor je nekadašnji poslanik u Evropskom parlamentu i činovnik Evropske komisije u Briselu, danas skandinavski literarna zvezda u usponu

Kamila Šamsi:
SPALJENE SENKE

Priča o Japanki koja je preživela udar atomske bombe u Hirošimi i koju je sudbina zatim odvela u Pakistan, Indiju, Avganistan i Ameriku. Knjiga ocenjena kao istorijski roman našeg vremena, s preporukom Salmana Ruždija koji je Kamilu Šamsi nazvao piscem izuzetne ambicije i snage

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. "Kod Vuka" (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "SKC" (Kralja Milana 48, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Terazije" (Terazije 38, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Zemun" (Glavna br. 20, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Makedonska 12, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Kragujevac" (Kralja Petra I 12, Kragujevac)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Niš" (Voždova 4, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Super Vero" (Milutina Milankovića 86a, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Kalča" (TC Kalča, lamela E, lokal 11, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Kod sata" (Kneza Miloša 33, Valjevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Čačak" (Gradsko šetalište bb, Čačak)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Novi Sad" (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Omladinska 16/1, Kraljevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Pančevo" (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)

Delfi knjižare d.o.o. "Rodič" (TC Rodič, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. "Zira" (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "KNEZ" (Knez Mihailova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. "Bulevar" (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Immo" (Gandijeva 21, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Subotica" (Korzo 8, Subotica)
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Miljakovac" (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118 a, Banovo Brdo)
Delfi knjižare d.o.o. "27. mart" (Stanoja Glavaša 1, Beograd)
Knjižara Delfi NS (Big Shopping Center, Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Knjižara Delfi Požarevac (Stari korzo 2, Požarevac)
Delfi knjižare d.o.o. "BIG" (Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Delfi knjižare d.o.o. "Jagodina" (Vivo shopping park, Jagodina)

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarn

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorićević, Momir Turudić

sekretarijat
Jovana Prešić

redakcija
Dejan Anastasijević,
Muharem Bazdulj, Dimitrije Boarov,
Slobodan Bubnjević, Sonja Čirić,
Zora Drčelić, Slobodan Georgijev,
Nebojša Grujić (kultura),
Andrej Ivanji (svet),
Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović,
Jasmina Lazić, Zoran Majdin,
Radmilo Marković, Saša Marković,
Ivana Milanović Hrašovec,
Milovan Milenković (foto),
Milan Milošević, Teofil Pančić,
Saša Rakezić, Mirko Rudić,
Tamara Skrozza, Zoran Stanojević,
Tatjana Tagirov, Dragan Todorović,
Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić,
Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrda (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković,
Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić,

lektori: Katarina Pantić,
Živana Rašković, Ivana Smolović;
korektori: Nikola Dragomirović,
Ana Čuk Dragomirović,
Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

4 Vučić i navijači: Strah od tribina

11 **Nuspojave:** Pekić u bronzi,

Vučić pred Trojom... a Kasandru ko šiša

12 **Intervju:** Aljbin Kurti

18 **Portret savremenika:**

Aleksandar Obradović

22 **Lični stav:** Dragan Šutanovac

24 **Intervju:** Željana Tunić

28 **Politička (ne)kultura:**

Kako bi bilo da su uloge obrnute

32 **Fotoreportaža:**

Postaite deo formule „Podrži život“

34 **Lični stav:** Nenad Ilić

KULTURA

36 **Povodom desetogodišnjice smrti Frana**

Cetinića: Otmica Evrope

39 **Sećanje:** Gospar Frano Cetinić

42 **Premijere:** „Otađzbina“ Olega Novkovića

46 **Slike:**

“Sunce zalazi na Jadranu” J. R. Boronaliya

47 **Knjige:** “Autobiografske i druge

neostvarene priče” Saše Radonjića

49 **TV manijak:** TV karanfil

SVET

50 **Tajni plan Berlina i Ankare:**

Angela Merkel na turskom bazaru

52 **Višegradska četvorka:**

Izbori, referendum i strah od izbeglica

54 **Intervju:** Osama Abdul Mohsen

56 **Panika u vrhu Republikanske partije:**

Strah od Donalda Trampa

MOZAIK

58 **Vreme nauke:** Radiofobija za samuraja

59 **Navigator:** Otkupljivanje radoznalosti

60 **Strip:** Irena Jukić Pranjić

62 **Vreme uživanja:** Krompir

Mediji su smenjivali Aleksandra Obradovića maltene od kad je preuzeo funkciju direktora najveće kompanije u Srbiji. Po raspisivanju vanrednih izbora, ova najava se obistinila

PIŠU: **RADMILO MARKOVIĆ I DCV**

Posle 116 godina u Parizu je ponovo izložena čuvena slika “Sunce zalazi na Jadranu”, jedino delo najkontroverznijeg autora u istoriji slikarstva

PIŠE: **TANJA JOVANOVIĆ**

Turski premijer Redžep Tajip Erdogan dobio je od EU sve što je tražio, ali pitanje je da li je njegov plan za rešenje izbegličke krize sprovodiv

PIŠE: **DEJAN ANASTASIJEVIĆ**

Fotografija na naslovnoj strani: **Milovan Milenković**

STRAH OD TRIBINA

Poslednjeg dana februara, u Hali sportova “Ranko Žeravica” u Novom Beogradu odigrana je košarkaška utakmica između domaćeg Partizana i hrvatske Cedevite. Ubedljivo je pobedio Partizan, oprostivši se od rezultatski loše sezone u Jadranskoj ligi. Da ta utakmica, koja nije imala takmičarskog značaja, postane jedna od gorućih tema srpske politike i medija, pobrinuli su se navijači Partizana, skandirajući premijeru Srbije ono čuveno: “Vučiću, pederu!” Na prvi pogled, to zvuči kao sitnica u režiji navijačke mase, ali prozvanom Aleksandaru Vučiću to je bilo previše

Sušтина nezadovoljstva Partizanovih navijača je, prema njihovom tumačenju, u tome što sadašnji premijer finansijski favorizuje Crvenu zvezdu, a tako uništava Partizan. To je prilično nejasna priča o ogromnim ciframa, dugovima, sponzorstvima javnih preduzeća uz umešanost raznih sumnjivih likova srpske politike, sporta i kriminala. Ako se setimo "Utiska nedelje" u kome su gostovali trener KK Partizana Duško Vujošević i predsednik KK Crvene zvezde Nebojša Čović, deluje da se to može rešiti samo pesnicama.

Kako god, premijer Vučić je dva dana nakon utakmice gostovao na Radio-televiziji Srbije i prokomentarisao provokacije sa tribina: "Tri godine ćutim i ne odgovaram ljudima iz Partizana na to što govore o meni. 'Ne da im država, ne da Vučić.' Ja sam zvezdaš, proveo sam pola života na Marakani, nikakva tajna ni za koga. Pošteni ljudi ne kriju za koga navijaju... Ja sam besan na rukovodstvo Partizana u košarci, što neće da kaže svojim navijačima... Ja se sada direktno obraćam navijačima Partizana – više je pomogla država i Aleksandar Vučić košarkaškom klubu Partizan nego košarkaškom klubu Crvena zvezda. Pitajte za to Danilovića i Berića. Neki bi trebalo da se stide. Što ovi drugi ne izađu i ne kažu koliko je država pomogla i koliko je na različite načine Aleksandar Vučić pomogao? Zato što je lakše da se kaže da je Vučić kriv. Lakše je da se čuje 'Vučiću, pederu' nego 'Uprava napolje' ili nešto drugo."

Ubrzo je stigao i odgovor prozvanog potpredsednika KK Partizana, Miroslava Berića: "Dragi navijači, poštovani prijatelji, uvažena javnosti, želim da vas obavestim da sam podneo neopozivu ostavku na mesto potpredsednika kluba i da više neću obavljati tu funkciju. Žao mi je što je do toga došlo, posebno u ovom trenutku, kada se klub konsolidovao i ostvario značajan napredak u igri i rezultatima. (...) Ponosan sam na neverovatnu podršku navijača klubu u tako teškoj situaciji. Pune hale i ubedljivo najveća gledanost u ligi zaslužuju poštovanje. Niko nema tako odane i strasne navijače. Nesrećan sam zbog ovoga što se sada događa."

U isto vreme, stiglo je još jedno saopštenje, potpisano samo sa "KK Partizan": "Poštovani navijači Partizana i ljubitelji

Volim i ja vas

Skandiranje protiv vlasti su pratile i parole onih koji podržavaju vlastodršce. "Slobo, mi te volimo" bila je omiljena mantra tokom mitinga Socijalističke partije Srbije. Kao reakcija je došlo i ono "Volim i ja vas" (ubrzno prekomponovano u "Volim i ja vlast"), koje je prvi put Slobodan Milošević izgovorio na mitingu na Terazijama 24. decembra 1996.

Današnja vlast nije toliko lucidna, ili ih pristalice ne inspirišu dovoljno, pa nema pevljivih odgovora. Međutim, prvi put u našoj političkoj istoriji vlast je posvećena stvaranju pozitivne slike o sebi u medijskom i internet prostoru. Ko zna koliko novca se troši na tzv. botove kojima je jedini zadatak da na internetu ostavljaju afirmativne komentare poput onoga "Svaka čast Vučiću, za samo nekoliko meseci je...", hakerskim tehnikama napadaju sajtove gde se kritikuje Vučićeva politika i, jednostavno – stvaraju dimnu zavesu oko realnih problema skrivajući ih od javnosti.

Osim onlajn botova, SNS koristi i stotine stranačkih simpatizera – terenaca koji autobusima prate gostovanja naprednjačkih ministara po Srbiji. Kada se promovisu razni kapitalni projekti, uglavnom stariji građani (koji neodoljivo podsećaju na one koji su u vreme pada Miloševića ljubili njegove uramljene fotografije na SPS-ovim mitinzima) aplaudiraju i ljube naprednjačke političare, plaću pred novinskim kamerama kunući se u svoju podršku aktuelnoj vlasti i Aleksandru Vučiću.

Osim toga, bilo je i nekoliko veoma zabavnih pesama koje promovisu aktuelnu vlast. Kursadžije, komedijaši iz Grand produkcije, tako su otpevale pesmu "Prvi potpredsednik" po tekstu Milutina Popovića Zahara. "Vučko, Vučko, sve se menja, slaviće te pokolenja, ti si prvi koji kaže ko to krade, a ko laže", kaže refren te pesme. Pesa se, navodno, svidela Vučiću, koji se "slatko nasmejao" kad ju je čuo.

Veći hit je bila recitacija 15 članova aleksandrovačke omladine SNS-a koji su, tokom predizborne kampanje u martu. 2014 godine, držeći balone ispred kamere, uglas vikali: "Naprednjačke statute na Fejsbuku šerujem zato što je to budućnost u koju verujem. Pobjeda na izborima će nam se isplatiti, to će nam Vučić novim radnim mestima uzvratiti."

Najveću popularnost je napravila devojka umetničkog imena Marija MaXima, koja je na Jutjubu objavila pesmu i spot "On je Vučić Aleksandar".

košarke, KK Partizan je, kao što znate, u prethodnom periodu doživeo velike promene, kako na terenu i na klupi tako i van njega. (...) Uz veliki lični angažman predsednika Vlade, kao i njegovog kabineta, Klub je obavio niz razgovora i konsultacija sa svim poveriocima i sprečio blokadu klupskog računa koja bi zasigurno, ako ne ugasila, onda znatno otežala kakvo-takvo preživljavanje kluba i njegov opstanak u formi kakvu znamo i na kakvu smo navikli. (...) Ponovo, uz pomoć predsednika i članova Vlade Republike Srbije, dugogodišnji sponzor našeg Kluba, kompanija Telekom Srbija, posle godinu i po dana pauze vratila se u crno-beli tabor, u vreme kada se Klub nalazio u nezavidnoj takmičarskoj situaciji. (...) U duhu svega navedenog, a uzimajući u obzir i činjenicu da su navijači Partizana – koji svake nedelje pune hale i pružaju frenetičnu podršku svojim navijanjem – uvek pronalazili način

da igračima uliju dodatnu energiju prilikom utakmica, Klub apeluje da prepoznaju želju kod predstavnika države da pomognu Klubu da izađe iz teške situacije i da se, u tom smislu, uzdrže od pogrdnog navijanja i izražavanja političkih i vansportskih stavova."

Na kraju, stiglo je i saopštenje navijačke grupe "Grobari Jug" pod naslovom "Pismo armiji navijača Partizana širom Srbije i sveta", gde je objašnjeno da je 2014. godine dogovoreno da "političari na tribinama nema mesta, da će svaki vid politike i političkog delovanja na tribinama biti sankcionisan". "Naša stranka je Partizan", stoji na kraju tog pasusa. U nastavku saopštenja piše da uprava kluba ipak nije znala da ceni njihovu podršku i da im je jedino bilo stalo do očuvanja fotele. "Nakon novih sramnih poraza, uprava je, konačno, našla krivca – navijače Partizana." Na kraju, postavlja se pitanje kada će biti održana Skupština kluba i da li će

direktor i ostali istaknuti članovi podneti ostavku...

Dopisivanje opširnim saopštenjima, poneka ostavka i zaklinjanje na večnu ljubav klubu zaista deluju kao svakodnevica domaćeg sporta. Za rešenje tog hroničnog problema, čini se, nedostaju malo političke volje, privatizacija i poštovanje postojećih zakona. Pored toga, za ovu priliku, zanimljivije je pitanje zašto je premijer Srbije u celoj priči reagovao na vulgarne provokacije i kritike navijača.

ISTORIJA ODNOSA

Podsetimo, prvo su protiv Vučića, njegove politike i saradnika počeli da skandiraju na protestima raznih desničarskih i *Kosovo je Srbija* grupa. Njih nema mnogo, pa se ta kritika nije daleko čula. Usledio je niz skandiranja Partizanovih navijača tokom fudbalske sezone 2014/15, kada se vikalo: "Vučiću, pederu, ne damo ti titulu." U oktobru iste godine, tokom fudbalske utakmice Srbije i Albanije, koja je prekinuta zbog incidenta sa dromom, pred kamere Radio-televizije Srbije istrčao je Igor Mikić, "radikal", kako su ga tada mediji predstavili, i proslavio se kraćom verzijom prethodne parole. Kasnije je pritvoren, ali je optužba zbog vređanja premijera odbačena. Nekoliko meseci kasnije opet je završio iza rešetaka, ali zbog napada na policajce u civilu.

Istorija prozivanja

Teško da je Igor Mikić mogao da pretpostavi koji su dometi njegovog uskakanja u živi prenos utakmice Srbija–Albanija i usklika "Vučiću, pederu!". Taj postupak, neprihvatljiv na više nivoa, postao je svojevrsna kritika svega što predstavlja aktuelni premijer Srbije Aleksandar Vučić, a to nije malo. Na Jutjubu ima bezbroj varijacija te parole: od muzičkih remiksa u nekoliko žanrova do snimaka na kojima to, na nevestom srpskom, viču neki Kinezi. Horski se taj povik uzvikuje na koncertima, utakmicama, dočecima sportista, u krca tim autobusima gradskog prevoza, u kavanama. Pitajte danonoćnog čuvara Geozavoda, zgrade u kojoj je izložena maketa "Beograda na vodi", koliko je puta čuo skandiranje tih reči sa svog radnog mesta. Ima i viceva poput: "Sine, dosta je bilo igrice, uzimaj knjigu!" Sin odgovara: "Učicu, pederu! Učicu, pederu!" Ili onaj gde nekog pita gde će, a on kaže "Kući ću, pederu! Kući ću, pederu!"

Politički povici iz mase imaju tradiciju u svim političkim periodima. Devedesete su, tako, bile veoma inspirativne. Prvi od hitova antimiloševićevskih protesta i mitinga je "Slobo – Sadame" gde su svi koji su držali do sopstvene poli-

tičke pristojnosti poredili demokratiju Slobodana Miloševića sa onom koju je sprovodio diktator Sadam Husein u Iraku. Posle je došlo i "Spasi Srbiju i ubij se, Slobodane". Prateći aktuelnosti, taj stih se prilagođavao i povcima narednih vodećih političara Srbije – Vojislavu Koštunici i Borisu Tadiću. Od afirmativnih povika, najzanimljiviji je "Čedo, oženi me", koji se vikao od studentskih protesta 1996. i 1997, na početku političke karijere Čedomira Jovanovića. Simbolički bitan usklik je i "Vuče! Vuče!" (Ima nepisano pravilo starih opozicionara da si tokom devedesetih bio protiv Slobe ako si makar jednom glasao za SPO, dizao tri prsta i vikao "Vuče! Vuče!")

U postpetooktobarskom periodu, najvidljiviji su bili grafiti "dos je najgori", koji su pisali radikali, i "Đilas tajkun". Pričalo se da ta provokacija nije lako pala bivšem gradonačelniku Beograda. Tokom predizborne kampanje za gradonačelnika Beograda 2012. godine, grafiti su prepravljani u "Đilas tajfun", a po gradu je dopisivano i "Vučić, peder".

Naravno, najveći od svih političkih grafita je "Gotov je", koji je bio deo Otporove kampanje protiv Slobodana Miloševića 2000. godine.

Navijače je nemoguće upristojiti

“Kada klubu za koji navijaš ide dobro, lako se preguraju svi problemi – i smanjenje plate, i kvar na kolima, i grip u kući. To se, dakle, ne odnosi samo na aktuelnu vlast nego i na vlastiti život. Ako tvoj klub gubi, prepoznaćeš krivce gde god se okreneš”

“Kada pričamo o navijačima i politici, jedina konstanta njihovog delovanja jeste stalna promena mišljenja. Na jednoj tribini se moglo čuti ‘Delije, delije, ajmo svi u glas, Slobodan Milošević navija za nas’, na drugoj ‘Partizan, Partizan, to je srpski tim, Slobodan Milošević ponosi se njim’, ali i: ‘Spasi Srbiju i ubij se, Slobodane’, i na Partizanovoj i na Zvezdinoj tribini.

Jako je teško razgraničiti da li je to evolucija mišljenja ili posledica određenih manipulacija”, kaže za “Vreme” Miloš Šaranović, dugogodišnji sportski novinar Televizije B92.

“VREME”: Mislite li da danas postoji određeni uticaj na to što navijači pevaju na tribinama?

MILOŠ ŠARANOVIĆ: Jedino što može biti blizu organizovanja šta će navijači da rade jeste određivanje šta ne smeju da rade, odnosno šta ne smeju da viču. Postoje ljudi koji pokušavaju da zabrane “mešanje politike i sporta”, kako oni to kažu. Videli smo svi saopštenja...

Ne vidim, dakle, ko bi iz kluba ili uprave bio u stanju da organizuje da jedna

tribina viče “Vučiću, pederu” ili nešto drugo. Njihove organizatorske sposobnosti su upitne i za mnogo jednostavnije stvari. Osim toga, mislim da je pogrešna teza da klubovi kontrolišu navijače. Rekao bih da je obrnuto.

Što se tiče samih navijača, mislim da je navijačka scena u ozbiljnom rasulu. Partizanovi navijači su u priličnoj anarhiji već godinama. Zvezdini imaju određenu hijerarhiju, redosled poteza, planove, kako god to nazivali. Osim toga, u poslednje vreme, navijač Zvezde je zadovoljan: u košarci se Zvezda potpuno rezultatski vratila, igra u Evropi; u fudbalu ima veliku prednost. Doduše, ima i dug koji nijedna vlast ili ekonomija ne može rešiti za kratko vreme.

Šta je sa ostalim klubovima iz Srbije?

Radnički Kragujevac ni u jednom sportu nema trenutno zapaženu ulogu. Slično je i sa Užicem. Čačak i inače nema neku veću navijačku tradiciju, tako nešto bi moglo da se kaže i za Niš ili Novi Sad. Oni imaju tradiciju ljubitelja sporta. Ostaju navijači Rada iz Beograda koji su dugo nevidljivi i mirni. Ne znam zašto.

Oni su, kao grupa, ekstremni desničari i sa te strane bi bilo logično da su sada ljuti i da im se ne sviđa tendencija razvoja ili kretanja društva i politike. Radovi navijači su bili učesnici svih bitnih događaja u kojima su učestvovali navijači: od “Spasi Srbiju i ubi se”, 5. oktobra, paljenja ambasada...

Što se tiče Zemuna, mislim da se oni drže lokalne priče. Navijački su obojili svoj deo grada i nemaju ambicije da rešavaju bilo šta veće od pitanja čiji je Zemunski park.

Uglavnom se ne može pričati o velikoj brojnosti navijača. Sem utakmica reprezentacije i derbija Zvezde i Partizana, mi nemamo drugi sportski događaj na kome ima više od 5000 ljudi na jednom mestu. Pritom je naša domaća liga medijski potpuno nevidljiva. Prenosi se na kablovskim kanalima koji imaju malu gledanost. Čak i da se nešto napravi, u navijačkom smislu, to niko neće videti.

NAJGLASNIJI: Navijači Partizana

Foto: M. Milenković

Inače, Mikić se još jednom, za sada poslednji put, pojavio u javnosti. Objavivši na svom Fejsbuk profilu fotografiju sa Mikićem, Branko Ružić, potpredsednik Socijalističke partije Srbije, koalicionog partnera Vučićevog SNS-a, u oktobru 2015. godine je napisao: “Moje prvo upoznavanje sa čovekom, ljudinom Igorom Mikićem, rodnom iz Peći... Divan čovek, čestit, pošten i, što je meni najvažnije, grobar od glave do pete.” Ružić je fotografiju i tekst obrisao nakon oštire reakcije svog stranačkog predsednika Ivice Dačića i nekoliko naprednjačkih ministara.

Nastavak navijačkog javnog kritikovanja premijera Vučića usledio je tokom

svečanog otvaranja Evropskog prvenstva u vaterpolu u Kombank areni, 10. januara, kada je hiljade ljudi zviždalo tokom govora predsednika Srbije Tomislava Nikolića. Posle njega je, uz aplauze, govorio ministar sporta i omladine i proslavljeni vaterpolista Vanja Udovičić, ali je nakon pominjanja predsednika, premijera i gradonačelnika Beograda Siniše Malog, i njegov govor zaglušen zvižducima. “Hvala vam što zviždite jer ste me podsetili da smo upravo u ovakvoj atmosferi dobijali najteže utakmice i više puta pokazali da smo velika ekipa. Često smo osvajali medalje u ovakvim atmosferama”, odgovorio je Udovičić, dobivši još glasnije zvižduke sa tribina.

Da li vikanje protiv Vučića na Partizanovim tribinama ima veze s tim što je on navijač Crvene zvezde?

Foto: B92

Pravi navijač, neko kome je navijaštvo i navijačko opredeljenje jedina ili veoma važna stvar u životu, mnogo više razume navijača drugog kluba nego nekoga ko nije navijač. Ne verujem da Vučiću Partizanovi navijači zameraju to što je bio na drugoj strani. Postoje situacije kada je to bitno, ali mislim da to nije ova. Zahvaljujući tom navijačkom iskustvu, siguran sam da postoji određeni nivo identifikacije i međusobnog razumevanja.

Međutim, njegova vlast je koincidirala sa promenom odnosa snaga u kojoj Partizan, prvo u košarci, a polako i u fudbalu, ide naniže, a Zvezda raste. Tu je bitan još jedan simptom iskonskog navijaštva: kada klubu za koji navijaš ide dobro, lako se preguraju svi problemi – i smanjenje plate, i kvar na kolima, i grip u kući. To se, dakle, ne odnosi samo na aktuelnu

vlast nego i na vlastiti život. Ako tvoj klub gubi, prepoznaćeš krivce gde god se okreneš. To je recimo uporedivo sa onim kad si zaljubljen pa ti nije ni hladno, niti je problem što imaš malo para... Uostalom, mi istu projekciju imamo i sa Đokovićem. Veliki račun za struju, prazna kesa iz radnje, opomena za porez se lakše prežive ako Novak pobedi Mareja.

Zbog toga, percepcija klasičnog partizanovca je da je sada neko kriv, najlogičniji zaključak je da je uzrok Partizanovih nevolja to što Vučić navija za Zvezdu. To dodatno hrani i činjenica oko nejasnog finansiranja klubova. Te brojke nikada nisu na jednom mestu, sabrane, pregledne i razumljive. Meni samo nije jasno zašto se ovo nezadovoljstvo u mnogo manjoj meri dešavalo pre šest meseci, kada je Partizan počeo da gubi. Sad Partizan igra relativno dobro...

Vidite li razlog zašto premijer ulazi u prepucavanje sa navijačima?

Ne. Nemoguće je umiriti, ubediti ili upristojiti navijače. Nije zabeleženo da su navijači prestali sa nečim nakon što je neko apelovao ili ih molio da prestanu. Naprotiv: ako spiker moli da se prestane sa ubacivanjem predmeta u teren – baciće sve što imaju, ako moli da ne pale baklje – popaliće sve i jednu koju su uneli... Zabluda je i to da se time može upravljati.

Osim toga, to "Vučiću, pederu" ušlo je u uši i svima deluje da su mnogo važni ako tako nešto viču. I najhrabriji su, i najluđi, i najspremniji na sve... Ne vidim razlog zašto se uopšte o tome polemisalo. Nema lepšeg motiva da nešto radiš, bar u navijačkom svetu, od toga da se to ne sme.

Premijer Vučić je, dva dana kasnije, rekao: "Nisu zviždali meni, ja u Areni nisam ni bio... Verujem da će ti koji su zviždali pronaći neke bolje." Time je posredno najavio očekivane izbore, dodavši da on svoj posao obavlja marljivo i pošteno, da nigde ne ide, da razume one političare koji kažu da je zviždanje "glas naroda", da će građani imati uskoro priliku da izaberu "one marljivije i bolje".

Godinu i po od Mikićevog oglašavanja, "Vučiću, pederu" postalo je, dakle, simbol banalne kritike aktuelne vlasti. Da ga sam premijer ne pominje sve češće u svojim javnim govorima, verovatno bi ostalo potpuno irelevantno za bilo

Može li se osim pomenute prevrtljivosti navijačkih stavova definisati još neka karakteristika političkog bića navijača?

Navijači su uglavnom desno orijentisani i sebe doživljavaju kao branik nacionalnog smisla. Od 1999. imamo jak anti-NATO stav, pa su tako Zvezdini navijači pevali protiv Tonija Blera u Jagodini, sa neke evropske Partizanove utakmice, tamo negde posle 11. septembra, postoji fotografija sa transparentom "Buš-Bin Laden 0:1", krajem devedesetih je bila velika antihaska kampanja navijača Zvezde sa transparentom "Sve sudije Haškog suda mogu da nam ližu muda"...

Mogu li navijači ponovo odigrati neku bitnu društvenu ulogu u političkim previranjima do kojih će sigurno jednom doći?

Na nivou vike i buke – verovatno. Bitna stavka je to što i dalje ima dosta ljudi na Zvezdinim utakmicama. Manje nego ranije, ali ipak dosta. Na Partizanovim ih takođe ima, ali znatno manje nego ranije.

Međutim, imam utisak da nema više one pripadnosti navijaštvu kao ranije. Navijačka scena se rasplinula. Jednim delom zbog nezainteresovanosti klinača koji uvek donose svežu energiju i brojnost. Oni ili ne prate sport ili navijaju za neki Inter, Arsenal, Barselonu, odnosno nemaju tu vrstu identifikacije sa domaćim klubovima. Osim toga, godinama unazad navijači su za veliki deo javnosti personifikacija najlošijeg dela društva, što svakako demotiviše okupljanje mladih.

M. RUDIĆ

šta smisljeno, a možda je tajna baš u toj irelevantnosti.

MOTIVI

Krajem 2010. godine, sudija fudbalskog meča između Smedereva i Rada prekinuo je utakmicu na pet minuta zbog toga što su navijači pevali: "Spasi Srbiju i ubij se, Borise!" "Skandiranje je deo navijačkog folkloru i kulture, meni to ne smeta. Neka državni organi rade svoj posao. Ne mešam se u rad pravosuđa, niti u rad FSS-a. Neću da imam drugačiji tretman od drugih predsednika", rekao je tim povodom tadašnji predsednik Srbije Boris Tadić.

Ipak, navijačima nisu isto Tadić i Vučić. Prvi simpatizerski navija za Partizan, a drugi je bio redovan i vatreni navijač Zvezde. Za hrvatski nedeljnik "Globus" hvalio se 2008. godine svojim navijačkim podvizima: "Mene su svojevrmeno u Zagrebu pritvarali kad sam dolazio na utakmice između Dinama i Crvene zvezde. Često sam se tukao, mislim da to znaju i vođe Bed blu bojsa (BBB). Teško da će ijedan od vođa BBB reći da sam kukavica. Znaju to Hasan, Šejtan i Sarma. Oni su bili vođe Dinamovih navijača zajedno sa Sandrom Kokanom. (...) Sve vođe BBB sam dobro poznao. Dugo godina sam se čuo s Hasanom. On mi je jednom u Pirovcu, mestu pored Šibenika, spasao život. Bilo je to uoči početka rata u Hrvatskoj, kad su svi oni bili protiv Srba, a ja, valjda, namerno govorio nešto što njima nije bilo po volji."

Sadašnji premijer Srbije je poznat kao čovek koji želi sve da kontroliše, a kritike mu teško padaju. Obe stvari mogu da budu motiv zbog kojih je reagovao na skandiranje navijača. U početku mu nije smetalo što ga ortaci sa tribine vređaju, a onda je sve češće počeo da ih citira.

Posle pomenutog "Utiska nedelje" u

kome su gosti bili Čović i Vujošević, Vučić je na RTS-u govorio o pogrdnom skandiranju: "Da! Mene to veoma boli... Mogao sam kao i većina drugih političara da kažem da me to ne interesuje, ali boli me, jer to ničim nisam zaslužio", a zatim je objasnio kako je Partizan, u stvari, dobio više novca nego što govore i više nego što je dobila Zvezda, a onda je govorio i o privatizaciji ta dva kluba. "Idite na tržište pa kao što funkcionišu Junajted, Liverpool ili Barselona – baš me briga koji ćete model izabrati. Država ima važnijih stvari na koje će da troši novac. Osnovaćemo državni fond za podršku i solidarnost bolesnoj deci i mnogo više novca ići će u taj fond, a mnogo manje u Zvezdu i Partizan, pa neka mi 17.000 puta skandiraju, a svakako će imati oko manje čega da se svađaju u budućnosti."

Na košarkaškom derbiju, navijači Partizana su prozivali Novaka Đokovića koji je navijač Crvene zvezde (pored ostalog, vikali su i "Plati porez"). Teniser je kasnije odgovorio u sportskom duhu: "Navijam za Zvezdu, ali ne mrzim Partizan. Navijam za Partizan u svim drugim utakmicama kada ne igra protiv Zvezde, igrao sam za taj klub, nemam tu vrstu problema."

Revoltiran je bio premijer Vučić: "On je legenda Srbije ili će biti legenda. Sramota je što Srbi vređaju Đokovića po navijačkoj osnovi. U redu je da meni vičete 'Vučiću, pederu', ali da to vičete Đokoviću, to je bezobrazluk najgore vrste."

Osim pomenuta dva, možda ima još motiva za prepucavanje sa navijačima. Slikovit je jedan iz davne prošlosti domaćeg fudbala. Rajko Mitić, legenda fudbala i Crvene zvezde, igrao je u leto 1946. četiri utakmice za suparnički Partizan na gostovanju u SSSR. Po povratku, Partizanova uprava je zahtevala direktno od Tita da Mitić pređe u najjugoslovenskiji klub. Taj transfer je sprečio Svetozar Vukmanović Tempo, objasnivši da bi bio strašan politički skandal da Zvezdini navijači zvižde Partizanu (čitaj: Jugoslaviji, Titu, NOB-u...) zbog ukradenog ljubimca.

Verovatno najizvesniji motiv za već hroničnu svađu na relaciji Vučić – navijači pomenuo je u izjavi za "Blic" sociolog Srećko Mihajlović. "Mislim da njemu to odgovara", rekao je Mihajlović, objasnivši da se time skreće pažnja sa ozbiljnijih stvari poput lošeg životnog standarda građana, nezaposlenosti itd.

MIRKO RUDIĆ

Pekić u bronzi, Vučić pred Trojom... a Kasandru ko šiša

Da se ja pitam, piscima bi bilo zabranjeno da se žene i udaju. Ili bi, ako su baš zapeli, njihove brakove trebalo tako pravno regulisati da njihovim supružnicima (te deci etc.), ako ih nadžive, ne bi trebalo da pripadaju nikakva materijalna, a kamoli moralna prava proistekla iz autorskog dela. Mislim, hajde de, možeš da živiš u kući koju je pisac stekao (ima i takvih pisaca, mada ne mnogo), ili da voziš njegova kola, ali prste dalje od njegovog dela, a i generalno od privilegovane "brige o pišćevom liku", ili šta već! Nisi ti njegov posmrtni portparol niti na bilo koji način emaniraš pišćev duh, ti si samo osoba koja je s piscem delila privatni život, pa se blagoizvoli toga i držati, zalivaj cveće na grobu i uopšte gledaj svoja posla. Pisac, dakle, pripada samo sebi, a njegovo delo, u simboličkom i kulturnom smislu, svima koji ga makar s trunkom smisla i pokrića doživljavaju kao svoju baštinu – elem, ništa od toga ne pripada supružniku! Njemu/njoj pripadao je čovek, a njega više nema. Basta.

nu. Opet, to ne znači da ds može da "monopolise" Pekića i da bi nju sad trebalo pitati za nekakvu "dozvolu" da se velikog pisca uopšte uzme u usta: kratak stranački angažman ipak je relativno sporedna stavka njegove prebogate bi(bli)ografije.

Potom, vlast; Vučić je svojevrtni majstor rafiniranog političkog sadizma, i ovo je u tom smislu jedan od njegovih veštijih poteza. No, ne radi se tu samo o čistom uživanju u ponižavanju ionako grogiranog suparnika, nego i o sasvim praktičnim interesima: sve se ovo dešava na Vračaru, a Vučiću je očigledno jako stalo do toga da simbolički osvoji Vračar, valjda jedino što ama baš nikada nisu držali on i njemu slični, formirani po opskurnim srs i sps piličarnicima. A zašto je to tako važno? Zato što A. V. opsesivno teži tom ekstatičnom trenutku apsolutne dominacije, a posle kako bude; zato (mu) je Vračar tako važan. Ako može bronzanog Pekića da upotrebi kao trojanskog konja za ulazak na Vračar, učiniće to bez premišljanja. Kasandru ionako niko odavno ne zarezuje... Zato ću

Niko nije baš sasvim nedužan u šaradi oko otkrivanja spomenika Borislavu Pekiću

Dobro, ako ste shvatili generalni pravac neophodnih i neodložnih pravnih reformi koje ću uvesti čim postanem diktator, možemo da pređemo na stvar. O Borislavu Pekiću se, dakako, radi. Na onoj goloj betonskoj ledini koja je do nedavno bila beogradski Cvetni trg otkriven je spomenik piscu *Besnila*, uz prigodno praznoslovije premijera Vučić Aleksandra lično, i uz sasluženje Pekićeve udovice Ljiljane i mnogobrojne rodbine te dosta neobično ukomponovane ekipe "kulturnih i javnih radnika" (za većinu garantujem da bi lako poverovali da je Pekić napisao *Roman o Londonu*), a što je neke ushitilo a druge razbesnelo zbog svojevrstne "političke zloupotrebe pokojnika", pred kraj života jednog od osnivača tj. obnovitelja Demokratske stranke. Štaviše, ds patrijarh Dragoljub Mićunović zapretio je da pod ovako rizičnim uslovima neće principijelno pristati da umre (želim mu da u tome ustraje što duže), da mu se ne bi dogodilo nešto slično. Neki, opet, zlobno javno misle da Mićunović u tom smislu uopšte nije u opasnosti. Ukratko, bilo je svega, ali malo toga suvislog.

E sad, ko je tu ko, šta je tu šta? Najpre, razumljivo je da Demokratska stranka reaguje nekom vrstom protesta, jer je svakome – naročito onima koji se najedared grade nevešti – jasno da se radi o simboličkoj apropiaciji Pekića kao (između ostalog i političkog) simbola, koji pak ni na koji način i ni u najširem zamislivom smislu ne može pripadati Srpskoj naprednoj stranci, a kamoli ljudima koji je vode, a čija je personalna politička istorija duboko na strani suprotstavljenog Pekićevom višedecenijskom prodemokratskom angažma-

još jednom ponoviti da se kroz sve ove godine ama baš ništa nije promenilo u psihološkoj strukturi davnog vođice nekakve navijačke bande: isti je to predatorski nagon, ista "ulična" filozofija brutalne i teatralno iskazane predominacije i pokoravanja stoji kao njena (zaprepašujuće banalna) potka.

Na koncu – porodica. Uprkos svemu iz prvog pasusa, zadržavajući je šta je sve gospođa Ljiljana Pekić (kao i pišćeva kći etc.) učinila za muževljevo delo nakon njegove smrti; teško da ima sličnog primera tolike posvećenosti. No, posvećenost je uvek i svojevrstna zamka: fokusirajući se na jedno zamenariš sve drugo, dakle, što se kaže, pogodivši jedno, promašićete sve ostalo... Ljudski je sasvim razumljiva i opravdana njena briga za svaku dostupnu formu afirmacije suprugovog nasleđa; moguće je shvatiti i da nije mnogo zainteresovana za šire implikacije i nuspojave konteksta u kojem se sve to odigrava. Međutim, ne može se razumeti svesno delovanje u skladu s rečenicom tipa "Njemu to ne bi bilo važno, ali meni jeste" (spomenik i sve oko njega), kojom je pokušala da odgovori na prigovore. Naime, u javnom je smislu potpuno nevažno šta je Ljiljani Pekić važno. Ako već i sama kaže da Pekiću najblaže rečeno ne bi bilo stalo da mu se otkriva ovakav spomenik i oko svega se pravi sumnjiva šarada s neotklonjivim šmekom političke zloupotrebe, *onda je to moralo biti jedini kriterijum*. Sve drugo je popuštanje ljudskoj slabosti i taštini – ne pišćevoj, ne dakle "delegiranoj", nego onoga ko iza pisca ostaje. Eto, otuda moja ideja o "pravnoj reformi", bez obzira na to što teško da ima pisca koji ne bi voleo da se o njegovom nasleđu brine neko veran i požrtvovan kao Ljiljana Pekić. ¶

Ne možemo imati

**Za Srbe sa Kosova
ja sam pre svega
građanin Kosova,
nisam Albanac.
Ali ako uvedete
Srbiju u jednačinu,
ja postajem Albanac.
Ne mogu da se uspešno
usprotivim Srbiji
samo kao građanin
republike Kosovo.
Srbija je prevelika i
mnogo jača od nas.
Ali to nije slučaj sa
Srbima sa Kosova**

Sa šestog sprata zgrade u Ulici ovk u Prištini vide se vrhovi Šar-planine prekriveni snegom. "Ovo je Ljuboten, a iza je Makedonija", pokazuje nam Aljbin Kurti, poslanik u skupštini Kosova i jedan od amblema pokreta Vetevendosije – Samoopredeljenje.

Ovaj četrdesetjednogodišnjak poznat je srpskoj javnosti kao jedan od ljudi koji je robijao u vreme vladavine Slobodana Miloševića i kao najradikalniji zastupnik nezavisnog Kosova u postratnom periodu.

U srpskim zatvorima je, kaže, puno čitao i igrao šah. Na pitanje da li bi odigrao partiju sa predsednikom srpske vlade Aleksandrom Vučićem daje odričan odgovor. "Ni privatno", kaže uz osmeh.

Kao što je imao problema sa Vladom u Beogradu dok je Kosovo bilo deo Republike Srbije tako danas ima problema sa Vladom u Prištini zbog toga što veruje da ni ona ne radi dovoljno u interesu Albanaca i samoprogllašene republike Kosovo.

Pokret kome pripada je uspeo da poslednjih meseci spreči rad parlamenta u

fotografije BIRN Srbija

Prištini akcijama u samoj skupštini, bacanjem suzavca, kao i velikim protestima na ulicama Prištine – najvećim u postratnom periodu.

Kosovo vidi kao zajednicu baziranu na tri osnovna principa: univerzalnosti, solidarnosti i kooperativnosti, što je u suprotnosti sa onim na čemu je Priština zasnovala sadašnje društvo a to su različitost i tolerancija.

"Kada mi neko kaže budi tolerantan, to je kao da mi je rekao da prikrivam svoje

prave namere prema drugom, to nije pravi put", kaže Kurti i dodaje da umesto proklamovanih principa mira, stabilnosti i sigurnosti treba sistem zasnovati na principima pravde, razvoja i demokratije.

Razgovor počinjemo od najave novih protesta koje je Samoopredeljenje najavilo za sredinu marta 2016. godine.

"VREME": Pročitao sam ovde u Prištini da planirate da nastavite proteste ovog meseca, da li možete da mi kažete nešto više o tome?

normalne odnose

ALJBIN KURTI: Naš sledeći protest će biti za malo više od dve nedelje i još uvek nismo u potpunosti odlučili o detaljima naše strategije, ali će sigurno biti u Prištini na glavnom trgu i pretpostavljam da će biti govornika iz različitih političkih partija.

Želite da ostanete na trgu dok ne ispunite vaše zahteve?

Još nismo odlučili. Ne znam da li će biti jednostavni protest. Znamo gde će biti, ali ne i koliko će trajati.

Koji je cilj protesta? Šta su vaši zahtevi?

Naša vlada je veoma sklona tome da vaskrsne zso (Zajednicu srpskih opština), a mi se protivimo tome. Namera je da se uspostavi autonomna teritorijalno administrativna zajednica koja je veoma slična Republici Srpskoj u Bosni, i koja će proizvesti neku vrstu bosnizacije Kosova.

Zašto mislite tako? U Bosni više od 35 odsto populacije čine Srbi i cela situacija u vezi sa Republikom Srpskom je zapravo dogovorena Dejtonskim sporazumom.

Ono što Srbija nije brzo postigla tokom rata, želi da postigne sporo u miru. Mislim da su Vučić i Dačić nasleđe Miloševića i Šešelja, i ja ne vidim nikakvu razliku u njihovim ciljevima, vidim samo razliku u strategiji i metodi, jer su okolnosti različite. Tako je Vučić išao 9. januara u Banja Luku i rekao je da voli Republiku Srpsku, a taj dan je proglašen za neustavan dan za Bosnu. Mislim da postoji dupla imitacija – s jedne strane Vučić imitira Miloševića, njegove ciljeve i taktike, a sa druge strane javlja se imitacija Putina u smislu integracije srpske zajednice satelitskih kvazidržava po susednim zemljama. Mislim da ova dupla imitacija neće dovesti do dugoročnog mira i stabilnosti na Balkanu. Naprotiv.

Mislite da Srbija ima dugoročni projekat sa Srbima sa Kosova?

Mislim da je to stari projekat. Mislim da su i Srbija i Kosovo nenormalne zemlje, ni jedna ni druga nisu normalne zemlje. Normalizacija odnosa između dve nenormalne zemlje jeste dodatak koji vodi ka nenormalnosti. Mislim da bi pristup trebalo da bude drugačiji – potrebni su nam normalna Srbija i normalno Kosovo i normalan međusobni odnos kao posledica normalizacije njih samih. Za mene su zasebno zemlje mnogo bitnije od odnosa između njih.

Brisel na to gleda ovako – smatraju nas malim zemljama koje još uvek nisu članice EU i mnogo više brine o odnosu između država nego o tome kako je nama u našim kućama. Mislim da je ta geopolitička zabrinutost na jednoj strani, ali da ona sa

nezaposlenošću i socijalnom bedom na drugoj strani preokreće demokratske zemlje u autokratije. Ovaj ceo region je pod autokratskim režimom. To je ideja očinske figure na vrhu, koja nije diktator u svom punom značenju, ali ipak ima poslednju reč u svemu, sve vreme. Nažalost, u 21. veku Evropa smatra da je gotovo sa diktaturom, ali u isto vreme dozvoljava i priznaje autokratiju koja, ukoliko se ne svrgne nakon određenog perioda, ima tendenciju ka totalitarizmu.

Vi zapravo kažete da postoji tendencija ka totalitarizmu na Kosovu, u Srbiji, Makedoniji, svuda na Balkanu?

Tako je, na celom Balkanu. U Bosni imate međunarodnu zaštitu i mislim da ti projekti vođeni politički, nacionalno i socioekonomski zapravo su protiv ljudi i nisu demokratski. Ukoliko su stabilnost i bezbednost bitnije od demokratije, razvitka i pravde, to dovodi do autokratije. I mislim da ceo region sada ide ka autokratiji. To je u jednu ruku stari projekat na Balkanu uparen sa pogrešnim pristupom Brisela.

Vi imate političku partiju, aktivni ste ovde, pa kako to možete promeniti?

Mislim da treba da se borimo i u institucijama i van njih. Nije dovoljno boriti se samo na ulici ili samo u parlamentu.

Šta ste promenili u institucijama?

Nismo mogli mnogo toga da promenimo s obzirom na to da smo bili opozicija sve vreme, ali uradili smo mnogo na emancipaciji i podizanju svesti među ljudima. Postoji neka vrsta kletve među pobunjenicima, a to je da nikada nećemo moći da dokumentujemo sve loše stvari koje smo sprečili svojim delovanjem. Loše stvari koje vrebaju svuda u zemlji postaju manje i sporije zahvaljujući našoj opoziciji. Nismo još uvek uspeali da ih zaustavimo i eliminišemo, ali pomoću našeg otpora postale su manje i sporije. Nije lako, ali pre ili kasnije ćemo uspeti.

Rekli ste da Albanci zapravo nemaju nikakav problem sa Srbima, ali imaju problem sa Srbijom kao državom. Šta se promenilo u proteklom

periodu kada govorimo o ovim odnosima?

Nije postojao nijedan protest Srba na Kosovu na kome bi Srbi tražili zso. Mi organizujemo dosta protesta, ali oni nisu organizovali nijedan sa takvim zahtevom. Samo iz Beograda su to zahtevali, ali ja mislim ne za Srbe kao građane, nego za Srbiju kao zemlju. Mislim da Vučića uopšte nije briga za Srbe, on brine samo za svoju moć.

Ljudi u Srbiji kažu da je on priznao Kosovo i da je zato došao na vlast, da bi priznao Kosovo...

Ne raspravljam o tome, možda na kraju procesa on zaista prizna nezavisnost Kosova, ali on će to uraditi samo nakon toga što bude siguran da je izgradio malu Srbiju unutar Kosova.

Kako?

Sve su to stari projekti, koji sada samo imaju novo ime. Ali drugačije ime ne znači i drugačije stvari. Kada su Milošević i Dejtonski sporazum konačno priznali Bosnu, Srbi su bili trećina populacije u Bosni i dobili su pola Bosne. Ovde su Srbi na Kosovu samo šest odsto populacije i ne osećamo se ugroženima od strane Srba, ali Beograd namerava da putem zajednice opština sa većinskim srpskim stanovništvom kontroliše četvrtinu Kosova.

Koja je razlika za srpsku zajednicu na Kosovu sada kada se uporedi sa onim kako je bilo Albancima za vreme Miloševića?

Postoji velika razlika. Sada nema Miloševića među Albancima koji će poslati Srbe u zatvor i mučiti ih. Nemamo vojsku i policiju, nema tlačenja i eksploatacije. Ne verujem da su Srbi ovde pod opresijom. Naravno, imamo mnogo zajedničkih problema, kao što su nezaposlenost, loše obrazovanje i zdravlje, ali mislim da nema nikakve analogije.

S druge strane, želimo da Kosovo dobije potpunu nezavisnost, što, po nama, znači pravo da se pridruži Albaniji. Mi za zagovaranje takve ideje ne dobijamo nikakvu pomoć sa strane. Trenutno, član 1.3 našeg Ustava nam ne dozvoljava da se pridružimo nekoj drugoj zemlji. Mi želimo da budemo u mogućnosti da se pridružimo Albaniji u mirnom i demokratskom maniru, ali to trenutno nije moguće zbog našeg Ustava, koji su manje-više pisale međunarodne sile.

Mislim da je najveća razlika to što Srbija daje 500 miliona evra svojim formacijama i paralelnim strukturama koje im kažu da je Kosovo Srbija, da je srce Srbije. A ja ne dobijam nijedan evro iz Tirane kako bih se zalagao za ujedinjenje. Zapravo, ja sam taj koji nekada pokušava da ih ubedi da stvari na Kosovu nisu uopšte tako dobre kao što se čini.

Složit ćete se da promena granica nije pitanje uloženog novca u kampanju...

Mislim da ljudi Srbi na Kosovu ne mogu uopšte da imaju svoje mišljenje o tome. Mi nismo čuli mišljenje Srba ovde, da smo proteklih godina čuli ovde od Srba da zahtevaju zajednicu, onda bih bio spreman slušati takve zahteve, ali ako to ne čujem od Srba na Kosovu nego samo od Vučića i Dačića, naravno da moram da se protivim. Zato je zso projekat Beograda, a ne Srba.

Mislite da ako Srbi iz na primer Gračanice organizuju proteste želeći zajednicu, vi ćete reći u redu, hajde da razgovaramo o tome?

To je trebalo da se dogodi u prošlosti kako bih ih ja saslušao. Ne postoji autentičan zahtev. Ali zašto to nije bio slučaj? Zašto to nije bilo moguće? Jer Beograd ne dozvoljava Srbima sa Kosova da predstavljaju sebe. Kao dodatak na to sada vidite da je Milorad Dodik na temu mnogih problema bliži Putinu nego što je Vučiću, i to je naša velika briga zbog toga što mogu lako da zamislim da predsednik srpske zajednice razmenjuje brojeve telefona sa Putinom. To je velika pretnja za nas.

Kako je to pretnja za vas?

Putin jednom nedeljno pominje Kosovo, upoređujući ga sa Krimom...

Ukoliko Briselski sporazum nije dobar za Kosovo, šta predlažete, kako uspostaviti bolje odnose?

Kosovo je abnormalna zemlja i ima dva ključna problema za građenje stabilnih odnosa, a to su podeljeni grad Mitrovica i velika stopa nezaposlenosti. Srbija, takođe, ima velike probleme, nije se suočila sa svojom prošlošću, ne zna gde njene granice počinju i postaje autokratsko društvo. Mislim da i Kosovo i Srbija treba da postanu normalne zemlje i onda treba uspostaviti i međusobne normalne odnose. Mislim da trenutno ne možemo da imamo normalne odnose. Ono što ja predlažem jeste neka vrsta socijalnog otvorenog

i demokratskog dijaloga. Za Srbe sa Kosova ja sam pre svega građanin Kosova, nisam Albanac. Ali ako uvedete Srbiju u jedan način, ja postajem Albanac. Ja ne mogu da se uspešno usprotivim Srbiji samo kao građanin republike Kosovo. Srbija je prevelika i mnogo jača od nas. Ali to nije slučaj sa Srbima sa Kosova, sa njima to nije problem.

Institucionalna integracija nije dovoljna, potrebna nam je socijalna integracija. Ona se dešava na dva nivoa – jedna je na nivou industrijalizacije i ekonomskog razvoja, a druga su univerziteti, studenti i profesori. Mislim da kvalitetno obrazovanje integriše ljude i da su obrazova-

nje i ekonomija dva glavna nivoa socijalne integracije.

Kako to možemo da izvedemo?

Prvo moramo to da želimo. Moramo da prestanemo sa zatvorenim, diplomatskim dijalogom u Briselu, gde gospođa Mogerini kaže Vučiću i Mustafi – imate dogovor, sada idite i prodajte ga ljudima. Ne verujem u ovaj metod s vrha ka dnu. Mislim da pravi dijalog kreće sa dna ka vrhu.

Da li vidite takav dijalog na Kosovu?

Ne, jer je ceo pristup pogrešan. Umesto sa dna ka vrhu za razvoj, ide se od vrha ka dnu radi pomirenja. Ja ne moram da se pomirim sa Srbima iz Gračanice, oni mi ništa nisu uradili, zašto bih ja morao da se pomirim sa njima, mi nemamo problem. Moj problem su Vučić, Dačić... Ja se vrlo dobro sećam Aleksandra Vučića, ministra za informisanje tokom rata na Kosovu...

Shvatio sam u više navrata da vam smeta autokratski režim u Srbiji i izjednačavate Srbiju sa Vučićem, a šta ako za godinu-dve neko sasvim drugi bude na čelu Srbije, a govori-mo o dogovoru između Srbije i Kosovo koji bi trebalo da bude trajan?

Ukoliko se režim u Srbiji promeni a na vlast dođe koalicija recimo Žarka Koraća i Čedomira Jovanovića, mislim da će tada započeti proces normalizacije Srbije, već sa tom promenom. Kada kažem Vučić, ne mislim na srpski narod, već na Srbiju kao državu. Na Kosovu imate jednu zatvorenu pohvaćenu državu, zarobljenu, ali i Srbija je ista takva.

■ Ne mislim da je ZSO posledica Ahtisarijevog plana, ona je posledica toga što međunarodna zajednica pokazuje razumevanje prema Srbiji koja ne priznaje Kosovo a gde Srbija nije prihvatila Ahtisarijev plan

Ne može se poreći da je vlada Aleksandra Vučića uradila mnogo više u ovom procesu nego vlast pre njega...

Mislim da je to obmana.

Ukoliko Brisel kaže da su Vučić, Dačić, Mustafa radili dobar posao, vi imate pravo da kažete da to nije tačno. Da li verujete da će taj briselski paket biti napušten i da će se doći sa nekim drugim predlogom?

Mislim da će na kraju Srbija priznati Kosovo, ali to će biti gorak kraj, to je prvi element. Drugi je da međunarodna zajednica bude medijator između Srbije i Kosova i da ima svoje predloge i inicijative. Međutim, naši političari su veoma korumpirani i EULEX ovde ima njihove dosijee. Upotrebom tih dosijea oni disciplinuju naše političare. Tako da je to moja glavna briga, da EU sa s jedne strane priznaje Srbiju, ali ne i Kosovo, i

bíće medijator. Sa druge strane, EU ima pristup Kosovu putem EULEX-a, a nema nešto slično kada je u pitanju Srbija. Tu se stvara određena asimetrija i kao rezultat toga nastaje zso. Ne mislim da je zso posledica Ahtisarijevog plana, ona je posledica toga što međunarodna zajednica pokazuje razumevanje prema Srbiji koja ne priznaje Kosovo a gde Srbija nije prihvatila Ahtisarijev plan, jer je želela više od toga. Trenutni dijalog je posledica toga što Srbija nije bila zadovoljna Ahtisarijevim planom, a EU to prihvata.

Šta je Kosovo uradilo za 16 godina da pokaže da je funkcionalno demokratsko društvo?

Posle UNMIK-a karakter vlade se nije promenio, iako su imena ministara sada albanska. Oni nisu uspeali da uspostave harmonično društvo. Ova vlada takođe neće uspeti u tome jer ima loš pristup koji se zasniva na tome da počinju stvarima koje su različite među nama, a ne onim što nam je zajedničko. Ono što je zajedničko ljudima jeste društvo, to da su svi oni radnici, zemljoradnici, nezaposleni, domaćice, taksisti, studenti... Socijalne uloge, to treba da bude početna tačka, a ne da se zapostavlja etnički identitet ljudi. UNMIK i naše vlade imaju isti pristup – počinju od razlika, sa idejom postizanja raznovrsnosti, i završavaju želeći toleranciju. Ja bih započeo tako što bih umesto različitosti ponudio univerzalnost, umesto raznovrsnosti predložio bih solidarnost, i umesto tolerancije predložio bih saradnju. Ja nisam protiv raznovrsnosti, ja samo više volim solidarnost. Oni su za ovih 16 godina imali pogrešan pristup. Imali su svu moć, pare, policiju, medije, NGO, ali pogrešan pristup.

Međunarodna zajednica i naša vlada stalno pričaju o miru, stabilnosti i sigurnosti, ali šta je sa pravdom, razvojem, demokratijom?

Šta je pravda na Kosovu?

To je vladavina zakona, nezavisno sudstvo, što ovde nije slučaj.

Kako uspostaviti vladavinu zakona?

Mislim da ne možemo imati pravdu bez demokratije i razvoja. I zbog toga moramo da svrgnemo ovu vladu. Moramo da promenimo ovu vladu kako bismo oslobodili sudski sistem od izvršne grane vlasti.

Ovo je neka vrsta ideologije vaše partije, ali šta je najkonkretniji

program vaše partije? Na primer, ako Srbi ovde kažu: plašimo se kada vidimo proteste, kada Kurti sa svojim prijateljima organizuje proteste kako bi se zaustavilo stvaranje zso, koja je vaša poruka njima?

Naš predsednik Visar Imeri (predsednik pokreta Vetevendosije) rekao je u svom govoru: Mi nismo protiv Srba, ali Srbija je protiv nas.

Da li vi protestujete protiv Srbije ili protiv svoje vlade?

Mi protestujemo protiv naše vlade, koja je sklopila pogrešan, štetan i nepravedan dogovor sa Vučićem i Dačićem.

I to je ovde najveći problem?

Da, jeste.

A ne nezaposlenost, organizovani kriminal...?

To je takođe problem, ali to je sve povezano. Sve su to problemi, ali mislim da je jedan od najvećih ova bosnizacija koju vidimo kao konkretnu pretnju.

Šta je sa zemljištem za koje Srbi kažu da im je ukradeno kako bi se razvile sve ove nove zgrade, na primer u Gračanici, kako to može da se reši?

Mislim da imamo dosta problema sa imovinom. Dobro je da ste me to pitali, jer Vučić nikada ne pita za to. Vučić želi zso, on nikada ne pita ni za jednog Srbinu i kakve on probleme ima.

Odluke suda treba da budu implementirane, a postoji selektivna implementacija odluka, upravo jer vlada ima previše uticaja na sudstvo. Mislim da pitanja u vezi sa imovinom treba da budu obnovljena na Kosovu.

Zbog čega se zakon ne primenjuje?

Zbog toga što postoji veliki materijalni interes moćnih ljudi. I to nije samo u vezi sa Srbima, već i sa albanskom imovinom. Mnogi ljudi su izgubili imovinu zbog nekih moćnih ljudi u sistemu ili oko njega. U jednu ruku, Kosovo je mesto gde postoji velika cirkulacija i odliv kapitala, a sa druge strane akumulacija kapitala se dešava u maloj grupi tajkuna.

Kao što nisu svi Albanci isti, tako nisu ni svi Srbi isti. Imate Srbe kojima je Milošević dao imovinu 90-ih i to nije bilo u redu. A imate i starosedeoce, Srbe koji su sedeli pored Albanaca i mnogi od njih tada nisu nosili uniforme. Nije jednako za Srbe koji su živeli ovde pre Drugog svet-skog rata i za Srbe koji su dobili imovinu

od Rankovića ili Miloševića. Zanimljivo je da su ti koji su dobili imovinu od Miloševića još veći nacionalisti i još veći ekstremisti jer znaju da ono što sada pripada njima nije i zapravo bilo njihovo. Isto tako, Albanci koji ovde imaju imovinu više od jednog veka, manje su vezani za svoje zemljište od ljudi koji su imovinu dobili nedavno i na ilegalan način.

Šta mislite o srpskim crkvama, u smislu statusa i kulturnog nasleđa?

To je veoma vredno kulturno nasleđe svih ljudi na Kosovu. Postoji ta religijska strana, ali i kulturna, koja pripada svima. Slažem se da svaka crkva i džamija treba da imaju svoju imovinu, ali se ne slažem

se sa svojom ulogom u Bosni, Hrvatskoj i na Kosovu. Mislim da je bitno da to urade, ali to se nije desilo. Jer mislim da bi nakon toga saradnja bila mnogo lakša.

Rekli ste isto što i pre dve godine – morate da nas priznate, da se suočite sa prošlošću, i onda možda možemo da razgovaramo...

Dijalog koji će voditi razvoju možemo da započnemo odmah. Međutim, kod Vučića to nije moguće, on nas ne priznaje, a sa Nenadom Rašićem je to moguće odmah.

Zbog čega? Pričate kao srpska opozicija, a ne albanska. Da li je realno da Vučića krivimo za sve?

Ovde govorim za beogradski časopis, a

Mislim da je to bila poslednja šansa pre rata. To više nije moguće.

Krajem 90-ih srpska intelektualna javnost vas je percipirala kao jednog od svetlijih predstavnika građanskog Kosova. Sada se ta slika o vama menja i sve više vas poistovećuju sa radikalnim idejama i uz vaše ime se stavlja epitet kosovski Šešelji. Kako vi to komentarišete, da li se vaša ideja promenila ili su se neke okolnosti promenile ili pak smatrate da ova komparacija ne stoji?

Mislim da to objašnjava kakvi su mediji u Srbiji, ako kreiraju takvu percepciju.

Nema takve slike u medijima, već u intelektualnoj javnosti...

To je totalno lažno i netačno. Šešelji je fašista, on je učestvovao u ratovima u Bosni...

Šešelji je imao ideju velike Srbije, kao i vi Albanije...

Mislim da je veća Albanija koncept izmišljen u Beogradu. Beograd je dobio teritoriju, a mi ovu nalepnicu. Vi vrlo dobro znate kakve je granice na umu imao Šešelji i šta je uradio zbog toga. On je, na primer, rekao da svi Albanci treba da budu inficirani AIDS-om.

Bitno je kako to želimo postići. Ja želim na demokratski i miran način. Ako ljudi kažu "ne", ja ću ostati ovde.

Gde bi se zaustavila ta granica? Da li bi onda Albanci iz Makedonije mogli da kažu: mi hoćemo da se pridružimo zajednici Albanija i Kosovo, i da li bi Albanci iz Crne Gore to mogli da kažu?

Na ljudima je da se organizuju i razgovaraju sa svojim političkim partijama. Mi kao pokret imamo članove iz mestâ gde god Albanci žive, ali mi radimo na Kosovu.

Vi to ne vidite kao moguću krizu na Balkanu?

Mislim da je najveća pretnja za krizu Beograd. Ne Beograd kao grad, već njegova politika. Srbija, na primer, uvek govori o određenom interesu Srba na Kosovu, ali se to nikada ne odnosi i na Albance u Srbiji, u Preševskoj dolini. Nema reciprociteta.

Da li može na Kosovu da se izgovori "dobri, stari dani"?

Ne, nema ovde nostalgije. I, nema revolucije uz nostalgiju.

SLOBODAN GEORGIJEV
DRAGANA SRETENović

■ Želimo da Kosovo dobije potpunu nezavisnost, što, po nama, znači pravo da se pridruži Albaniji. Mi za zagovaranje takve ideje ne dobijamo nikakvu pomoć sa strane. Trenutno, član 1.3 našeg Ustava nam ne dozvoljava da se pridružimo nekoj drugoj zemlji. Mi želimo da budemo u mogućnosti da se pridružimo Albaniji u mirnom i demokratskom maniru, ali to trenutno nije moguće zbog našeg Ustava, koji su manje-više pisale međunarodne sile

da treba da imaju stotine hektara. Mislim da to nije u redu. Mislim da sveštenici i imami treba više da budu okrenuti duhovno i vertikalno, ka bogu, a ne materijalno i horizontalno, ka zemlji.

Kako ste vi razumeli celu priču u vezi sa neuspelom prijemom Kosova u UNESCO?

Prvo, ceo pokušaj Kosova za članstvo u UNESCO privatizovao je Hašim Tači, misleći da je uspeh garantovan. I, kako je B. Franklin rekao, neuspeh u pripremama je priprema za neuspeh. Drugo, međunarodna negativna uloga Srbije i Srpske pravoslavne crkve. Sa retkim izuzecima, mislim da je Srpska pravoslavna crkva deo državnog establišmenta. To nije mali problem. Oni su bili ujedinjeni u ratovima u bivšoj Jugoslaviji. Policija i vojska su državni aparati, a politička nomenklatura, SANU i Srpska crkva su bili deo iste velikosrpske ideološke priče. Potrebno je suočavanje sa prošlošću, potrebno je da srpski pravoslavni sveštenici ustanu i suoče

srpsku opoziciju Vučić je gotovo eliminisao. Mislim da Vučić predstavlja novo lice starog koncepta.

Da li je vaša konačna ideja da postoji ujedinjena Albanija? Ukoliko vas pitam kako vidite Kosovo u narednih deset godina, šta ćete mi odgovoriti?

Voleo bih da vidim ceo naš region integrisan u EU. U međuvremenu, EU se takođe promenila, jer bih voleo da vidim društveniju Evropu sa više jednakosti i redistribucije. Dakle, EU se promenila, mi smo postali član EU, a Kosovo je dobilo pravo da se pridruži Albaniji. Ja bih glasao "da" na referendumu, ali ako ljudi ne glasaju za "da", mi ne bismo započeli treći balkanski rat.

Na Balkanu ne može biti rata bez Srbije, ni mira bez Albanaca.

Koje bi bilo ime te države?

Mislim da bi bilo Albanija.

Šta mislite o ideji da ceo ovaj region bude ujedinjen oko nečega kao što je EU?

11. MART 2016. | **MASTER CENTAR**
NOVOSADSKI SAJAM

Pokrovitelji:

Diplomacy & Commerce

ENERGETSKE PERSPEKTIVE I IZAZOVI

REGIONALNA KONFERENCIJA

OTVARANJE KONFERENCIJE

Aleksandar Vučić,
predsednik Vlade
Republike Srbije

Aleksandar Antić,
ministar energetike
i rudarstva

Hendrik G.C. van den Dool,
ambasador Kraljevine
Holandije u Beogradu

Freek Janmaat,
šef Ekonomskog odeljenja
Delegacije Evropske
unije u Srbiji

Ana M. Bulos,
Ekonomski savetnik
Ambasade SAD
u Beogradu

STUDIJE SLUČAJA

Dušan Bajatović,
direktor Srbijagas

Aleksandar Obradović,
direktor EPS

Sergej Komlev,
Gazprom

Konstantin Simonov,
Generalni direktor Fonda
za nacionalnu energetsku
bezbednost, Rusija
"Globalni energetski rat"

PANEL br. 1

**Putevi i stranputice
naftne u 2016.**

Predstavnici naftnih
kompanija, države,
energetski novinari,
geopolitički analitičari

PANEL br. 2

**Gasna slagalica: Jug,
Turska, Bugarska, Krk...**

Predstavnici gasnih kompanije,
države, energetski novinari i
analitičari

PANEL br. 3

**Električna energija u
regionu Teslinih naslednika**

Predstavnici
elektroenergetskih
kompanija i mreža, države,
novinari i analitičari

PANEL br. 4

Balkan Goes Green

Predstavnici kompanija
iz sektora obnovljivih
izvora energije, države,
novinari i analitičari

**Prezentacije vodećih ljudi
energetskih kompanija
u Srbiji i regionu.**

PRIJAVE UČEŠĆA I AKREDITACIJE ZA MEDIJE

Prisustvo na svim panelima je besplatno za sve posetioce
sajma Međunarodni dani energetike i investicija

Akreditacije za medije jelena.savic@color.rs

Predstavnici medija imaju besplatan ručak u pauzi
konferencije 14.00 - 15.00

BUSINESS KOTIZACIJE

Business kotizacija: 18.000 dinara

Nakon plaćanja scan uplatnice pošaljite na mail:
nenad.meseldzija@color.rs i dobićete broj svoje
"Business kotizacije"

Uz Business kotizaciju učesnik konferencije dobija:

- Corporate rate za smeštaj u hotelima "Prezident"
u Novom Sadu i "Hyatt Regency" u Beogradu
- Svečana večera sa govornicima i panelistima u četvrtak 10. marta
u 19.00 u restoranu "Piknik" na Ribarskom ostrvu u Novom Sadu
- Ručak 11. marta u pauzi konferencije u 14.00 (Master centar)
- Večera 11. marta u 20.00 u restoranu "Sokače" u Novom Sadu
- Mogućnost zakazivanja sastanaka sa govornicima i panelistima
konferencije
- Cene noćenja sa doručkom (po sobi) u partnerskim hotelima
konferencije - za učesnike sa "Business kotizacijom":
Hyatt Regency Hotel, Beograd: 90 eur - 1/1; 105 eur - 2/1 i
Best Western Prezident Hotel, Novi Sad: 50 eur - 1/1; 55 eur - 2/1.

Uputstva za uplatu kotizacija i detalji programa
www.color.rs/energija2016

#Energija2016

Hronika najavljene

Mediji su smenjivali Aleksandra Obradovića maltene otkad je preuzeo funkciju direktora najveće kompanije u Srbiji. Po raspisivanju vanrednih izbora, ova najava se obistinila

I ma neke fine ironije u smeni Aleksandra Obradovića, doskorašnjeg direktora Elektroprivrede Srbije (EPS). Obradović je bio prvi direktor nekog javnog preduzeća tokom naprednjačke vladavine koji je izabran na konkursu, među 80-ak kandidata, i jedan od retkih koji je zapravo imao potrebne kvalifikacije i neophodno iskustvo za posao koji je obavljao.

“Kupovina dva audija bila je kap koja je prelila čašu”, rekao je u utorak 8. marta predsednik Vlade Aleksandar Vučić o Obradovićevoj smeni.

Kako “čaršija” priča, članovi sindikata su, prilikom jednog od sastanaka u EPS-u, videli nove automobile marke audi koje su vozili neki od izvršnih direktora. To je došlo do ušiju Onog Koji Odlučuje, i On je, nakon bezbrojnih medijskih najava o smeni Obradovića u protekle tri godine, pokazao da više nema strpljenja za direktora EPS-a, i da mu je važniji utisak koji će smena rasipnika (ili “rasipnika”) ostaviti na biračko telo. Vlada je Obradovića smenila na sednici 3. marta, a još u utorak 1. marta Vučić je smenu najavio u emisiji “Upitnik” na RTS-u. Vučić nije rekao šta je još punilo tu čašu, a ni Vlada nije dala obrazloženje, pa ostaje da nagađamo koji su još bili motivi smene.

Zašto smo rekli da je Obradović bio jedan od retkih kadrova SNS-a koji je znao svoj posao? Jednostavno je. Pogledajmo, na primer, ko je još bio postavljen na direktorska mesta u javnim preduzećima u istom “cugu” sa, tada, 38-godišnjim Beograđaninom (rođen 1974), u jesen 2012. Na jednu od vitalnih funkcija za EPS, ali i za energetske sistem Srbije, na mesto direktora Rudarskog basena “Kolubara”, SNS je postavio Milorada Grčića. Mesto na čelu preduzeća koje daje oko tri četvrtine ukupne proizvodnje uglja u EPS-u, Grčić je zaslužio diplomom Fakulteta za uslužni menadžment na Univerzitetu “Educons” stečenom u kasnim tridesetima (rođen 1970),

ali i uspešnim vođenjem kafica i pečenja re “Fantazija”.

Dragoljub Simonović, nakon što je postavljen za direktora Železnica Srbije, u intervjuu “Politici” izneo je spektakularan plan za smanjenje gubitaka: “Obučiću civilno odelo, sešću u voz, pa ću da kontrolišem konduktore. Kada uhvatim dvoje-troje da pare od karata stavljaju u džep, više niko neće smeti ni šibicu da uzme. Na železničkoj stanici ću se noću pojaviti kao putnik pa ću na licu mesta da vidim da li je osoblje ljubazno, da li su vozovi čisti.”

Nikola Petrović, direktor Elektromreža Srbije, možda ima, a možda i nema nešto više od završene dvogodišnje više škole, no to za sada još uvek ne možemo znati zasigurno, s obzirom da je generalni sekretar Vlade, Novak Nedić, odbio da objavi podatke o školovanju Petrovića. Obrazloženje je bilo da bi otkrivanje Petrovićevih kvalifikacija “moglo da mu ugrozi pravo na ugled”, i “ozbiljno ugrozilo privatnost ili važan interes lica, posebno života, zdravlje i fizički integritet”. I tako dalje, i tako redom.

KORPORATIVIZACIJA

Šta je dočekalo Obradovića u EPS-u? Odmah na početku, Obradović se suočio sa neresivim problemom, koji će ga pratiti za sve vreme direktorovanja u najvećem preduzeću u zemlji, a koje bi dočekalo i bilo kog drugog kandidata: kako u isto vreme da kompanija pravi profit i da bude važan činilac državne socijalne politike, kako da prodaje nešto ispod cene i da bude uspešna, kako da se bavi ekonomijom i da pliva u političkim vodama?

Dok je bio predstavnik češke državne elektroprivrede ČEZ u Srbiji, Obradović je bio jasan: “Socijalna politika nije pitanje menadžmenta EPS-a, to je pitanje vlasnika, odnosno države. Eps mora da se fokusira da svoje kapacitete koristi što profitabilnije i obezbedi što veći profit na kraju godine. A s druge strane, država mora

da definiše svoju socijalnu politiku. Te dve stvari moraju da se rešavaju potpuno odvojeno. Jedina paralela sa ČEZ-om koja bi se dala iskoristiti za EPS jeste da menadžmentu EPS-a treba dati zadatke koji su čisto ekonomsko-poslovne prirode. Vlasnik EPS-a je država i ona mora veoma jasno da definiše šta očekuje od menadžmenta EPS-a, koji su to kratkoročni, dugoročni ciljevi koje treba ispuniti i država mora u tome da podrži kompaniju. ČEZ je imao veliku podršku države pri transformaciji, na način da mu je dozvoljeno da se i organizaciono i poslovno promeni bez ikakvog uplitanja države. Kada bi EPS-u nešto slično bilo ponuđeno, bez obzira na trenutno ekonomsko i finansijsko stanje, imao bi veoma dobre šanse za dalji razvoj”, rekao je Obradović 2009. godine.

Jedna od prvih stvari koje je Obradović saopštio nakon dolaska na mesto direktora bila je da EPS očekuje gubitak od 33 milijarde u 2012, da kompaniji nedostaje 41 milijarda dinara u novčanim tokovima do kraja 2012, da ima 10 milijardi neplaćenih obaveza, da su trenutna potraživanja od stanovništva i privrede veća od milijardu evra, te da će, ukoliko se taj trend nastavi, EPS bankrotirati već u martu sledeće godine. Procenjeno je bilo da će EPS-u biti potrebno još 50 milijardi dinara da pregura 2013, i Obradović je požurivao planirano restrukturiranje kompanije i osnivanje firme EPS Snabdevanje, što je bio uslov za podizanje cena struje i barem delimično popunjavanje te ogromne rupe za 2013. A kako je država reagovala? Dala je popust od 15 odsto za redovne platiše tokom cele grejne sezone, od oktobra 2012. do marta 2013, zadržavajući i postojeći popust od pet odsto za iste korisnike. Rezultat: nova rupa od pet milijardi dinara na godišnjem nivou. Potom je, po starom dobrom običaju, država napravila margarcima te iste redovne platiše, opraštajući kamate dužnicima i omogućavajući im plaćanje dugova na rate: “Politika” je

smene

pisala da je ukupan iznos otpisa kamata bio oko 80 milijardi dinara. I onda, na sve to, pokušalo se sa "uštedom" sada već poznatim manirom "šibicarenja": od oktobra 2012. gornja stopa poreza na dodatu vrednost (PDV) podignuta je sa 18 na 20 odsto. Eps je zakasnio (ili "zakasnio") sa očitavanjem, i brojila očitao u oktobru, kada je već važila nova stopa, pa su i računi za septembar bili opterećeni višim porezom...

Šta su bili Obradovićevi planovi za EPS? "Naišao sam na razumevanje Vlade koja će me podržati u nameri da uradimo korporativizaciju EPS-a. To znači prelazak iz javnog preduzeća u akcionarsko društvo. To je prvi preduslov da bismo krenuli u liberalizaciju tržišta. Sam taj čin korporativizacije omogućuje mi da lakše upravljam celim sistemom jer onda možemo pričati o uštedama. Dosta funkcija možemo da centralizujemo, da optimalizujemo nabavke i bolje pratimo ispunjenje budžeta", izjavio je Obradović ubrzo nakon preuzimanja funkcije u septembru 2012. Ovaj plan je potom neumorno ponavljao i objašnjavao, a sve se temeljilo na dokumentu koji je Vlada Srbije usvojila 16. novembra 2012, i koji se zove "Polazne osnove za reorganizaciju EPS-a". U ovom dokumentu sadržan je plan za unutrašnju promenu kroz koju EPS treba da prođe, kako bi postao centralizovano i efikasno preduzeće. Sam Obradović je nebrojeno puta ponovio da on nema nikakvu moć nad direktorima ostalih 13 čerki-firmi EPS-a, koje su praktično nezavisna preduzeća i koje ne odgovaraju matičnom preduzeću. "Polazne osnove" su predviđale da se osnuje jedan snabdevač i jedan operator distributivnog sistema, i sve je to trebalo da bude

završeno do kraja 2012, kako bi restrukturiranjem EPS od 1. januara 2013. počeo da posluje po tada novom Zakonu o energetici. No, da bi to bilo urađeno, morao je i Upravni odbor EPS-a da se saglasi sa time, i tu dolazimo na politički teren. Delovalo je da je Obradović u UO EPS-a i njegovom predsedniku Aci Markoviću, inače kadru EPS-a, video oličjenje blokiranja korporativizacije kompanije. Mediji su pisali da otpor promenama dolazi iz svih tih čerki-kompanija, koje su, svaka od njih, imale odvojene službe i poslovale samostalno. To natezanje je trajalo i trajalo, a u međuvremenu, sa početkom 2013, EPS je izgubio deo svog monopola – otvoreno je tržište struje na visokom naponu (početkom 2015. tržište električne energije u Srbiji je potpuno liberalizovano).

U maju 2013. krenula su prva govorkanja o Obradovićevoj smeni – najpre u "Kuriru", koji će od tada pa do kraja imati zapazenu ulogu u kreiranju atmosfere za smenu direktora EPS-a. Nagađanja o smeni prelila su se u druge medije, i direktor EPS-a je bio prvi na listi viđen za "odstrel" od strane tada prvog potpredsednika Vlade.

No, kao i mnogo puta nakon toga, Obradović je ostao na mestu vršioca dužnosti direktora EPS-a. U junu 2013. Vlada je raspisala konkurs za direktora EPS-a, a Obradović je zamrzao svoju funkciju predsednika Saveta za elektroenergetiku SNS-a i prijavio se zajedno sa više od 70 kandidata.

U međuvremenu, napokon je osnovano EPS Snabdevanje, a u avgustu 2013. Obradović je dao intervju za "Vreme": "Kada bi-

smo uzimali u obzir tržišnu cenu u proteklih osam godina, došli bismo do podatka da je EPS dao privredi i građanima šest milijardi evra. Znači, mi smo naše prihode smanjili za šest milijardi evra i podelili građanima i privredi. Tih šest milijardi nije ušlo u investicije, u nove proizvodne kapacitete", rekao je tada Obradović. Odmah potom izbio je haos sa računima za struju – neke elektrodistribucije (poglavito Elektrodistribucija Beograd) koje su do tada slale račune potrošačima, loše su prihvatile postojanje EPS Snabdevanja, i poslale račune na koje su potrošači imali ogroman broj zamerki. Velike gužve i nenajavljena poseta ministarke energetike Zorane Mihajlović nekima od šaltera rezultirale su Obradovićevim zahtevom za smenu direktora EDB-a, no, kako je kasnije pričao u intervjuu "Politici", na Upravnom odboru je krenuo u proces njegove smene, i bio odbijen. "Njegova smena nije stavljena čak ni na dnevni red", rekao je Obradović u novembru 2013.

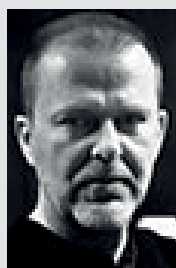
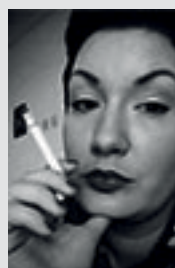
Obradović je nastavio da govori o efektima prelaska EPS-a u akcionarsko društvo. Dok EPS ne postane akcionarsko

foto FoNet

nov sadržaj na

www.vreme.com

dnevni komentar naših urednika

(Švarm, Grujičić, Vasić, Turudić, Žarković, Gligorijević, Ivanji)

- svakog četvrtka novi razgovori u okviru emisije **“Zumiranje”**

KOMENTAR DANA

Škola visoke politike dr Vojislav Šešelj

piše: Filip Švarm

IZBORI 2016

Previše izmešanih karata

Ko se dogovorio da ne smeta, ko se ne boji i kako je došlo do zabune

IZ ARHIVE

Mesec mart u Srbiji

Mesec mart pun je dana koji su obeležili istoriju Srbije. Podsećamo na njih.

- kratak pregled aktivnosti političkih stranaka prethodnog dana
- i danas aktuelni tekstovi iz arhive Vremena

INTERNET PRETPLATA
MOŽE SE ODSAD PLATITI
GOTOVINOM U REDAKCIJI!
U PROMOTIVNOM PERIODU ZA
OVAKVE UPLATE ODOBRAVAMO DO
44% POPUSTA!
(detalje potražite na str. 59)

društvo, govorio je krajem 2013. (i mnogo puta potom), gubiće dnevno 100 hiljada evra, odnosno 36 miliona evra godišnje. Organizacija Transparentnost Srbija tražila je analizu kojom se došlo do te brojke, no EPS je saopštio da su "ocene direktora na osnovu njegove lične analize pokazatelja iz rada i poslovanja, u skladu s ličnim stavom i znanjem, a ne rezultat sadržan u nekom dokumentu".

POPLAVE I "NOVA" VLADA

U maju 2014. Srbiju su pogodile velike poplave. Elektroprivreda Srbije je naročito stradala, s obzirom da su potpuno bili potopljeni kolubarski kopovi "Veliki Crljeni", "Tamnava Istočno polje" i "Tamnava Zapadno polje". Kasnije će se u medijima pojaviti informacija da je šteta koju je EPS pretrpeo od poplava i ostalih prirodnih nepogoda koje su 2014. pogodile Srbiju iznosila oko pola milijarde evra. Kako se ispostavilo, RB "Kolubara" nije bio osiguran.

"EPS je na vreme putem listova pokrića kod konzorcijuma Wiener Städtische i Uniq osiguranja obezbedio svim privrednim društvima osiguranje koje pokriva i zaštitu od poplava. Međutim, neka privredna društva su odlučila da ne poslušaju naredbu centrale EPS-a i zaključila su ugovore o listovima pokrića sa drugim osiguravajućim kućama. Ispostavilo se da listom pokrića koje je privredno društvo RB 'Kolubara' potpisalo sa Dunav osiguranjem nema pokriveno osiguranje od poplava", rekli su u junu 2014. za "Vreme" iz EPS-a.

Ponovo su krenule priče o "izvesnoj" smeni Obradovića. No, umesto toga, Vlada Srbije dala je saglasnost na odluke o izmeni osnivačkih akata zavisnih društava u okviru EPS-a: to predstavlja prvi korak u korporativizaciji EPS-a, ocenili su u ovoj kompaniji. Potom, više od godinu dana nakon raspisivanja konkursa, u oktobru 2014. Vlada Srbije odlučila je da Obradović, nakon dve godine v.d. statusa, dobije četvorogodišnji mandat za upravljanje EPS-om, kao prvi direktor nekog JP izabran na konkursu.

Stvari su se potom dosta brzo odvijale. "Nova" vlada je krenula u razgovore sa MMF-om, a ceo Nadzorni odbor (NO) EPS-a je smenjen, uključujući i već pomenu-tog predsednika UO, a potom i NO Acu

Markovića. Pred kraj 2014. izbio je skandal: sa kineskim partnerom je potpisan ugovor o zajmu za realizaciju druge faze projekta Termoelektrane "Kostolac B", vredan 608 miliona dolara, a Aleksandra Obradovića su uslikali tabloidi kako mobilnim telefonom šalje poruku stricu Novaka Đokovića, Goranu Đokoviću, u kojoj ga obaveštava da je zajedno sa ministrom energetike Aleksandrom Antićem pokušao da odloži ceo ovaj posao, što je razbesnelo kineskog ambasadora. Obradović je demantovao da je ugrozio posao sa kineskom stranom, a početkom 2015. krenula je opsežna kampanja protiv direktora EPS-a – najpre u "Blicu" i "Kuriru". "Obradović nabacio 260 miliona evra svojim bivšim firmama Arthur D. Little i Lafarž"; "Obradović nosi satove vredne 50 hiljada evra"; "EPS šteluje tender za naplatu struje", "EPS

Obradoviću. "Kuriru" i "Blicu" se pridružio i "Informer", a "Večernje novosti" su u januaru 2016. objavile da je "Vučić rešio da smenjuje direktore", apostrofirajući direktora EPS-a kao prvog koji će biti na udaru. U februaru, Obradović je još jednom ponovio da i MMF i Svetska banka hvale reformu EPS-a, međutim, Vučić je izjavio potpuno suprotno – rekao je da je, po MMF-u, u EPS-u "situacija najteža". Odmah potom, Fiskalni savet je izneo svoje viđenje poslovanja EPS-a. Komentarišući vladinu Fiskalnu strategiju, Fiskalni savet je ocenio da su u 2015. u pogledu restrukturiranja EPS-a preduzete "vrlo skromne mere".

"Preduzete mere", piše Fiskalni savet, "ne mogu ni izbliza doneti dovoljne uštede koje će suštinski preokrenuti loše poslovanje preduzeća. Uz to, postoje indici-je da je tokom 2015. godine došlo i do neo-

■ Obradović se suočio sa nerešivim problemom, koji će ga pratiti za sve vreme direktorovanja u najvećem preduzeću u zemlji, a koje bi dočekalo i bilo kog drugog kandidata: kako u isto vreme da kompanija pravi profit i da bude važan činilac državne socijalne politike, kako da prodaje nešto ispod cene i da bude uspešna, kako da se bavi ekonomijom i da pliva u političkim vodama

zbog Obradovića zadužen kao Grčka", bili su neki od naslova u ovim novinama.

U septembru je Obradović dao intervju "Politici", u kome je objasnio svoje viđenje medijskih tabloidnih napisa: "Nisu mogli lično da me napadaju na nivou stručnosti jer sam profesionalni menadžer koji je došao iz velike korporacije. Nisu mogli ni da me napadaju zbog rezultata jer mi ih MMF i Svetska banka priznaju. Protivnici reformi izabrali su zanimljiv put da kroz tabloidizaciju probaju da me zaustave. Ako sam rekao da zbog neefikasnosti gubimo 100.000 evra dnevno, taj novac je nekuda išao. Oni koji su se uplašili da će te pare izgubiti, sada putem tabloida pokušavaju da me zaustave. Para vrti gde burgija neće. Sve što ste čitali, sve su same laži."

Međutim, u oktobru 2015. igranka sa smenama i medijima se nastavila. "Premijer ga je grdio zbog velikog broja službenih automobila, ali i sumnji da je poslovni izveštaj fingiran", pisao je "Blic" o

pravdanog povećanja zarada – a zarade su pojedinačno ubedljivo najveći trošak preduzeća koji se mora u sklopu reformi značajno smanjiti. Lako je moguće da je ovo povećanje, ukoliko se zaista desilo, 'poje-lo' rast prihoda EPS-a usled korekcije cene struje i tako poništilo jednu od retkih reformskih mera iz 2015. godine, odnosno vratilo sve na početak. Ovakva neažurnost i lutanje u sprovođenju reformi su krajnje opasni jer vode daljem gomilanju gubitaka i drugih problema u poslovanju EPS-a koje bi u krajnjoj instanci mogla da plaća država (kao što se već dogodilo sa Srbijagasom). Ukoliko se to desi, zbog svoje veličine, problemi EPS-a bi najverovatnije razorili javne finansije Srbije."

Eps je saopštio da su zarade "isplaćiva-ne u visini sredstava planiranih u Godiš-njem programu poslovanja EPS-a za 2015. godinu", kao i da se one kontrolišu od strane tri ministarstva. No, nije vredelo. ¶

RADMILO MARKOVIĆ i DCV

FAP vs. “delivery unit”

I umesto uvođenja novih proizvoda, novih tržišta, utezanja proizvodnje, proširenja liste domaćih kooperanata, svedoci smo najave da je “delivery unit” pronašao rešenje svih problema – budžet

Piše: **Dragan Šutanovac**

U sklopu modernizacije režim nam je uveo novi pojam – “delivery unit”. Neko reče da ako želiš da pratiš moderne trendove, onda moraš da imaš “delivery unit”, dobro je da nisu poručili više “unita” jer ipak ovo je vlada koja uvek uzima više. Očekivanja su bila velika, ali svedoci smo ovih dana da je pristup tipa “delivery unit” u Srbiji doživeo fijasko. Najavljivani su jeftini stanovi, ukidanje obaveze građana da plaćaju pretplatu (taksu) za TV, investitore u Telekomu ili Sartidu, Mercedesovu investiciju u Ikarbus, slivanje dobiti iz Air Serbia u republički budžet... Lista obećanja emiratskih investicija, koja samo što se nije realizovala, je najduža: otvaranje naučno istraživačkog centra, izgradnja fabrike čipova, investicija u fabriku aviona, navodnjavanje oranica... Neozbiljno bi bilo da pominjem kanal Beograd–Solun ili hiljade i hiljade milijardi kineskih investicija koje čekaju da ih Srbija zgrabi. Da je kojim slučajem došlo do realizacije obećanja, Srbija bi postala centar za evropske gastarbajtere a migranti ne bi tražili način da prođu već da ostanu i obezbede sebi bolji život u zemlji blagostanja i sveopšteg napretka, u zemlji modernih faraona. Obećanja se množe brže nego što “delivery unit” smisli makar jedan odgovor.

Taj balon očekivanja i nadanja se puni. Na nekim mestima, kao u Priboju, on počinje da puca. Problem u Priboju je prevelik da bi se rešio šminkanjem par trgova, dečijih igrališta ili parkova. Obećana je bila investicija finske kompanije Sisu u FAP. Ali o tome se sada govori sa gorkim podsmehom. Rešenje za FAP se ne može zamagliti sa par sređenih wc-a u fabrici, kao što je namera da se stvori privid da se nešto krucijalno rešilo u zdravstvu i školstvu. U FAP-u i Priboju nisu u pitanju samo ponos nasamarenih radnika i njihova egzistencija već i pitanje od koga će ubuduće Vojska Srbije da se snabdeva kamionima. Priča se da su privatni trgovci već spremni da “pomognu” da se Vojsci obezbede uvozni kamioni ništa boljeg kvaliteta ali znatno skuplji i sa boljim provizijama. Umesto performansi porašće provizije; ukupno gledano to je izbalansirana politika Vlade u kojoj onaj koji ima imaće više, a onaj koji nema neće ni imati.

ŠTA JE ULOGA SDPR-A

Nijedan “delivery unit” od svih koje plaća Vlada Republike Srbije nije pristupio rešenju FAP-a na sveobuhvatan način. Ili

se bar za to ne zna? Nije transparentan ni sastav te jedinice koja je trebala da iznedri rešenje? Da li su predstavnici bili nepristrasni?

Duboko verujem da je trebalo uzeti u obzir ne samo naš region, već i potencijalna tržišta: Afrike, Latinske Amerike i Azije. Morala bi se sagledati i gama proizvoda FAP-a. Po svoj prilici trebalo bi FAP-ovu gamu dopuniti programom zakatančene fabrike Zastava Kamioni. FAP integrisan sa Zastavom pokrio bi i tržišnu nišu dostavnih vozila i kombija od 1,2 do 2,8 tona nosivosti. Pokrili bi i civilni i vojni program kao većina njihovih konkurenata u svetu. Fuzionisani bi smanjili administrativne troškove, a povećali uposlenost sopstvenih proizvodnih kapaciteta.

Javno preduzeće Jugoimport SDPR je jedino spoljnotrgovinsko preduzeće u vlasništvu države i predodređeno je da radi poslove od opšteg javnog interesa, i ovaj problem u Priboju doživljavam baš tako.

Poznata nam je sudbina hotelijerstva SDPR-a u Koštunićima, i verujem da je besmislen ulazak SDPR-a u hotelski biznis usred Knez Mihailove ulice u Beogradu, koji se upravo razvija. Umesto toga SDPR u ime države treba da preuzme osnivačka prava i da rukovodi FAP-om. Proizvodni program SDPR-ove radne jedinice u Velikoj Plani je u potpunosti komplementaran sa pogonima FAP-a. Ali SDPR ne treba da brine samo o proizvodnji u fabrici, već pre svega da se stara o plasmanu. Eto prilike da se za vrednost hotelskog kapaciteta u Beogradu sagradi ili kupi predstavništvo SDPR-a i ujedno distributivno-servisni centri u Alžiru ili Kazahstanu, Azerbejdžanu, Jordanu ili gde god tržišna analiza pokaže svrsishodnost. Iz tog ili takvih centara SDPR bi obavljao svoju osnovnu delatnost, ali i vršio plasman i distribuciju dostavnih vozila, autobusa i kamiona.

Analiza proizvodnih i logističkih troškova pokazala bi da je možda isplativo dislocirati određen stepen proizvodnje na udaljena tržišta poput Bangladeša, Kenije ili Perua. Te montažne hale u udaljenim tržištima snabdevale bi se delovima koje bi proizvodila matična fabrika na lokacijama Srbije. Ujedno, te iste montažne hale omogućile bi servisiranje vojne tehnike.

Kao sve u mandatu ove Vlade, tako i konkurs za naučnoistraživačke projekte kasni. Ali kada bude bio

raspisan, logično bi bilo da se prioritet dâ onim projektima koji će odmah naći primenu. Svi volimo umetnost, ali Srbiji je sad prioritet primenjena umetnost. To svakako predstavlja ozdravljenje naše industrije. To će omogućiti da se angažuju sve naučne ustanove na pronalaženju novih tehnoloških rešenja, novih dizajnerskih rešenja ili pak konstrukcionih rešenja novih ili osavremenjenih modela autobusa, kamiona ili dostavnih vozila.

MERCEDESOV ZNAK

I pored svih znanja sa kojima raspolaže Srbija, kamion iz FAP-a i dalje na volanu ima Mercedesov znak. Doduše, možda je taj znak i najveći problem jer poznato je da je taj znak u Srbiju "prvi put u modernoj istoriji" doneo upravo on, premijer Vučić, a upravo FAP svedoči da to nije tačna teza. Dositej jeste doneo krompir u Srbiju, ali Mercedesov znak Vučić nije, i to je fakat. Milioni su dati za dovođenje stranih investitora i zašto sada ne bi dali podsticaj malom ili srednjem (stranom ili domaćem) investitoru koji bi napravio volan "made

in Serbia" i postao dobavljač FAP-u, ali i svim drugim proizvođačima na svetu? Sličnu praksu mogli bismo da uvedemo za svaki deo koji se danas uvozi. Podsticali bismo investiciju u pogon koji bi proizvodnjom supstituisao uvoz i potencijalno bio okrenut izvozu. Na taj način oko poslovanja FAP-a formirali bismo mnoštvo manjih kooperanata, baš kao nekad. Ali to je očigledno problem, zašto stimulisati svoju proizvodnju kad može lepo da se zaradi i iz uvoza. Pogledajmo kako cveta uvoz svinja zbog koga se daje otkaz i voditeljima TV emisija.

Specijalni odnosi sa Republikom Srpskom dobili bi drugu dimenziju ukoliko bi se sagledala mogućnost preorijentacije i ulaska u posao danas mrtvog giganta FMSN-FABRIKA MOTORA SPECIJALNE NAMJENE A.D. sa Pala i njoj komšijske fabrike, ostatka od nekadašnje Fabrike motora Sarajevo – FAMOS. Takav oblik saradnje doneo bi radna mesta u danas industrijski potpuno devastiranu istočnu Bosnu.

I umesto uvođenja novih proizvoda, novih tržišta, utezanja proizvodnje, proširenja liste domaćih kooperanata, svedoci smo najave da je "delivery unit" pronašao rešenje svih problema – budžet. I tako pored ušminkanih trgova, dečijih igrališta ili parkova po gradovima, okrečenih wc-a po školama i bolnicima (na koje je premijer Vučić izuzetno ponosan), da li ćemo dobiti još jedan problem čije rešenje nije u tržišnoj utakmici već na budžetu – pretvaranja FAP-a u još jedan remontni kapacitet Vojske Srbije je logičan samo ukoliko se nastavi sa proizvodnjom za Vojsku, u suprotnom gubi smisao. Jedan TRZ u Čačku već postoji. Čemu drugi?

"Delivery unit" je u Srbiji dobio novu definiciju – jedinica za brza zaduženja. Javni dug Srbije danas je oko 25.000.000.000 evra!

"Delivery unit" je u Srbiji dobio novu definiciju – jedinica za brza zaduženja. Javni dug Srbije danas je oko 25.000.000.000 evra!

Autor je bivši ministar odbrane

MOJ
ŠTIL
ŽIVOTA

UVEK U CENTRU PAŽNJE

www.centralgarden.rs

Ekskluzivni zastupnik prodaje: **011 33 47 969**
062 30 30 50

Od investitora: **WAFIEUROPE** **SHIKUN&BINUI**
ASTON GROUP Real Estate Development

CENTRAL GARDEN
NOVI KVART U CENTRU GRADA

Otimanje o Đinđića

“Postoje oni čija je ‘upotreba’ Zorana Đinđića problematičnija, ali to više govori o srpskom društvu danas i o tome koliko je ono spremno da brzo zaboravlja. Pa su se tako mnogi koji su bili ‘u prvim redovima’ na sahrani Slobodana Miloševića, sada premestili u prve redove kada je reč o komemoracijama Zorana Đinđića. Za mene je to fenomen na kome se dobro vidi tanatopolitika, dakle kako mrtvi ‘služe’ živim političarima”

Prošlo je trinaest godina od kada je ispred Vlade Srbije ubijen premijer Zoran Đinđić. Iako za vreme svog života nije bio popularan, nakon smrti postao je simbol bolje Srbije, simbol koji svi svojataju i na koji se razni pozivaju. Živi su ostali da se sećaju, ali i da stvaraju i koriste iskonstruisana sećanja onako kako im odgovara. Ta potreba da se otrgne i uzme za sebe nešto od svega dobrog što danas u Srbiji Zoran Đinđić predstavlja ide dotle da pojedinci, pa i neki mediji, porede Zorana Đinđića sa Aleksandrom Vučićem, čovekom koji je samo pre koju godinu prelepljivao table sa imenom Zorana Đinđića onima sa imenom Ratka Mladića. I kao što to obično biva, mnogi žale, a mnogi i lešinare.

O tome kako se stvara(la) slika o Zoranu Đinđiću, šta način na koji ga se sećamo govori o našem društvu, koje sve grupe pokušavaju da ga koriste, čega je on sve danas simbol, razgovaramo sa Željansom Tunić, doktorantkinjom Univerziteta “Fridrih Šiler” u Jeni. Tema njenog doktorskog rada je “(Re)konstrukcija sećanja na Zorana Đinđića u Srbiji”.

“Za sociologa Todora Kuljića je politička instrumentalizacija nakon Đinđićeve smrti paradigmatika, dakle može da služi kao prototip tanatopolitičkih praksa. Jedna od glavnih teza Kuljićeve knjige *Tanatopolitika*, u kojoj govori o političkoj upotrebi smrti odnosno mrtvih je ta da za sadašnjost nije presudno ko je bila ta ličnost već koliko živi, određene političke i ostale grupe mogu da učitaju i iščitaju sadržaje koji su njima od koristi da bi aktivirali druge za neki svoj projekat. Konstanta je kada se govori o teoriji kulture sećanja da je naš odnos prema prošlosti zavisao od onoga šta želimo od budućnosti. Kod Đinđića postoje različite ideje koje se mogu iščitati iz njegovog

života i dela, a razni to i koriste”, kaže Željana Tunić.

“VREME”: Kada govorimo o (re)konstrukciji sećanja na Zorana Đinđića i upotrebi tog sećanja tokom svih ovih godina, može li se povući linija između upotrebe i zloupotrebe?

ŽELJANA TUNIĆ: Problem smrti je uvek problem živih. Sartr duhovito kaže da je problem kada smo umrli taj što smo prepušteni živima bez mogućnosti da se branimo. Što smo poznatiji, to je veći krug živih koji nas spominju. Očito je da se Đinđićevo ime obilato upotrebljava i da ga upotrebljavaju razni. Ali pitanje koje se stalno postavlja – ko je onaj koji ima prava da ga upotrebljava, dakle njegov “pravi naslednik”, i gde je granica zloupotrebe – donekle je pogrešno jer pri-

Opseg grupa koje su se nakon njegove smrti pozivale ili se još pozivaju na njega zaista je veoma širok...

To nije neočekivano iz dva razloga. Sa jedne strane, zato što Đinđićevo ime poseduje značajan simbolički kapital – o tome govorim detaljno u svome radu – tako da se s njegova upotreba isplati. Sa druge strane, širok je spektar ideja koje je Đinđić pokrivao svojim delovanjem i retorikom otkad je bio politički aktivan, tako da je mnogima moguće da se pozovu na neku njegovu izjavu ili postupak. Tako će oni koji sebe nazivaju patriotama da se pozivaju na ono što je govorio devedesetih ili pred kraj mandata, kada je pričao o srpskim interesima, zauzimao se za pitanje Kosova... S druge, sasvim suprotne strane, pripadnici dela nevladinog sek-

■ Prethodno je urušen jedan truli sistem i to novo što je trebalo da dođe prekinuto je na samom početku. Entuzijazam i energija koji su tada vladali u društvu i koji se asociraju sa Zoranom Đinđićem posle se više nisu ponovili

hvata logiku koja poručuje “ja sam pravi i jedini interpretator lika i dela Zorana Đinđića”. A ovo tvrde mnogi. Naravno, postoje oni čija je upotreba Đinđića problematičnija, ali to više govori o srpskom društvu danas i o tome koliko je ono spremno da brzo zaboravlja. Pa su se tako mnogi koji su bili “u prvim redovima” na sahrani Slobodana Miloševića, sada premestili u prve redove kada je reč o komemoracijama Zorana Đinđića. Basara to objašnjava kao srpsku nekrofiliju. Za mene je to fenomen na kome se dobro vidi tanatopolitika, dakle kako mrtvi “služe” živima, uglavnom političarima.

tora će da se fokusiraju na njegovu spremnost da se suoči sa prošlošću, da priča o krivici Srbije... Time on postaje simbol za suprotne ideje i to je specifičnost Đinđićevog slučaja.

Ipak, ako naglašavamo isključivo jedan aspekt neke ličnosti koji odgovara onome što mi zastupamo, a zanemarujemo sve druge, koliko je to pošteno prema osobi koju “koristimo”?

Ako posmatramo tako, sećanja najčešće i jesu neka vrsta zloupotrebe. U odabiru, koji je naravno vrlo selektivan, dosta toga izbledi. To je karakteristika

stvaranja odnosa prema istorijskim figurama. Kod Đinđića je dodatni problem što je sve tako sveže. Vrlo brzo nakon smrti on se istorizovao, krenulo se odmah sa pričom o njegovom značaju kao istorijske ličnosti. Tako da ta distanca koja je često potrebna, kako zbog nekog kritičkog preispitivanja ili izgradnje potpunije slike, tako i zbog opasnosti (zlo) upotreba, u ovom slučaju nije postojala. Antropološkinja Gordana Đerić je među prvim, ako ne i prva, pisala o stvaranju mita o Zoranu Đinđiću. Možda zvuči preterano kada kažem da je skoro svaka grupa danas, po meni, problematična zbog te postavke da su jedini, pravi naslednici puta kojim je Đinđić krenuo, a u tome naravno vrlo lako i selektivno biraju određene i brišu različite druge aspekte.

Tako ga oni koji se pozivaju na njegovu jasnu proevropsku orijentaciju i spremnost za suočavanje sa prošlošću često predstavljaju kao nekog ko je bio anacionalan, izbleđujući čitavu retoriku i konkretne postupke još od nastanka Demokratske strane, kada je govorio o srpskim zemljama, o tome kako Republika Srpska i RS Krajina treba da postanu deo jedne države... Sa druge strane, Đinđić je pozitivan i važan simbol u Sandžaku za sve koji se izjašnjavaju kao Bošnjaci, jer im je dao veća prava, održavao dobre odnose sa njihovim predstavnicima...

Na koji način se ličnost političara koji za života nije bio popularan – neka od istraživanja nekoliko meseci pred smrt govore da je negativan stav o Đinđiću izrazilo više od polovine ispitanika – odjednom pretvara u moćan simbol? Kako se ta slika o njemu tako snažno preobratila?

Pre svega, to zapažanje mogu da potvrdim. Jedan engleski novinar je komentarisao da su Srbi voleli da mrže Đinđića. Istraživanje koje spominjete takođe pokazuje koliko je malo imao podrške. Zanimljivo je da je nakon atentata ponovo vršena anketa koja pokazuje da je broj ispitanika koji imaju negativan stav o Đinđiću pao na manje od 10 odsto. Pitanje kako je to moguće i mene je dugo okupiralo. Objašnjavam ga sa dva aspekta. Sa jedne strane, tanatopolitički, o čemu smo prethodno razgovarali. Dakle, određene grupe imaju svoje agende i za te svoje ciljeve koriste i Đinđićev simbolički kapital i

Foto: Mihaela Ninić

grade što idealniji sliku o njemu jer time sebi pomažu. Ali interesantno je, a to je i vaše pitanje, otkud taj simbolički kapital, dakle, kako je uopšte moguća ta radikalna promena slike o Đinđiću. Ja smatram da to ima i svoje tanatološke uzroke, dakle, objašnjavam to odnosom ljudi prema smrti.

Već po gore spomenutoj anketi vidi se da je atentat uticao na tu promenu. Ali nije to samo atentat već i sve ono što mu je prethodilo i sledilo. Važna je činjenica da to nije bio prvi pokušaj atentata na njega. Nakon prvog puta on je izjavio da se ne plaši smrti i da ga neće zaustaviti oni koji žele da zaustave promene u Srbiji, to jest da zaustavljajući njega neće zaustaviti promene. Time je već stvorena osnova te slike o njegovom svesnom mučeništvu. Nečiji otac, muž, sin se svesno žrtvovao, znao je da je u opasnosti, ali mu je njegova "misija" o "boljoj budućnosti Srbije" bila važnija od sopstvenog života. Drugo, atmosfera pred atentat je bila mučna, neki su najavljivali strašnim aso-

Da, on je bio kratko na vlasti i nije bilo prilike da se pokaže da li je njegov "projeekat" ostvarljiv. Za sve sa kojima sam razgovarala taj period je praćen nekom nostalgijom. Pre toga je urušen jedan truli sistem i to novo što je trebalo da dođe; kada je trebalo da počne, već je prekinuto. Taj entuzijazam i energija koji su vladali u društvu više se nisu ponovili i sve se to asocira sa Zoranom Đinđićem. On je i simbol budućnosti, simbol nade u bolji život, simbol Srbije 21. veka... A to je pozitivna predstava koja može svašta da znači. Razni su uvideli taj potencijal i krenuli su da grade sliku o Đinđiću u interpretaciji koja njima odgovara. On je simbol koji se i dalje gradi.

Čega je danas Zoran Đinđić simbol?

Raspon ide, kao što sam već govorila, od toga da je on simbol jednog anacionalnog Evropljanina, građanina, kosmopolite kome su najvažnije određene, pre svega građanske, vrednosti do nacionalističke simbolike u kojoj se on "otkriva" kao pravi neshvaćeni patriota. Posebno

poene ili ih legitimisati na neki način. Mada, iako je često prisutna idealizacija, bilo bi preterano reći da je on postao nedodirljiv, jasan simbol čije je preispitivanje tabu. Sećanje na njega je živo, ono nije konzervisano i okamenjeno, već je to proces koji i dalje traje. Uzmimo za primer ulice sa njegovim imenom. Nekada su one mesta vandaliranja, ploča se precrta, oboji, skine, kao što je to slučaj u Novom Sadu i Kragujevcu. Ili su se neke ulice ponovo preimenovale, pa ne nose više njegovo ime. Kao što Đerić kaže, sećanje na Đinđića je fragmentarno ili radikalno podeljeno. Još uvek postoji dosta konfliktnog sećanja i različite grupe se neuspešno bore da ga monopolizuju, odnosno monopolizuju sećanje na njega.

Što Demokratskoj stranci nije uspešno. Koliko je taj neuspeh uticao na pretenzije svi drugih da pokušaju da ga prisvoje?

Da, to je problem koji ima Demokratska stranka. Dosta ljudi koji su bili bliski Đinđiću izašli su iz DS-a i osnovali svoje stranke. Onda oni naravno sebe proglašavaju pravim naslednicima i čak svoje izlaženje iz stranke objašnjavaju na taj način. Kako DS u tom pokušaju monopola nije uspeo, to je oslabilo granice upotrebe imena Zorana Đinđića.

Već ste dugo u Nemačkoj. Zoran Đinđić se često spominje i u tom duhu – kao neko ko je imao odlične odnose sa tom zemljom. Kakva je sad slika Đinđića u Nemačkoj i koliko je on uopšte prisutan?

On danas nije prisutan u nemačkim medijima, samo kratko kada je bila desetogodišnjica smrti. Mladi u Nemačkoj većinom ne znaju ko je on. Ali u vreme dok je bio premijer, bio je jako popularan... Naravno, 5. oktobar a potom i izručenje Miloševića Hagu našlo je veliku podršku nemačke javnosti. Svakako, i tema atentata je bila medijski prisutna. Ipak, on se i dalje spominje u određenim akademskim krugovima i tu se mogu naći grupe koje imaju jako pozitivan stav o njemu. Baš mu je Univerzitet u Jeni posthumno dodelio Nagradu za međunarodno razumevanje i borbu za ljudska prava. Svakako postoji dobra osnova za građenje Đinđića kao simbola dobrih odnosa između Nemačke i Srbije. ¶

JELENA JORGAČEVIĆ

■ U dnevnoj politici Đinđić se koristi kao "potrošna roba", neko ko će političarima pribaviti poene i legitimisati ih na neki način

cijacijama njegovu smrt... Ubijen je pred zgradom Vlade Srbije, u centru moći jedne države ubijen je njen premijer i tu je simbolika mesta jako važna. A i to što je negativan stav o njemu bio tako rasprostranjen ide u prilog slici proroka neshvaćenog u svojoj zemlji. Zatim, i medijska strana je vrlo važna. Svi ti dani su bili medijski propraćeni i to su slike koje su se urezale ljudima. Od momenta kada je pucano na Đinđića pa sve do sahrane gledaoci su imali priliku da prate događaje, bili su na neki način očevici. Do 2008. godine Đinđićeva sahrana je bila najgledaniji događaj u Srbiji. Čitav taj period je postao centralno mesto komunikativnog sećanja Srbije. Svi se sećaju, takođe, i vanrednog stanja koje je vladalo, kao i osećaja ugroženosti, osećaja da se sistem obrušava. Simbolička poruka koja je na taj način poslata bila je izuzetno jaka.

A neku ulogu igra i to što je vreme nakon njegove smrti postalo vreme izneverenih očekivanja? Za njegovu života još se nismo bili razočarali.

se poslednji period njegovog života tumači u tom nacionalnom ključu. Zatim, važno je istaći i da se posmatra kao veliki antikomunista, kao neko ko je pokrenuo određene procese rehabilitacije i raskrstio sa komunističkim nasleđem.

Bavite se kulturom sećanja, mestima sećanja na Đinđića, analizom govora o njemu, komemoracija, medijskim diskursom... Pošto je selektivnost sećanja uvek povezana sa onim što hoćemo od sutrašnjice, šta sve ovo govori o nama, a šta o Zoranu Đinđiću?

Bavim se topografijom sećanja, konkretnim mestima gde je njegovo ime markirano, ali i mestima sećanja koja nisu konkretna već postoje u smislu simbolike koju ta ličnost popunjava.

Kada je reč o komemoracijama, one više govore o dnevnoj politici nego o samom Đinđiću. U toj upotrebi, dnevno-političkoj, to svakako grubo zvuči ali se Đinđić koristi kao "potrošna roba", neko ko će političarima pribaviti političke

ON THE OTHER SIDE
S ONE STRANE
AM ANDEREN ENDE

OD 10. MARTA U BIOSKOPIMA

KSENIJA MARINKOVIĆ

LAZAR RISTOVSKI

ROBERT BUDAK TIHANA LAZOVIĆ TONI ŠESTAN TENA JEIĆ GAJSKI
VINKO KRALJEVIĆ IVAN BRKIĆ ALEN LIVERIĆ MATE GULIN MARIJA TADIĆ

redatelj/directed by

ZRINKO OGRESTA

scenaristi/scriptwriters **MATE MATIŠIĆ, ZRINKO OGRESTA** producent/producer **IVAN MALOČA**
koproducent/co-producer **LAZAR RISTOVSKI** izvršna producentica/executive producer **MAJA VUKIĆ**
direktor fotografije/director of photography **BRANKO LINTA h.f.s.** montažer/editor **TOMISLAV PAVLIĆ** skladatelji/composers **MATE & ŠIMUN MATIŠIĆ**
majstor zvuka/sound recordist **MLADEN PERVAN** dizajner zvuka/sound designer **MARTIN SEMENČIĆ**
scenografkinja/production designer **TANJA LACKO** kostimografkinja/costume designer **KATARINA ZANINOVIĆ** majstorica maske/make-up artist **SLAVICA ŠNUR**

Kako bi bilo da su uloge

Činjenica da žene na političkoj i javnoj sceni Srbije nemaju seksističke prostačke incidente ne znači da su one pametnije i kultivisanije od svojih kolega, već samo da ne pribegavaju seksizmu i da svet i svoje okruženje ne posmatraju na taj način

Krajem 2002, kada je sticajem čudnih okolnosti imenovana za v. d. predsednice Srbije, Nataša Mičić je svoju privremenu karijeru započela do tada neviđenim skandalom: nakon što je snimljena dok je izlazila iz automobila, sa suknjom zadignutom visoko iznad kolena, te fotografije objavili su ne samo tabloidi, već i "Politika" i NIN. Ugledni nedeljnik to je čak učinio na naslovnoj strani, uz poruku "Najbolje za Srbiju".

Pričalo se tada mnogo o tome. Intervju koji je novopečena v. d. dala za "Vreme" protekao je, recimo, više u znaku te priče, nego bilo čega drugog – i njoj i "Vremenu" bio je veliki problem kako će taj intervju biti ilustrovan, odnosno da li će fotografije biti suviše provokativne.

Četrnaest godina kasnije, priča o kolenima zvuči kao uspavanka – za današnje standarde toliko naivno, da nije ni vredna pažnje. I sve to zahvaljujući onome što se na srpskom političkom nebu dogodilo tokom poslednja tri meseca, a što je vrlo brzo podiglo stepen tolerancije na seksizam, potpuno srozalo nivo javne komunikacije, a žene u javnoj sferi učinilo otvorenim metama.

EROTSKA FASCINACIJA

Poslednji slučaj otvorenog seksizma dogodio se 28. februara, kada je potpredsednik SPŠ-a u intervjuu za "Kurir" izgovorio niz stvari koje pristojan političar

SKUP "SVOJOM SNAGOM MENJAMO SVET": Skupština Srbije, 8. mart

(pa ni čovek uopšte) sebi ne bi smeo da dozvoli. Odgovarajući na pitanje kome bi od ministara dao "drugu šansu", on je ispričao da mu je simpatija ministarka Jadranka Joksimović: "Osetljiv sam na žene s velikim očima koje mnogo pričaju. Imao sam već problema zbog hvale na Jadranskin račun, ali to je prosto jedna erotska fascinacija u tom njenom slučaju."

Iako je teza o erotskoj fascinaciji bila toliko medijski "jaka", da je završila i u naslovu i na naslovnoj strani, Markoviću to nije bilo dovoljno. Komentarišući izjave koje je dala na njegov račun, Marković je o ministarki građevinarstva, obraćajući i infrastrukturu rekao sledeće: "Zorana Mihajlović ima zavidan temperament. Zavidim joj na tom životnom žaru koji je ponese. A ja se plašim žestokih žena."

Ovaj nastup izazvao je silne reakcije, ali je najžešća i najkonkretnija bila Biljana

Srbijanović, koja je u svom stilu objasnila u čemu je problem s Markovićevim intervjuom koji je nazvala "ogavnim seksističkim ispadom". "Kao što novinarkе ne kleče, tako ni političarke ne služe da se bahati političari, u ovakvim estradnim istupima, verbalno izživljavaju nad njima, a mi da čutimo. Mislim da bismo morali, na potpuno isti način kao u slučaju Gašića, da se pobunimo protiv ovakvog ispada i da kažemo otvoreno da jedan ovakav nasilnik nema šta da traži u političkom životu naše zemlje, nego kući mami svojoj da masturbira na lepe oči, dok se ne nauči zakonu i redu. Ima jedna tačna srpska reč za sve ove kulove, što su počeli opasno da se množe, koji mizoginim ispadima skreću pažnju na sebe, podižu sopstveni ego i popularnost kod primitivne patrijarhalne svetine. Ona glasi: pičkopaćenik."

Naravno, ovakav stav, iskazan ovakvim rečima, izazvao je sasvim očekivanu

obrnute

foto TANJUG

reakciju: digla se po društvenim mrežama kuka i motika, sve braneci kulturu govora i javne reči, a oglasio se i sam Predrag Marković konstatujući da bi Srbijanci trebalo da se ugleda na Jadransku Joksimović, koja je na intervju "odreagovala kao dama". U odgovoru koji je objavio na Fejsbuku i u listu "Alo", on je još naveo: "Biljana Srbijanković je jedna uzvišena osoba. Na svom FB me je pozvala da masturbiram pred majkom. Pre toga je slično vređala moju sestru. Niko od nas nije vređao njenu majku, oca, pa čak ni omiljenog profesora. Zato sam, po prvi put u životu, odgovorio na neku FB uvredu. Možda je to prosvetiteljski uticaj moje kolegice političarke na mene. Njenu ocenu da sam pi**kopaćenik nisam uzeo za zlo, jer sam to shvatio kao poruku solidarnosti nekoga ko se, izgleda, dobro razume u patnje nastale seksualnim lišavanjem." »

POKRENUO LAVINU:
Bratislav Gašić

foto FoNet

Kalendar seksizma

Nedelja, 6. decembar 2015: Bratislav Gašić o klečanju

Nakon što je novinarka B92 Zlatija Labović, prilikom izveštavanja iz Trstenika, čučnula kako bi kolegama snimateljima omogućila da u kadar uhvate Bratislava Gašića, ovaj je – uz mangupski osmeh – izgovorio: "Što volim novinarke koje ovako lako kleknu."

Aleksandar Vučić je istog dana najavio Gašićev odlazak iz fotelje ministra odbrane, ali je do zvanične smene došlo dva meseca kasnije. Novinari i novinarke tim su povodom održali niz protesta ispred Vlade i širom Srbije, dok je bivši ministar najavio da će se ubuduće baviti promocijom prava žena.

Sreda, 9. decembar 2015: Naprednjaci o krvi i mesu

Kruševački odbor SNS-a održao je konferenciju za medije na kojoj je objasnjeno da je kolegica Labović isprovocirala ministra na verbalni ispad, a da iza svega toga stoji tajkunsko-mafijaški lobi koji je platio milione kako bi Gašić bio sklonjen s funkcije. "Kao da ona svojim položajem nije sama ponizila profesiju", objasnio je Ivan Manojlović, zadužen za informisanje, ističući još da je isto tako "mogla i da ministru okrene leđa. Na sajtu kruševačkog SNS-a pojavilo se i dodatno objašnjenje:

"Pogledajte na snimku koliko je slobodnog prostora imala. Kako biste se vi osećali da neko bude u tom položaju dok gledate pravo u kamere na otvorenom prostoru?"

Četvrtak, 10. decembar 2015: Klečanje na Tviteru

Gašićeva opaska o klečanju postala je tema sprdnji i prepucavanja po društvenim mrežama, pa je tako jedan tviteraš službenicu u naprednjačkom poslaničkom klubu javno upitao: "Da li ti klečiš na sastancima SNS?" Ovaj tweet "lajkovao" je Dragan Šutanovac, što je izazvalo seriju međusobnih optužbi na liniji SNS-DS, a Šutanovac u jednom trenutku čak optužen da je "najbrutalnije uvredio" službenicu.

Subota, 19. decembar: Vranjanske vragolije

Nakon što je zastupnik u gradskoj skupštini Vranja Gradimir Jovanović apelovao na gradonačelnika Zorana Antića da se "nekako približi zgodnoj ministarki" Zorani Mihajlović, ovaj mu je odgovorio kako je "gradonačelnik mlad i energičan" i da tu "još svašta može da bude". Reagovala je poverenica za zaštitu ravnopravnosti, ocenjujući ove komentare kao "nepristojne i neprimerene".

Petak, 5. februar 2016: Šutanovac o Maji i poštenju

Tokom rasprave o smeni Bratislava Gašića, Dragan Šutanovac je na svom Tviter nalogu napisao: "Vučić o pristojnosti, Maja o poštenju, Marjan o kulturi..." Iako je on kasnije objašnjavao kako je samo prokomentarisao broj stranaka koje je do sada promenila Maja Gojković i kako se nigde ne pominje cela narodna mudrost u kojoj vojnik priča o skraćanju, a kurva o poštenju, šteta je bila napravljena. Poslanici SNS-a i vladajućih stranaka napustili su zasedanje, Aleksandar Vučić izrazio je nadu "da su građani sve videli i da su shvatili za kakvu Srbiju se ko bori", a poslanice SNS-a pojavile su se zajedno pred novinarima i ocenile da je "nedopustivo da se predsednica parlamenta vređa na takav način". ¶

Šovinistička intima

“VREME”: U poslednje vreme imali smo nekoliko seksističkih ispada, skoro istovremenih. Oni su pritom bili daleko agresivniji nego što je to bio slučaj ranije. Kako i čime objašnjavate takvu njihovu učestalost i agresivnost?

VIŠNJA BAĆANOVIĆ: Oni su otvoreno seksistički, ogoljeno “udaraju na seksualnost”. Možda ima nešto u “neposrednosti” onih koji to izgovaraju. Svakako ima nešto i u tome da su te žene, bar političarke, percipirane kao veoma moćne. Takođe imaju i vrlo “tipično ženski” izgled: plava kosa, crveni karmin, visoke štikle i, generalno, to je izgled žena aktuelnog političkog trenutka. Ono što je za nas tu važno jeste da žene imaju pravo da izgledaju kako žele i da to ne može biti opravdanje za seksizam. Druga je stvar da se mi u ženskom pokretu zalazemo za promenu vrednosti u kojima žene neće želeti tako da se nose, ali one svakako imaju prava na to. Sigurno ima nešto i u povećanom senzacionalizmu i estradizaciji politike. U tom smislu, za tu vrstu diskursa postoji pogodna klima na aktuelnoj medijskoj sceni.

DEFINICIJA I MASA

Polemika se nastavila, ali to više nije tema ove priče. Ovde je najvažnije da je jedan ugledni istoričar i “sveži” političar sebi dozvolio da komentariše seksualnost, oči, temperament i “životni žar” dveju ministarki, ali da nikako ne dozvoljava postavku u kojoj je on u glavnoj ulozi. Jer, i njegova i poruka Biljane Srbljanović su slične – samo što je ova druga izgovorena kao reakcija na njegovu, emotivniju, nedvosmisleno i mnogo jačim rečima. I tu je zapravo ključ tumačenja seksizma na domaćoj političkoj i javnoj sceni, tačka u kojoj je moguće jasno odgovoriti da li se tim nazivom može označiti nečija izjava ili ispad.

Recept je jednostavan: potrebno je obrnuti uloge i zamisliti situaciju u kojoj su muškarci predstavljeni kao žene, a žene kao muškarci.

To izgleda ovako. Jedna političarka, primera radi Markovićeva koleginica iz sps-a Slavica Đukić Dejanović (a ona se neće naljutiti zbog ove zamišljene scene), u intervjuu kaže sledeće: “Moja simpatija je Zoran Babić (valjda se ni on neće naljutiti, prim T. S.). Osetljiva sam na negovane muškarce krupnih očiju koji mnogo pričaju. Imala sam već problema zbog hvala na Zoranov račun, ali to je prosto jedna erotska fascinacija u tom njegovom slučaju.” Uпитana o kolegi Ivanu Tasovcu,

recimo, ona odgovara: “Tasovac ima zavidan temperament. Zavidim mu na tom životnom žaru koji ga ponese. A ja se plašim žestokih muškaraca.”

Svako iole pismen i inteligentan složiće se da je takva situacija ne teško zamisliti, nego jednostavno nemoguća u realnom svetu Srbije. Žene na političkoj i javnoj sceni – kakve god da su, kome god se sviđale ili ne sviđale – jednostavno ne govore na taj način, ne iznose takve stavove, ne komentarišu izgled, temperament i bilo šta drugo što spada u domen privatnosti i rodne pripadnosti njihovih kolega. A upravo insistiranje na onome što čini rodne razlike jeste – seksizam. Bez obzira na to da li se insistira na seksepilu, izgledu, očima, nogama ili pameti, elokvenciji, sposobnosti, daru za vožnju... žena u odnosu na muškarce.

Sve što polazi od teze da se fizičke i mentalne rodne specifičnosti moraju odraziti na različit položaj ljudi u društvu – jeste seksizam. Svako verovanje u urođenu fizičku, mentalnu ili bilo koju drugu inferiornost žena ili muškaraca – jeste seksizam. Sve što podupire takve teze i verovanja i diskredituje žene ili muškarce kao ravnopravne građane i građanke – jeste seksizam.

I čisto da se razumemo: činjenica da žene na političkoj i javnoj sceni nemaju ovakve incidente, ne znači da su one

Kakvu poruku ovi skandali prenose ženama, a kakvu muškarcima u Srbiji?

Ono što sam videla jeste da ženama prenose poruku da je najvažnije kako izgledaš i da je ženska seksualnost ono što izlazi u prvi plan. Takođe, atmosfera je krajnje mizogina. Ovde se mizoginija toleriše. Na dva načina. Prvo, kao “dobar dan” podrazumeva se da su žene roba, da su seksualni objekti i da je to ono što je sasvim normalno i očekivano. Ni najmanje se ne preispituje. Drugo je to što postoji čutljiva većina, koja i ako ne misli tako, pravolinijski, misli da je to normalno u našem “polupismenom društvu” i da ništa drugo ne možemo ni očekivati, ili da nas ne sme iznenađivati. Tužno je što nas naš sopstveni primitivizam ne brine. Ni u ovoj, ni u drugim sferama.

Poruka Aleksandra Vučića da se takvi ispadi neće tolerisati, jer je Gašić, pored svih drugih brlja smenjen, prošla je nedovoljno zapaženo. Oni koji ovu odluku pozdravljaju, nisu oni koji politički podržavaju Vučića. Zato je aplauz bio tih, baš kao i, nažalost, vidljivost ove političke poruke.

Ono što je meni bilo najupečatljivije je da je mizoginija,

pametnije i kultivisanije od svojih kolega, već samo da ne pribegavaju seksizmu i da svet i svoje okruženje ne posmatraju na taj način.

Kada je u pitanju definisanje seksizma, vrlo je zgodan primer Bratislava Gašića i sad već antologijskog klečanja (vidi okvir “Kalendar seksizma”). Rečenica “Što volim novinarke koje ovako lako kleknu”, bila je pre svega seksistička, a tek potom degradirajuća za novinarski esnaf u celini. Jer, da je na mestu Zlatije Labović bio kolega novinar, sasvim je sigurno da bivši ministar ne bi izgovorio to što je izgovorio. On je to rekao najpre ženi, a tek potom novinarki.

Isto to odnosi se i na sad već skoro zaboravljeni ispad Aleksandra Šapića iz 2013. “Ministarka Zorana Mihajlović kaže da trenira tri puta nedeljno. Savet za trening – manje opterećenje, povećati ponavljanja. Rad na definiciji, ne masi”, napisao je jedan od tada najviđenijih predstavnika DS-a. Nakon što je bio zasut kritikama, on je objasnio da je njegov nastup na društvenim mrežama bio “dobronameran savet”, kakav bi dao i prijatelji. U kontekstu ove priče, zanimljivo je da Šapić nikada, ni u formi “dobronamernog saveta” nijednom svom muškom kolegi nije zamerio na “masi”. Iako su skupštinske klupe i stranačke odaje prepune više nego masivnih muškaraca, kojima pucaju

foto Aleksandar Jovanović

odnosno čist seksizam Gašića, iskorišćen za protest novinara, gde je bilo "novinari", pa dodato "/ke" ne kleče. To je sramno. Ustalo se u odbranu profesije, a ona nije napadnuta kao novinar/ka, nego kao žena. To je problem, što su žene svima manje važne. Ona je tu potpuno instrumentalizovana i njegov seksizam je ostao u drugom planu. Bilo bi mnogo efektnije da smo se bavili istinom, da smo se bavili suštinom, a ne instrumentalizovali taj

ki institut. Gde reči i nastupi vrede više od institucija i političkih poteza; u kojoj zapravo nema ničega konkretnog. I onda je zabavno izgovarati svašta. Mislim, dakle, da im se to dešava na tom "talasu". To jesu njihovi intimni stavovi, a oni smatraju da u javnoj sferi ima prostora za intimu. Mizoginu i šovinišću intimu. A javnost, politički neobrazovana javnost, koja na to neadekvatno reaguje, nije našla lek.

kaiševi i dugmad na košuljama, Šapiću nije na pamet palo da ih opominje – da jeste, opaska o izgledu Zorane Mihajlović bila bi shvaćena eventualno kao diskriminacija prema ljudima povećane telesne težine. Ovako – u pitanju je čist seksizam. Ministarki se tim povodom obratio isključivo zato što je žena.

VULGARNO, GLUPO, ISFLEKANO

Naravno, postavlja se pitanje kome ovakvo ponašanje političara ide u korist, kome je namenjeno i kakve poruke nosi. Pre svega, nije potpuno jasno da li se političari ovako obraćaju ženama smišljeno ili, kako se to često napominje, zbog toga što su naprosto – takvi, naviknuti na taj način komunikacije.

Primeru radi, da li je Predrag Marković smišljeno izgovorio svoje "misli" s namerom da animira potencijalne birače, ili mu je to jednostavno izletelo? "Seksizam je primitivizam. Dakle, vulgaran, glup, zatucan, nazadan, isfrustriran. Ako bismo ulazili u direktnije personifikacije, seksizam je neokupan, isflekan, masne kose, bez zuba, sa prljavštinom ispod nokata, uključiv onaj pušteni, na malom prstu. Ako neko veruje da su glasači njegove stranke takvi, to onda može biti politički proračunata izjava. To je, naravno, loše. Ako, međutim, to ne misli, onda je još gore – ispada da je on sam takav. Koliko iz

javnosti i vrlo malo lično poznajem gospodina Markovića, i jedno i drugo bi me iznenadilo – ali ja treće ne vidim", kaže u razgovoru za "Vreme" Nebojša Spaić, konsultant za medije i bivši novinar.

Sagovornik "Vremena" smatra da su se "rijalizacija i tabloidizacija" izlile na celo društvo, pa i politiku, šireći svoj poguban uticaj, ali da je jako važno kako se na seksizam reaguje. "Moram da priznam da ja smenu ministra Gašića smatram istorijski značajnim potezom premijera Vučića, bez obzira na sva tumačenja o političkoj koristi koju on iz toga izvlači, jer – Gašić je smenjen zbog seksizma i primitivizma. Tačka. To je poruka i drugima iz vladajuće strukture da je takvo ponašanje neprihvatljivo i svakako će se oni, koliko mogu, potruditi da to izbegavaju", objašnjava Spaić. "Ne verujem da će baš mnogo uspeti, jer, na kraju krajeva, upravo se u vladajućim strukturama nalaze neki od uzroka i mehanizama koji su primitivizam uzdigli na stepen najviše društvene vrednosti. Mada, ni druge ne treba abolirati, naprotiv. Ds je, po mom mišljenju, trebalo da oštro reaguje na Šutanovčev skandalozan tvit, koji ni na koji način nije bolji od Gašićevog ispada, a oni su umesto toga tražili opravdanja i objašnjenja. Propustili su, nažalost, još jednu priliku da zaštite vrednosti koje proklamuju. Seksizam je, sasvim sigurno, kao i

događaj u dnevno-političke svrhe. Ja sam razočarana time. I to je poruka za žene. A nema poruke za muškarce. Oni su svoji na svome. To je to. Vidljivi status quo.

Da li su ovdašnji političari svesni šta rade kada izgovaraju to što izgovaraju trudeći se da prikupe simpatije javnosti? Ili im se to dešava "slučajno", tj. zato što su inače tako navikli da se ponašaju?

Da, oni prikupljaju simpatije javnosti, ali to je u tom košu neformalnosti, estradizacije, pa i privatizacije javne sfere i institucija, atmosfere u kojoj lični stav, ma čiji, postaje merilo stvari, postaje politički institut. Gde reči i nastupi vrede više od institucija i političkih poteza; u kojoj zapravo nema ničega konkretnog. I onda je zabavno izgovarati svašta. Mislim, dakle, da im se to dešava na tom "talasu". To jesu njihovi intimni stavovi, a oni smatraju da u javnoj sferi ima prostora za intimu. Mizoginu i šovinišću intimu. A javnost, politički neobrazovana javnost, koja na to neadekvatno reaguje, nije našla lek.

primitivizam, snažno prisutan u našem društvu. Problem je, međutim, to što su trenutno stvoreni takvi uslovi da on nesmetano buja, da je to poželjan model ponašanja za koji se ima razumevanja. I ne očekujem da će se to skoro promeniti."

Pravovremena i adekvatna reakcija zapravo je i najvažnija u priči o seksizmu na domaćoj političkoj sceni, kakve god on forme imao i šta god se iza njega krilo. Čak i ako politička partija proceni da će zavirivanjem pod nečiju suknju i komentarisanjem nečijeg "životnog žara" dobiti xy novih simpatizera, oni koji vode ovu državu od toga moraju javno da se ograde. Građanima i građankama mora da se saopšti da to tako ne može i ne sme. Jer, u svoja četiri zida političari – baš kao i svi drugi – mogu da misle šta hoće, a u javnosti o ženama (baš kao i o svima drugima) moraju da se izjašnjavaju s poštovanjem.

Njihova je bruka ako i u ta "četiri zida" misle o ženama kao o nižim bićima čija je funkcija na zemlji isključivo klečanje, treptanje, "definisanje", naginjanje, fasciniranje i sve što uz to ide, ali društvo i država na tako nešto jednostavno ne bi smeli da ćute. Ako ni zbog čega drugog, ono zbog svojih ćerki, koje će, ako se bude ćutalo, jednog dana takođe doći na red da "kleknu" i da erotski fasciniraju.

TAMARA SKROZZA

POSTANITE DEO FORMULE

Kampanja "Produži život", čiji je cilj podizanje svesti o značaju transplantacije i donacije organe ulazi u novu fazu. Hemofarm fondacija podržava snimanje filma *Čuvari formule*, reditelja Dragana Bjelogrića i scenariste Vuka Ršumovića, koji govori o prvom slučaju transplantacije koštane srži u svetu.

U okviru Festa, u Kinoteci je promovisano ovo partnerstvo na događaju posle kog je donorske kartice potpisalo više od 30 javnih ličnosti.

"Cilj filma je da ukaže na to da smo svi mi deo formule života i da niko od nas ne zna da li će biti u situaciji da produži život ili da mu bude život produžen," kaže Dragan Bjelogrić.

Hemofarm fondacija, kao partner Ministarstva zdravlja i RTS-a, poslednjih meseci intenzivno sprovodi kampanju podizanja svesti ljudi i razbijanja predrasuda o doniranju i transplantaciji organa.

"Važno je da budući gledaoci filma osele potrebu da postanu deo ove humane formule", kaže Sanda Savić, članica uo Hemofarm fondacije.

DOMAĆINI I GOSTI: Ronald Seeliger, generalni direktor Hemofarma; Dragan Bjelogrić (gore); Saša Janković; Ljubivoje Ršumović; Dragan Petrović; Bjelogrić sa Ivanom Tasvcem (sredina); vladika Irinej; Lazar Ristovski; Ronald Seeliger sa Mišel Sen Lo, direktorom UNICEF Srbija; bubnjari (dole)
Foto: Hemofarm

„FORMULE“ „PRODUŽI ŽIVOT“

Više o novom filmu Čuvari formule

Novi film *Čuvari formule*, po motivima romana *Rascepi* Gorana Milašinića, govori o spasavanju života transplantacijom koštane srži pet srpskih nuklearnih naučnika, nakon incidenta na Institutu "Boris Kidrič", 1958. godine. Operacija, izvedena u Parizu, bila je ujedno prva operacija transplantacije koštane srži u svetu. Petoro francuskih građana dobrovoljno se javilo da našim fizičarima daju koštanu srž, rizikujući svoje živote, jer su svi dotadašnji pokušaji transplantacije imali smrtni ishod i za davaoce i za primaocce. Ljudi koji su radili na oružju koje uništava svet, sticajem okolnosti i sami su postali osuđenici na smrt. Preživeli su zahvaljujući humanom gestu nepoznatih ljudi, u jednoj drugoj zemlji.

Šta donose Izmene zakona o javno-privatnom partnerstvu

Privatni sektor tradicionalno voli da radi sa "državom" koja, iako često neefikasna i spora, jeste siguran "platiša" svojih obaveza. Privatni sektor ulazi u ovakve projekte na prvom mestu ukoliko prepozna da je projekat strukturiran realno i na zdravim osnovama

Piše: **Nenad Ilić**

Javno-privatno partnerstvo (JPP) je direktna posledica ekonomske potrebe države da, umesto pribavljanja kreditnog kapitala namenjenog izgradnji i razvoju infrastrukture i razvoju održivog sistema obavljanja delatnosti od javnog interesa, uspostavi partnerski odnos sa privatnim kapitalom. Pritom, od ključnog je značaja da javni i privatni interes, mada partnerski postavljeni, i dalje ostaju u stalnoj konkurenciji koja se realizuje u pravnim okvirima javno-privatnog partnerstva.

Zbog sve veće potrebe za izgradnjom nove javne infrastrukture, ulaganjem u dobra od opšteg interesa kao i pružanjem usluga od javnog značaja u Republici Srbiji, bilo je neophodno stvoriti pravni i institucionalni okvir za privlačenje privatnih investicija.

Dugo očekivani Zakon o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama usvojen je u novembru 2011. godine. Zakonom je po prvi put u pravni sistem Republike Srbije uveden pojam javno-privatno partnerstvo i po prvi put su državni i lokalni organi u mogućnosti da svoje potrebe za infrastrukturom i javnim uslugama realizuju po ovom modelu uz jasno utvrđena pravila postupanja.

Globalno posmatrano, posebno u vremenima ekonomske krize, vlade ne mogu da zadovolje stalno rastuću potrebu za javnim uslugama delujući samostalno, tako da se nametnula potreba da se potraži pomoć i u ostalim sektorima. Tokom perioda sporog rasta, prihvata vlada vrlo često nisu dovoljni da bi se zadovoljili svi zahtevi, što zahteva bolne rezove u budžetima da bi se smanjila potrošnja ili (ne)popularno povećanje poreza. Partnerstvo sa privatnim sektorom može obezbediti nastavak pružanja ili poboljšanje nivoa usluga, uz smanjene troškove.

Iako ovaj model finansiranja vuče korene iz Velike Britanije i SAD, u poslednjih nekoliko godina, od zapadnoevropskih zemalja koje imaju kontinentalni pravni sistem (kojoj grupi pripada i Srbija), Francuska prednjači po broju i vrednosti projekata realizovanih po JPP modelu. Predmeti ovih projekata su sve što neko može da zamisli, a u javnom je domenu, od sportskih hala i objekata, škola, koncertnih dvorana, preko projekata zbrinjavanja komunalnog otpada, postrojenja za prečišćavanje/prerađu otpadnih voda i dr.

Zakon o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama može biti primenjen na sve projekte od javnog značaja, bilo za objek-

te, bilo za usluge, koje su originalno u nadležnosti javnih organa vlasti na centralnom i pokrajinskom, kao i na nivou gradova i opština. U svim slučajevima u kojima se to proceni, zbog nepostojanja dovoljnih budžetskih sredstava ili radi efikasnije realizacije pojedinih projekata u saradnji sa privatnim sektorom, moguće je strukturirati i predložiti realizaciju konkretnog projekta u skladu sa ovim zakonom. Pritom treba imati u vidu da je neophodno sagledati sve aspekte predloženog projekta tokom čitavog životnog veka projekta, s obzirom da su ovi projekti uglavnom dugoročni i mogu trajati najkraće pet godina, a najduže pedeset.

Privatni sektor tradicionalno voli da radi sa "državom" koja, iako često neefikasna i spora, jeste siguran "platiša" svojih obaveza. Privatni sektor ulazi u ovakve projekte na prvom mestu ukoliko prepozna da je projekat strukturiran realno i na zdravim osnovama i zato što uglavnom ti projekti na duži rok pružaju izvesnost plaćanja za javne objekte, odnosno javne usluge koje privatni partner pruža, odnosno čini dostupnim. Takođe, kada vam je javni sektor partner, smanjujete rizik sporosti administrativnih procedura, rokova za dobijanje dozvola i drugih koraka za čije vam poštovanje u takvim projektima garantuje "država", te se taj rizik prenosi na javnu stranu, imajući u vidu da privatni partner nad tim postupcima nema kontrolu.

Javno-privatno partnerstvo jeste dugoročna saradnja između javnog i privatnog partnera radi obezbeđivanja: finansiranja, izgradnje, rekonstrukcije, upravljanja ili održavanja infrastrukturnih i drugih objekata od javnog značaja i pružanja usluga od javnog značaja, koje može biti ugovorno ili institucionalno (institucionalno podrazumeva osnivanje Zajedničkog privrednog društva sa javnim partnerom).

Projekti JPP, pored procedura zajedničkih za sve projekte, imaju i određene specifičnosti koje moraju biti uzete u obzir kod pripreme i realizacije. Pre nego što uđemo u zvaničnu proceduru realizacije projekta po JPP modelu, najbitnije je da se sagledaju i shvate sve prednosti i rizici koje ovaj model finansiranja sadrži i da se realno procene sopstveni kapaciteti i moguća atraktivnost budućeg projekta za potencijalne privatne partnere. Takođe se mora voditi računa i o korisnicima odnosno građanima koji moraju dobiti viši nivo i bolji kvalitet usluga po optimalnoj ceni. Tek kada se proceni da je ovakav mo-

del prihvatljiv za sve tri strane, može se krenuti u proceduru.

Komisija za javno-privatno partnerstvo Vlade, kao organ koji je zadužen za davanje saglasnosti na svaki projekat JPP koji se realizuje na osnovu Zakona o JPP i koncesijama, za prethodne četiri godine koliko postoji dala je 34 pozitivna mišljenja na projekte JPP koji su joj dostavljeni. Ohrabruje činjenica da broj predloženih projekata svake godine raste.

Ako predložene projekte JPP posmatramo sektorski, trećina projekata bavi se gradskim i prigradskim prevozom putnika, po pet projekata upravljanjem i tretmanom otpada, proizvodnjom toplotne energije, javnom rasvetom, dok se ostali projekti bave javnim parkinzima, izgradnjom i upravljanjem kanalizacionom mrežom, izgradnjom i održavanjem puteva i sl.

U razvoju projekata po ovom modelu svakako treba pomenuti Grad Beograd, koji je specifičan po tome što se za razliku od ostalih lokalnih samouprava ne susreće sa nedostatkom kapaciteta za upravljanje projektima JPP a postoji izražena volja da se koncept JPP-a primenjuje u mnogim oblastima. U narednom periodu ćemo biti svedoci, nadamo se, uspešnosti Grada Beograda u realizaciji projekata JPP.

NOVI ZAKON

Razlozi za donošenje Izmena zakona koji je usvojen 24. februara 2016. godine ogledaju se u unapređenju u ovoj oblasti nakon četiri godine njegove implementacije, daljeg usklađivanja sa pravnim tekovinama EU (Direktive: 23/2014, 24/2014 i

25/2015 EC), kao i jačanja uloge ministarstva nadležnog za poslove finansija u procesu odobravanja projekata javno-privatnog partnerstva u cilju kontrole fiskalnih rizika koje ovi projekti potencijalno i implicitno nameću.

STRUČNA ZNANJA

Većina JPP projekata zahteva određeni nivo tehničkog, pravnog i finansijskog znanja koji administracija po pravilu ne poseduje. Konsultanti mogu pružiti znanja u postizanju ciljeva projekta, pripreme dokumentacije, kod pregovora i u rešavanju sporova.

NEDOSTACI

Prilikom primene JPP-a pojavljuju se i neki nedostaci kao što su: spora priprema pojedinačnih JPP projekata, koja za projekte visokih standarda može potrajati i do dve godine; u razmatranju JPP projekata prednost se daje ekonomskim pokazateljima, dok društvene ili ekološke prednosti ostaju po strani; prevelika očekivanja od JPP-a, kao rešenja za nedostajuća budžetska sredstva; negativan finansijski uticaj u slučaju raskida partnerstva; mogući nenadani prenos rizika sa privatnog na javnog partnera (npr. stečaj privatnog partnera); makroekonomski gledano, može se iskazati značajan nedostatak JPP-a u dugoročnosti ovih projekata, zbog čega rastu obavezni rashodi i nastaje dug koji je prikriven.

Autor je konsultant za javno-privatno preduzetništvo

ZEMLJA Znanja

“BUSINESS SKILLS CLUB - POSLOVNA KOMUNIKACIJA”

UDRUŽENJE GRAĐANA „ZEMLJA ZNANJA“ POZIVA STUDENTE ZAVRŠNIH GODINA FAKULTETA U SRBIJI NA TROMESEČNI SEMINAR “BUSINESS SKILLS CLUB - POSLOVNA KOMUNIKACIJA”, NA KOME ĆE ČELNICI NEKOLIKO VODEĆIH KOMPANIJA U SRBIJI I POZNATIH NOVINARA RAZGOVARATI SA 30 ODABRANIH STUDENATA. SEMINAR POČINJE 13. MARTA 2016. GODINE, SVAKE SUBOTE OD 11h DO 14h.

UČESNICI ĆE IMATI PRILIKU DA ČUJU ŠTA POSLODAVCI TRAŽE, KAKO DA SE PREDSTAVE NA INTERVJU ZA POSAO, KAKO DA NAPIŠU RADNU BIOGRAFIJU, PRIJAVE SE NA MASTER STUDIJE U INOSTRANSTVU, NAPRAVE BREND OD SEBE, JAVNO NASTUPAJU, VODE POSLOVNE RAZGOVORE, PREGOVARAJU, ARGUMENTUJU, NAPRAVE BIZNIS PLAN, RADE U TIMU I SL.

Pokrovitelj projekta: ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ

Podrška: Економски факултет УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

Medijska podrška: VREME COLOR PRESS GRUPA NE BUSINESS INFO GROUP

PRIJAVE NA: office@zemljaznanja.org.rs

Foto: Goranka Matić

OTMICA EVROPE

U ružmonovskom smislu, Frano Cetinić je bio čovek anganžmana: učestvovao je u Studentskom pokretu '68, bio je svedok događanja oko Korčulanske škole, osnovao je 1989. Jugoslovensko veće evropskog pokreta, štitio pravo anganžmana u svojoj novinarskoj profesiji na Francuskom radiju (RFI), a posebno kao prevodilac Ružmona, Suvarina, Bezansona, Vidal-Nakea, Kastorijadisa, Morisa Žolija..., i kao pisac važne knjige *Pozovi NATO radi umorstva*, knjige-dnevnika o bombardovanju Srbije povodom koje je trpeo neljudske, nemoralne, neprofesionalne napade, pre svega u Beogradu i Zagrebu, a i u ostalim ludim kućama onog i ovog vremena. Ali uprkos napadima i osporavanjima svim primitivnim i neargumentovanim metodama, on se dosledno držao onoga što je od gorepomenutih mislioca saznao: da se čovek uvek mora braniti osnovnim pravilom da je "istodobno slobodna i odgovorna osoba, ne samo kolektivizirani pojedinac"

Frano Cetinić je u ovo društvo na zalasku morala i sumornog osećanja prema okolini i samom sebi uveo nekoliko ličnosti koje su otvorile mnoga pitanja, zabune i nedoumice. Njegova namera i želja da nas podrži, upozori i približi novom modernom društvu ovde nije ni saslušana, ni shvaćena, ni prihvaćena. A koristio je svaku priliku i mogućnost da nas upozori na smisao i potrebu za odgovornošću, tolerancijom, razumevanjem, istinom i slobodom.

Prateći ono što je radio, mislim da su njegov moralni, intelektualni i profesionalni profil odredile tri ličnosti: Deni de Ružmon, Boris Suvarin i Ernst Jinger. Putevi ove trojice mislilaca spleli su se na raskršću koje je bilo odraz savremene Evrope, savremene na putu onih ideja koje su mogle – ili će moći, ako za sve već nije kasno – da formiraju kulturu (u najširem smislu značenja) koja bi bila garant za prevazilaženje suprotnosti u lošem smislu, odnosno putokaz da se Evropa (ili, ako se nekom više dopada, Špenglerov Zapad) i svet usmere u pravcu izgradnje, a ne razgradnje. Da li je smisao širenja kreativnih ideja skup težnji da se ličnost i misao, umetnost i nauka, na

koncu i politika, do te mere izgubljen ili partikulizovan da se sve pretvorilo u pesak koji ima jednu jedinu ulogu: da *curi* – bez svrhe i cilja – kroz sito vremena, pri čemu svako zrno gubi onu sadržinu koju mu je dao veliki Viljem Blejk, tvrdeći da je u svakom zrnu sažet čitav Svet, a što je Borhes oberučke prihvatio sa iskustvom proverenog kosmotvorca?

DENI DE RUŽMON

Da naše približavanje počnemo od švajcarskog filozofa Denija de Ružmona (1906–1985). Pre svega, treba naglasiti da je Ružmon bio personalista: osnova svega je individualnost, ličnost koja se povezuje sa drugim ličnostima gradeći društvo poverenja i iskrenosti. Tridesetih godina 20. veka Ružmon osniva časopis *Hic et Nunc*, preko koga širu javnost bliže upoznaje sa idejama Kjerkegora, Karla Barta, Jaspersa i Hajdegera. Grupa intelektualaca oko ovog časopisa (a koja je sarađivala i u drugim časopisima: *Esprit*, *Ordre nouveau*, *New Europe*, *Die Gegner*) težila je – kako je to Frano Cetinić definisao – "formuliranju jednog općeg pogleda na Zapad kojeg je zahvatio vrtlog duboke civilizacijske krize. Oni će konzekventno sprovesti kritiku religije Država-Nacija,

tog krvožednog božanstva koje traži ratove, što će ga naknadno još više slaviti i opravdati njegove rastuće homicidne apetite".

Za državu-naciju je još Niče ustanovio da je to "najhladniji od svih hladnih monstuma". Takva država društvo svodi na *kontrolisanu meru* koja pomoću razrađenog i sinhronizovanog sistema – jačanja vlasti, medija, obrazovanja, masovne kulture i infrastrukture – može s njim da manipuliše i usmerava ga u željenom pravcu. Da bi se to izbeglo, Ružmon se zalagao za Evropu regija, koju je zamišljao kao Veliko Trojstvo: Čovek-Grad-Priroda, što podrazumeva "slobodu osoba i grupa", jer je "igra nacionalnih i državnih suvereniteta sterilna".

Prema Ružmonovom mišljenju, sve revolucije su umesto da preobrazu države-nacije, učinile suprotno – samo su ih proizvele u još hladnijeg monstuma. Nije se dogodila, kako Frano Cetinić piše, "velika duhovna promjena ili preokret ciljeva, izgradnja novog poretka uspostavljanjem nove hijerarhije ciljeva građanskog života sukladnih ciljevima osobe". "Države-nacije sprečavaju sve i ne sprečavaju ništa: njihov suverenitet je posve negativan... Suviše male da bi sudelovale u

planetarnoj politici, one su ipak suviše velike da bi mogle pružiti okvire za građansku participaciju. Sve su osuđene na ubrzanu zastarelost" (Ružmon).

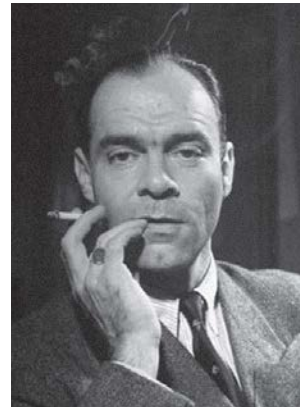
Da bi se ove ideje evropskoj javnosti dale na znanje, Ružmon 1948. učestvuje na Kongresu Evrope u Hagu (sedi pored Čerčila), zatim u Ženevi osniva Evropski centar za kulturu (sa Karlom Burkhartom, Karlom Šmitom i Robertom Šumanom). Kasnije osniva Institut za evropska istraživanja. Bio je to *angažman* "za odbranu istinske Evrope, Evrope grčko-latinske, judeo-hrišćanske, keltsko-germanske kulture, sa arapskim i slovenskim doprinosima, a protiv Evrope država-nacija". Za to "postoji samo jedno rešenje: federalizam, to jest jedinstvo u razlikama, jedinstvo čak zbog samog očuvanja razlika", poruka je ovih ideja. Na pitanje o sudbini tako ujedinjene Evrope, ujedinjene sa svim svojim razlikama, Ružmon je odgovarao: "Ne bojite li se da su žena i muškarac suviše različiti da bi mogli činiti par?" A "i previše neodgovornih se danas angažuje", tvrdio je Ružmon već 1938. (Lorens Darel je tvrdio da je izraz *angažman* Sartr preuzeo od Ružmona da bi ga kasnije poistovetio sa propagandom, i time ga teško zloupotrebio i obesmislio.)

U ružmonovskom smislu, Frano Cetinić je bio čovek angažmana: učestvovao je u Studentskom pokretu '68, bio je svedok događanja oko Korčulanske škole, osnovao je 1989. Jugoslovensko veće evropskog pokreta, zatim Hrvatsko veće evropskog pokreta, štitio pravo angažmana u svojoj novinarskoj profesiji na Francuskom radiju (RFI), a posebno kao prevodilac Ružmona, Suvarina, Bezansona (kod njega je bio na postdiplomskim studijama u Parizu), Vidal-Nakea, Kastorijadisa, Morisa Žolija..., i kao pisac važne knjige *Pozovi NATO radi umorstva* (parafraza jednog Hičkovog filma), knjige-dnevnika o bombardovanju Srbije. Povođom ove knjige trpeo je neljudske, nemoralne, neprofesionalne napade, pre svega u Beogradu i Zagrebu, a i u ostalim ludim kućama onog i ovog vremena. Svoju borbu za političko rešenje haosa na prostoru ondašnje Jugoslavije podastro je angažovanjem najznačajnijih francuskih i naših intelektualaca onoga vremena, koji su se otvoreno suprotstavili oružanoj sili, pre

svega sili evropskih država. Ali uprkos napadima i osporavanjima svim primitivnim i neargumentovanim metodama, on se dosledno držao onoga što je od gorepomenutih mislioca saznao: da se čovek uvek mora braniti osnovnim pravilom da je "istodobno slobodna i odgovorna osoba, ne samo kolektivizirani pojedinac". Onda kada to nije bilo tako – a odavno nije tako – dogodilo se ono što je još uvek na snazi, bolje reći u sili, samo u drugom

je laž. Sredstvo se suprotstavilo cilju, nemojmo se zavaravati. To je politička, moralna i duhovna travestija."

Kakve ovo ima veze sa Suvarinom? Ima, jer je povezano sa Lenjinom, Staljinom, Hitlerom i kompanijom. Kada je Frano Ružmonu uručio Suvarinove pozdrave, Ružmon je rekao: "Suvarin, u svojim poštovanjima dostojnim godinama, ostaje i dalje autor najbolje Staljinove biografije." Tada je Ružmon ispričao slede-

Boris Suvarin, Deni de Ružmon, Ernst Jinger

pakovanju i sa drugačijim, perfidnijim i pogubnijim manipulacijama, sa novostaslim "artistima i modelima".

U jednom svom tekstu o Ružmonu Frano Cetinić je na jasan i uverljiv način rezimirao glavne, i danas aktualne, Ružmonove ideje: "Glavna težnja je u nestajanju različitosti kultura, civilizacija, u nivelisanju osobâ, redukciji svih kultura na jednu svjetsku civilizaciju. Potrebno je suprotstaviti se raširenoj evropskoj boljici što se ogleda u prihvatanju i isticanju svih drugih kultura i civilizacija, osim naše vlastite. Uvijek se ona reducira na nešto partikularno, što je odnekud došlo." Dakle, kriza savremenog sveta je nastala zbog toga što se žarište kulture traži izvan sebe. Kada je neko upitao Ružmona da li je on desno ili levo, odgovorio je: "Nisam nikada bio ni desno ni levo, već na početku."

BORIS SUVARIN

Kada su se Deni de Ružmon i Frano Cetinić 15. jula 1984. sreli u Sen-Ženi-Pujju (Gornja Savoja) u Ružmonovoj kući, filozof mu je poverio da piše svoje "najvažnije delo" – *Moral cilja*: "Maksima 'Cilj opravdava sredstva' je moralni imperativ. *Samo se ne sme podvaljivati!* Nijedan totalitarizam nije se nikada nje držao. To

će: 'Jednom sam mu u Njujorku rekao: 'Dragi Borise, šta ćeš ti raditi kada umre Staljin?' Bio je zapanjen. 'Da umre Staljin, to je nemoguće.' U martu 1953. zatekao sam se na prijemu u Diplomatskom klubu u Nemačkoj. Američki ambasador me je pozvao u stranu i rekao mi da je upravo dobio depešu da je umro Staljin. Odmah sam telefonom poslao telegram Suvarinu u Pariz: 'Eppur si muore (galijski: Ipak se mre)'. Odgovorio mi je takođe telegramom: 'Varaš se, kao i uvek. Ubili su ga.'" Po ko za koji put sumnja je bila jača od realnosti.

Boris Suvarin (Boris Lifšic, 1895–1984) i Ružmon su bili stari prijatelji još iz doba kada su se svest, savest, političke strane i interesi menjali preko noći, kada su navalili zli dusi i zla krv, kada je razum bio u stanju povišenog bunila, kada su najusamljeniji i najizloženiји preuzeli sav teret tadašnje Evrope (vreme fašizma, nacizma i komunizma) i čitavog čovečanstva.

Sticajem životnih okolnosti – zajedno sa moralnim iskušenjima – Frano Cetinić je sa nekima od njih uspostavio veze nastojeći pritom da u naš gluvi i slepi prostor pošalje po koju vest ili sliku. Tako je, između ostalog, 1989. preveo Suvarinovu knjigu *Staljin* u tada, može se reći, već bivšoj Jugoslaviji (*Globus*, Zagreb).

Gospar Frano Cetinić

Frano Cetinić bio je moj prijatelj. Bio je i ostao gospar, dubrovački đak *cum lauda*, gospodin od glave do pete koji nikada nije rekao krivu reč u onim teškim vremenima

Gospar Frano Cetinić pojavio se u Beogradu negde 1965. ili 1966, davno je bilo, ne zamerite. Onako vitak, plav i lep kao lutka, sa kratkom bradicom (takav je ostao do kraja) ušao je na Filozofski fakultet ponosno, kao đak dubrovačke gimnazije na koju je ostao ponosan do kraja. Taj lepi dečko iz Blata na Korčuli, iz (što nikada nije propustio da pomene) porodice socijalističke i anti-fašističke od početka, od 1924, bio je gospodin od glave do pete: uvek negovan i elegantan, učtiv, pristojan i obrazovan da ne verujete.

Frano Cetinić, 2005.

Trenutak u kome se on pojavljuje na Filozofskom fakultetu bio je nervozan i napet: ono što će se desiti juna 1968. bilo je već naslućeno; napetosti u društvu rastle su i mi, nadobudni klipani, tu napetost osećali smo difuzno, kao atmosferu pred buru, nesposobni da artikuliramo šta to zapravo hoćemo. Tada smo se bavili uobičajenim poslima: rat u Vijetnamu i protesti i već to što je bilo u modi širom Evrope i SAD. Tada sam zapazio gospara Cetinića: ponudio se da nam čuva stražu na čošku Čika Ljubine i Knez Mihailove, dok mi crvenom bojom posipamo američku čitaonicu i pišemo antiratne parole, sve to kasno noću. Sve je prošlo odlično: gospar Frano ljubio se u nekoj kapiji sa jednom preslatkom plavušicom iz Kikinde, a posle smo čak išli njenim roditeljima na veliki banatski ručak, nekoliko dana kasnije.

Tu sad u mom pamćenju nastupa izvesna praznina, jer sam otišao u beli svet. Kad sam se vratio, četiri godine kasnije, gospar Frano Cetinić već je bio diplomirao i radio je u Institutu za međunarodnu politiku i privredu u Makedonskoj, odmah do zgrade "Politike". Bilo je, dakle, sasvim prirodno da se svakog

jutra nalazimo u tadašnjem Šumatovcu na kafi: gospar Frano, Dragoljub Žarković, Jovan Dulović, moja malenkost i još neki isti takvi kao i mi. Bio je fascinantan kafanski sagovornik: od njega smo čuli sve o Deniju de Ružmonu i evropskoj ideji koja je posle otišla u sasvim drugom pravcu; o Tejaru de Šardenu na koga me je navukao, kao i o Emanuelu Munijeu (isti slučaj). Tada se već bio smirio sa Ljiljom (nije iz Kikinde) i dobio sina Olega. Kobne osamdesete bližile su se kraju i gospar Frano doneo je pametnu odluku da ode u Pariz; zaposlio se u RFI (Francuski međunarodni radio), u dobrom društvu: Stanko Cerović, Voja Stojanović i nas nekoliko lokalnih dopisnika sa terena.

Sledeća upečatljiva uspomena je iz 1989, kada se slavilo dva veka od Francuske revolucije. Našao sam se u Parizu i spavao sam u stanu Cetinića, ispod Monmartra, u divnom kraju. Četrnaestog jula smo gospar Frano i ja sa pijanim Francuzima slavili praznik, pili odlično vino koje su nam dobri ljudi nudili na ulici i jedva se dovukli kući. On je sutra dan vozom otputovao u Jugoslaviju, a ja sam ostao još nekoliko dana u njegovom stanu. Pre toga smo se družili skoro svake večeri sa Danilom Kišom i Paskal Delpes, koji su bili u bliskom susedstvu, ali to je druga priča. Onda je Danilo umro, a kod nas su počeli dripački ratovi.

Gospar Frano Cetinić bio je i te kako prisutan na radiju; pojavio se u Zagrebu jednoga dana – mislim da je bila 2000. godina – nekim svojim poslima. Tada su ga pozvali da govori u dugom intervjuu za Hrvatsku televiziju, kod Silvije Luks; snimanje je bilo zakazano za izvesno letnje popodne. Frano se pojavio kod Tanje i mene mrtav umoran i smestili smo ga u krevet da odpava; na HTV je stigao na vreme i snimio intervju sa Silvijom. Taj intervju – treba li to naglasiti – nikada nije bio emitovan. Od njega je neko neobavešten očekivao da kaže ovo i ono o Srbiji i Miloševićevom režimu, uz obavezne simpatije za NATO; on je, međutim, imao drugačije mišljenje, o čemu više na ovim stranicama "Vremena". Uveče, posle snimanja, došao je k nama i prepričao šta je rekao; Tanja i ja smo mu odmah rekli da od tog intervju-a ništa biti neće; znamo mi njih.

Gospar Frano Cetinić bio je moj prijatelj. Bio je i ostao gospar, dubrovački đak *cum lauda*, gospodin od glave do pete koji nikada nije rekao krivu reč u onim teškim vremenima.

Jednom rečju – gospar.

MILOŠ VASIĆ

U pogovoru ovoj knjizi (nekom obliku kratke Suvarinove biografije), prevodilac piše nešto što govori o zamahu i sili ni ove knjige: "Djelo i osoba Borisa Suvarina počinju tek 1777. godine ubirati zakašnjele pohvale i plodove svoje lucidnosti. Bio je to još jedan od onih potresa što stubokom mijenja kulturni krajolik, kada

je ono što je bilo potisnuto izbija u prvi plan, a sve ono što je dugo bilo značajnim i velikim pada u zasluženu beznačajnost. Jer, što danas znači, u usporedbi sa ovom knjigom, sve ono što su o 'prvoj zemlji socijalizma' i 'ocu narodâ' izgovorili jedan Anri Barbis, H. Dž. Vels, Bernard Šo, Luj Aragon i još toliki drugi? Po izlasku

drugog izdanja, svi su vodeći predstavnici francuske inteligencije bili doslovce zapanjeni, ujedinjani u jednom istom pitanju: kako je autor mogao, tolikom preciznošću, razotkriti totalitarističke i patološke mehanizme Staljinova režima i ličnosti, toliko prije čak jednog Kestlera i Orvela, dvadeset godina prije 'otkrićâ

iz Tajnog referata N. S. Hruščova? Sâmo to pitanje otkrivalo je dijelom istinu, jer daleko suvislije je bilo ono drugo pitanje, ne kako je Suvarin mogao, već kako su oni, i toliki još drugi, po svim zemljopisnim dužinama i širinama, mogli povjerovati u laž, toliko dugo istrajati u obmanjima i samoobmanjima?"

Možda bi trebalo predočiti nekoliko detalja o sudbini ove knjige, o sudbini koja govori o košmaru, licemerju, sudarima i pometnji toga vremena. A ta sudbina je bila čudna i mutna. Ta "buka i bes" – da upotrebim ovu Šekspirovu metaforu važću i korisnu za sva vremena – ukazala se između 1935. i 1940. godine, sa početkom u Americi i nastavkom u Engleskoj i Francuskoj. Naime, na zahtev jednog američkog izdavača Suvarin knjigu piše u razdoblju od 1930. do 1935. Američki izdavač (ne bilo koji, nego Alfred Knopf) oduzima od objavljivanja, rukopis bez Suvarinovog znanja ustupa jednom izdavaču u Londonu gde je knjiga objavljena 1935, zatim izlazi u Americi opet kod drugog izdavača (četiri izdanja 1939), da bi potom bila ustupljena nekoj trećoj kući (Suvarin to sazna je dve godine kasnije)... Što se Francuske tiče, stvar je interesantna da interesantnija ne može biti. Naime, Žorž Bataj, Suvarinov prijatelj (kao i Ružmonov, uostalom) raspituje se kod izdavača *Galimara* da li će da objavi ponuđeni rukopis knjige; preko Andrea Malroa (tada u toj kući zaduženog za "čitanje rukopisa") interesuje se za sudbinu knjige. Malro mu odgovara: "Mislim da ste u pravu vi, Suvarin i vaši prijatelji, ali ja ću biti uz vas tek onda kada budete najjači" (podaci iz Suvarinovog predgovora knjizi). Eto, sila

Boga ne moli! Napokon, knjiga se u Francuskoj pojavila 1935. kod izdavača *Plon* (uz protivljenje Gabrijela Marsela) zahvaljujući njegovom vlasniku Morisu Burdelu. Inače, treba reći i ovo: Gestapo i GPU (sovjetska policija), "sjednjeni u dirljivoj saradnji 1940–1941", zaplenili su u Parizu Suvarinovu biblioteku i arhivu, da bi sve završilo kod Staljina.

Šta se tada u Evropi i Americi zna o Staljinu? Sva saznanja su bila uglavnom protivrečna i pogrešna. Šta o tome kaže Suvarin? "Staljin – koji je u dogovoru sa Hitlerom uvalio Europu, a zatim i cijeli svijet, u užase Drugog svjetskog rata – istom se pojavio kao uzor demokracije, stjegonošom civilizacije i humanizma. Moja je knjiga bila praktično stavljena na indeks, nestala iz izlogâ, a moja malenkost proskribovana. Svaki posao mi je bio uskraćen." Kada Hitler objavljuje rat sssr-u u junu 1941, "američko javno mnjenje je do te mjere bilo izopačeno da je Staljina držalo za dobročinitelja čovječanstva", piše dalje Suvarin, "kult Staljina je bio poslednji modni krik. Te apologete bezbrojnih zvjerstava što su ih počinili Staljin i njegovi pomoćnici nazvali su, nitko ne zna zašto, 'egzistencijalistima' i 'lijevim intelektualcima'". Ali Suvarinova knjiga – prema svedočanstvu jednog diplomate iz tog vremena – postaje "Biblijom diplomatskog kora". Neizvesna sudbina knjige nastavlja se dalje (u Nemačkoj i Švedskoj); španski prevod sâm prevodilac uništava kad trupe generala Franka ulaze u Barselonu; "saznalo se da je postojao ruski prevod u jednom jedinom primerku, isključivo za Staljina", kaže Suvarin, a da se – prema jednom američkom časopisu – "ne zna ništa o sudbini prevodioca".

Iz Suvarinovog pisma Solženjicinu 16. aprila 1978. saznajemo kako se povezao sa Kominternom, kako je ušao u taj mračni sistem i kako je shvatio pakao jedne ideologije. Suvarin piše da se već 1910. zainteresovao za "maglovite socijalističke ideje": čitao je socijalističke, sindikalne i anarhističke listove, ali "marksizam" s tim nije imao nikakve veze. Posle demobilizacije u Prvom svetskom ratu zainteresovao se za "onu struju javnog mnjenja koja se protivila imperijalističkim ciljevima rata". "Godine 1920. osnovao sam *Bulletin Communiste*, koji je postao glavni organ struje za

učlanjenje u novu Internacionalu, rođenu u Lenjinovoj glavi." "Učinio sam više nego ijedan drugi da se Francuska socijalistička stranka priključi Komunističkoj internacionali." Suvarin odlazi 1921. u Moskvu, u "Treći Rim", na Treći kongres Treće internacionale. Za vreme tog boravka, na svoju ruku obilazi zatvor Butirku da bi se uverio kako se postupa sa osuđenim anarhistima. Izvesni Taratuta, domaćin francuske delegacije, inače još iz Pariza sa Suvarinom u "izvršnim prijateljskim odnosima", počinje "sumnjičiti Suvarina za sistematsko neprijateljsko držanje prema sovjetskom režimu". Ali Suvarina lično Lenjin štiti, i predlaže ga za člana Izvršnog komiteta Kominterne. Međutim, tokom višegodišnjeg boravka u Moskvi Suvarin uviđa sve probleme, dileme, smutnje, zlostavljanja, greške, i frakcije (javne i tajne). "Odbivši da zavijam zajedno sa vukovima, iz jednostavnih obzi-

ra prema istini, moralu i pravdi, brzo sam se našao u nemilosti, isključen iz Partije i izvrnut ruglu... Režim samovolje, zlostavljanja i nasilja je jačao iz dana u dan, zloslutne glasine kazivale su o prisilnim odlascima u Sibir, nastupio je trenutak kada sam i sam riskirao da budem poslan daleko, s onu stranu 'velikog svijeta na Istoku'. Trebalo je otići." (O samovolji ove ideologije govori jedna "anegdota" koju je Suvarin voleo da sluša u svim verzijama, ali mu se najviše dopala ona koju mu je u Parizu ispričao pisac Isak Babelj: "Još jednom pričamo o Staljinu... Da bi ilustrirao ličnost tog monstruma, Babelj priča sovjetsku 'anegdotu'. Staljin, bjesan na Krupsku – Lenjinovu udovicu – zbog njenih neprijateljskih osjećaja prema njegovoj osobi i njegovoj politici, poziva je da bi je izgradio i zaprijeti joj: 'Je li

gotovo sa vašom opozicijom? Ukoliko nastavite, ja ću Artjuhinu imenovati za Lenjinovu udovicu.”)

Šta nam ovi delovi iz Suvarinove biografije kazuju? Da je Suvarin među prvim shvatio totalitarnu komunističku ideologiju, monstrozno nerealnu i lažnu od samog početka. To saznanje bilo je direktna veza sa naprednim evropskim idejama.

ERNST JINGER

Početkom 1990. Frano Cetinić je za časopis *Gradac* priredio tematski broj posvećen Ernstu Jingeru (1895–1998). Povod je bio Franov tekst posvećen devedesetogodišnjici Jingerovog rođenja objavljen u tek pokrenutom časopisu *Pismo* (koji je osnovao i uređivao Raša Livada). Jinger je jugoslovenskoj intelektualnoj javnosti bio nepoznat, osim nekih poluistinitih podataka o njemu kao pripadniku

Maks Ernst: *Evropa posle kiše, 1933.*

nacionalsocijalizma, koji su što iz neznanja što zlonamerno pomešani sa njegovom pripadnošću nemačkoj vojsci – Vermahtu – i u Prvom i u Drugom svetskom ratu (iz koje je isključen krajem rata sa činom rezervnog kapetana). Vreme Drugog svetskog rata je delom proveo na Istočnom frontu, delom u Parizu (svedočenja su objavljena u njegovim pariskim dnevnicima, a *Prvi pariski dnevnik* je objavio *Gradac* 1998).

Najvažniji dokaz da Jinger nije bio nacista jeste njegov roman *Na mermernim liticama* (izašao i kod nas; kov, Vršac), objavljen 1940, u jeku Hitlerove moći, u kojem Jinger bez straha, ne skrivajući se pod drugim imenom, piše jednu crnu parodiju o Hitleru. (Kasnije će izjaviti: “Taj je model odgovarao Hitleru, ali je istorija pokazala da on može takođe pristajati

i ličnosti još šireg opsega. Staljinu. Mogao bi odgovarati i drugima.”) Ta kritika u romanu je bila toliko uverljiva i otvorena da je rajshlajter Boulter rekao Hitleru: “Moj fireru, Jinger je ovoga puta preterao, treba s njim svršiti!” Hitler je odgovorio: “Ostavite Jingera na miru!” Inače, treba reći da je Jinger u Prvom svetskom ratu dobio najveće nemačko vojno odlikovanje *Za zasluge* (to odlikovanje je dobio i maršal Edvin Romel, Pustinja Lisica, koga je Hitler primorao na samoubistvo zbog sumnje da je učestvovao u organizovanju atentata na njega, koji je neuspešno sproveo grof Štaufenberg; Romel nije prihvatio tu ideju, a Jinger je u nju bio upućen; međutim, osveta je stigla – Jinger je izbačen iz vojske, sin mu je poslat na italijanski front, gde je poginuo). Takođe je zanimljiva i činjenica da je posle završetka rata Jingeru ponuđena denacifikacija, što je on odbio rekavši da je bio samo vojnik. Na to je Bertolt Brecht rekao isto što i Hitler koju godinu pre: “Ostavite Jingera na miru!” A što se romana tiče, francuski pisac Žilijen Grak je 1950. rekao: “Dao bih gotovo svu literaturu iz ovih poslednjih deset godina za samo jednu, malo poznatu knjigu Ernsta Jingera – *Na mermernim liticama*.”

Šta je Frana Cetinića privuklo Jingerovim idejama, a što bi bilo povezano sa Ružmonom i Suvarinom? On o tome svedoči u uvodu za *Gradac*: “Daleko od svake književne mode, Jinger se ipak postavlja, svojim intelektualnim i književnim delom, u samu žižu modernizma. Njegova razmatranja nasilja i rata, uloge tehnike, smisla povjesti, odnosa između čovekove slobode i totalitarne države prigotovljuju, zajedno sa stilskim perfekcionizmom, jedno od najčudesnijih djela ovog vremena.”

Treba reći da je Jinger oko 1925. zastupao desničarske ideje “napadajući osnovne demokratske vrijednosti: opće i tajne izbore, višepartijski i parlamentarni sistem, te odbija svaku suradnju sa mladom Vajmarskom Republikom”. Godine 1932. objavljuje knjigu *Radnik*. “U osnovi Figure Radnika nalazimo volju za moć koja se izražava pomoću tehničkih sredstava... Tehnika je zavládala gradom i selom, radom i dokolicom. Nadmoć radnika je varljiva u svakodnevnom životu. Sport je aktivnost u kojoj se najbolje uočava

objektivni, funkcionalni i uniformni karakter sveta rada. Polunago tjelo sportskog rekordera, ili turiste na morskoj obali, odriče se svake individualne distinkcije. Higijena razvija neku vrstu impersonalne fizičke ljepote, lice izražava praznu savršenost i stalnost maske, koja pak prima metalne aspekte muškarca, kozmetičke u žene”, naglašava Frano Cetinić, nazivajući ovo Jingerovo intelektualno razdoblje kao njegov lični “Stari zavet”. Pišući *Radnika*, “on pred sobom ima, a da vjerovatno i ne zna, jednu već ostvarenu Radnu državu, Staljinov Sovjetski Savez i njegove dnjepropeetrovske, pjatiljetke, stahanovce, junake socijalističkog rada... Hitler će doći godinu dana kasnije”, primećuje F. C. U knjizi *Prilog pitanju o bitku*, Hajdeger priznaje Jingeru: “S *Radnikom* Jinger je poduzeo opis evropskog nihilizma”, posvećujući ovoj knjizi čitav jedan seminar.

Jinger svoj “Novi zavet” počinje knjigom *Odmjetnik* (takođe izdanje *Gradca*) uvođenjem figure Anarha, tog “samotničkog kontemplativca”, rekavši tim povodom jednom svom prijatelju da je sebi “odabrao visoko mesto s kojeg mogu da gledam kako se ljudi proždiru kao gamad”. “Anarh je izraz što ga je osnovao sam Jinger kao antitetičku figuru Radniku. Anarh je samotničko biće koje želi očuvati svoju unutrašnju slobodu. Šuma nije određena zemljopisna sredina”, zaključuje F. C. Suština je u tome da je za savremenog čoveka rešenje da Radnik postane “Bog U Šumi”. Pod uslovom da prole (Selinov proleter ili radnik iz njegovih uspomena iz sssr *Mea culpa*) ne postane roba za potkusurivanje.

Ove primere o Otmici Evrope – o njenom spasavanju – završiću jednim poučnim i simboličnim podatkom. Naime, 29. maja 1985 (dakle, nepunu godinu posle Suvarinove smrti i nekoliko meseci pre Ružmonove) u mestu Vilflingen (gde je Jinger živeo i umro u 103. godini života, videvši dva puta Halejevu kometu, i doživевši da dva insekta – Jinger je inače bio entomolog – dobiju po njemu ime), u njegovoj kući (na imanju koje je pripadalo Štaufenbergerovima), sastali su se Fransoa Miteran i Helmut Kol, i pred ovim svedokom čitavog jednog protivrečnog, opsednutog ali istovremeno poučnog i veličanstvenog veka, kao

pred Patrijarhom zaključili francusko-nemačko pomirenje. Zamislmo se danas pred tim simboličnim Skupom!

OTMICA EUROPE

U Europu, zbog njene neopisive lepote, zaljubi se, na obali mora, Zevs i preobrazi se u zanosnog bika, spusti se na kolena predanju, ona uzjaha – sa kotaricom cveća – na njegova moćna leđa, a on se onda zaleti, od strasti lud i raspomamljen, u more, i odnese je, kao dotad neviđena lađa ili razbesnili i raspusni talas, na Kretu. O tome Ovidije u svojim *Matamorfozama* pevaše:

Milo je zaljubljenome to te ljubi joj ruke, / Dok slast čekanja dođe, te jedva je odgađa, jedva. / Sada se igra s njom i po zelenoj skakuće travi... / A napokon kraljevna mlada / Sjede biku na leđa ne sluteći na kog se pope. / Pošto se pomalo bog od zemlje i obale suhe / Udalji i vodu s kraja dotače papcima svojim, / Ode sve dalje noseći svoj po pučini plijen. / Na žal ostavljen gleda u strahu nošena djeva, / Desnicom drži se roga, a lijevicom hvata se leđa; / Vjetrićem nadimano vijori se ruho na njojzi.

Preobrazivši se ponovo u Velikog Boga, odvede je u Diktejsku pećinu, i...

Mit se tumači tako da bog neba Zevs, u obliku bika-Sunca, nosi sa istoka na zapad boginju Meseca. Kakva nebeska Harmonija! Srednjovekovna knjiga *Poučni Ovidije* videla je u Zevsu Hrista, oteľovljenog u biku, koji "ľudsku dušu odnosi ka nebu". Da li i danas Europa (ili Evropa, kako vam drago) – po kojoj je dobio ime ovaj kontinent – sedi u krošnji Drveta, kako opisa neki drugi svedok iz onih vremena, oblivena suncem i mirisom mirte?

Ovde u ovom tekstu je bilo reći o širenju i usahnuću jedne ideje, sa namerom i nadom da će se ponoviti Otmica Europe. Jer Neko neprestano menja značenja i oblike – i vremenâ, i ljudi, i zvezdanog neba. U tom smislu je i nada Frana Cetinića – čoveka za vezu iz ove priče, onoga koji je povezo zagovornike ove nade – uvek moguća, pa i u ovom trenutku raspada svih vrednosti. Ali, bojim se da će nam svaka Pitija ponoviti ono već poznato o nadi.

¶

BRANKO KUKIĆ

Film za žive i

Otađbina je jedan od onih filmova kojima odgovara ona Kafkina fraza o umetničkom delu koje je poput sekire za zamrznuto more u nama

U Kunderinoj *Knjizi smijeha i zabora* jedan od sporednih likova je pisac koji se zove Banaka. Tami-na, glavna junakinja romana, njemu će se obratiti za savjet nakon što odluči da napiše knjigu. Banakin savjet je jednostavan: Treba da piše o vlastitom životu jer je smisao umjetnosti taj da svako podnese izvještaj o samom sebi.

Dvadesetak godina nakon što je ovaj roman objavljen, Kundera se čudio masovnom pogrešnom razumijevanju te romaneskne situacije. Silni ljudi, od takozvanih običnih čitalaca do profesora književnosti i filozofa, citirali su te Banakine riječi kao esenciju mudrosti, dok ih je Kundera zamislio kao sprdačinu. Banaka je očito karikaturalan lik i Kunderi nije bila namjera da on kaže nešto mudro, nego nešto budalasto. Svaka umjetnost

koja iskorači s terena čiste lirike postaje umjetnost upravo time što umjetnik ne govori *samo* o sebi. I zato se pred svakog umjetnika u trenutku kad izlazi s terena čiste lirike postavlja pitanje, čiju priču da priča, ko ima pravo na priču. Od odgovora koji umjetnik da na ovo (implicitno) pitanje, mnogo toga zavisi.

GUBITNICI TRANZICIJE

Pišući jednom prilikom o novijoj hrvatskoj književnosti, Jurica Pavičić je zgodno primijetio kako je "galerija njenih socijalnih tipova u pravilu selektivna", odnosno da su njeni likovi "mladi, urbani, dijele urbanu kulturu i generacijske preferencije, govore slengom i puše travu" te da sudeći po hrvatskoj književnosti u toj zemlji nema nikoga ko "sluša Magazin ili gleda hispanске sapunice." Vrijedilo bi

mrtve

možda kroz sličan filter sagledati i savremenu srpsku književnost, no ovdje nas više zanima film.

Šta nam savremeni srpski film (a i televizijske serije) govori o današnjem srpskom društvu, koliko ga oslikava, kome je dao glas, čiju priču priča? Budući da ovdje nemamo mjesta za nijansiranje, navedimo samo impresiju da postoje četiri glavne tendencije, četiri glavna toka. S jedne strane, to su filmovi i serije tematski srodne hrvatskom književnom mejnstrimu o kakvom govori Pavičić. Riječ je o apoteozni nekakvog hipstersko-fundamentalističkog *urbanluka* koji je upravo zbog posvemašnje prenapetosti suštinski provincijalan. To je širok front koji povezuje *Žene sa Dedinja* i *Lisice sa Neposlušnim* i *Vlažnošću*. S druge strane su filmovi i serije koji se bave nekom zamišljenom Srbijom koja zapravo nikad nije postojala, a u kojoj se eskapistički traži smisao koji sadašnjost ne nudi. Na toj su liniji (na različite načine) i *Čarlston* za *Ognjenku* i *Montevideo* s jedne, kao i

“seoske serije” Radoša Bajića s druge strane. Na trećem mjestu su filmovi koji se primarno bave suočavanjem sa ratnom traumom (*Obični ljudi*, *Krugovi*, *Ustanička ulica*, *Dobra žena...*), a na četvrtom “generacijski” filmovi, filmovi primarno usmjereni na mlade protagoniste, tinejdžere i one u ranim dvadesetim (*Kad rastem biću kengur*, *Klip*, *Tilva Roš*, *Varvari*, *Pored mene*, *Panama...*).

Naravno da ova klasifikacija ne tipuje na cjelovitost i naravno da je pojedini filmovi nadilaze, ali je, mislim, ilustrativna kao pokazatelj nemoći ovdašnje (filmske) umjetnosti da se ozbiljno i odgovorno pozabavi brojčano najdominantnijim segmentom današnjeg srpskog društva. To su oni ljudi koji su u publicistici još odavno kršteni “gubitnicima tranzicije”, ljudi koji nemaju posao ili eventualno rade na crno, ljudi koji provode čitave dane gledajući televiziju, izbjeglice (u kontekstu savremenog globalnog izbjegličkog vala prečesto se zaboravlja koliko je Srbija u posljednjih dvadeset godina određena time što je izbjeglička zemlja), ljudi koji žive u nemalterisanim kućama na periferiji, ljudi iz gradskog prevoza, ljudi koji svoje životne katarze proživljavaju uz *Stani, stani, Ibar vodo*, uz vrlo stvarne, konkretne, duboke i bolne emocije, izvan površnog kemp “loženja” na “novu narodnu muziku” Marine Tucaković, ljudi koji nose neku svoju muku u očima, a koja, čini im se, ama baš nikoga ne zanima. (To su, ako ćemo dnevno-politički, upravo oni ljudi koji su doskoro masovno glasali za SRS, a u posljednjim godinama za SNS, ne zbog nacionalizma, nego upravo zato što su ostali bez imena i glasa, ljudi koji svoju frustraciju kanališu tako što će podržati nekoga za koga im se čini da im nudi sigurnost, nekoga za koga im se čini da može da ih razumije. Uostalom, to su oni ljudi za koje će svaki *urbanista* koji drži do sebe ponosno kazati kako ne poznaje nijednog takvog.)

KLJUČ

Otadžbina Olega Novkovića (po scenariju Milene Marković) daje glas i daje pravo na priču upravo onim ljudima koji taj

glas i to pravo u srpskoj kulturi, uključujući i kinematografiju, uglavnom nemaju. Nije to, međutim, neko tendenciozno “popunjavanje rupa” na reljefu nacionalne kulture, nije to rezultat traženja “nepotrošene” teme. Riječ je o autentičnom umjetničkom (pred)osjećanju dubinskog konflikta koji tišti jedno društvo i jednu zajednicu, a što je možda samo drugo ime za talenat.

Otadžbina se, naime, bavi izbjeglicama, onima koji rade na crno, ako uopšte rade, onima koji se povremeno počaste sa 200 grama “praške šunke”, a vrhunac dokolice im je da “gledaju program” (televizijski). Na nivou jezika kojim protagonisti govore, od leksike do opšte neizvještačenosti, film je neobično precizan. To je, naravno, karakteristično za radove Milene Marković. Dok sam gledao *Otadžbinu* po mislima su mi se vrtili stihovi iz pjesme koja se takođe zove *Otadžbina*, a koja je objavljena u najskorijoj pjesničkoj knjizi Milene Marković *Pesme za žive i mrtve* (Lom, Beograd, 2014) Ovako ide pjesma:

gde su ti putevi
gde su te postelje
gde svetli trbuh sit i napit
gde je duša čoveka
gde je dete
gde je otac
gde je znoj i rad
i gde je Bog
i gde je seno i korito
i gde je moja majka
ugledala život
i gde je svet
gde je duša u majci mojoj
gde je otac gde je sestra
i nebo i hleb
šta je to
o čemu vi pričate po tim baštama
šta radite ljudi
gde je duša čoveka
gde je moja duša
da li je to sve
da li je to sve?

Da su Oleg Novković i Milena Marković film *Otadžbina* zamislili pretencioznije, ovi bi stihovi mogli biti njegov moto,

riječi koje ga otvaraju kao ključ. To bi, naravno, bilo pogrešno. Svako mora da nađe svoj ključ. Oni koji ga ne pronađu, gledaće *Otadžbinu* lutajući istovremeno kroz svoje zablude i predrasude, kako i treba i mora da bude.

NASILJE LJUDSKOG LICA

Otadžbina počinje na Kosovu. Riječ "Kosovo" se ukaže na crnilu platna prije svjetla prve sekvence. Godina nije navedena. Lokaciju, dakle, znamo, a vrijeme ne znamo. Sekvenca je crno-bijela. Na polju, pred kućom, u idiličnom pejzažu, pred trpezom, sjedi tuce duša. Ništa se ne čuje, osim ciliktanja escajga. Nema muzike, nema razgovora, mi ih ne čujemo. Samo slušamo ciliktanje escajga i gledamo ljudska lica.

Već iz te prve sekvence naslućujemo i majstorstvo režije Olega Novkovića i "kunst" direktora fotografije Miladina Čolakovića. Još ne znamo ko su ti ljudi, ne znamo šta im život nosi i šta ih čeka, ali znamo kakva su im lica, a svako je, što reče pjesnik, nakon što navrši određene godine odgovoran za svoje lice. To su uglavnom dobro poznata glumačka lica, ali ovdje su odmah na početku toliko *oneobičena* da nemamo dojam da smo ih ranije gledali. Sugestivna su ta lica, nameću se; pomišljam, ne znam ni sam zašto, na onu Bodlerovu sintagmu "nasilje ljudskog lica". Isto tako, kad smo već kod godina, tu su lica od dječijih do staračkih. Radi se, naslućujemo, o grozdu nuklearnih porodica povezanih rodbinsko-kumovsko-komšijski. Uglavnom su Srbi, ali jedna je porodica albanska. Stari domaćinu, glavi porodice, naročito je stalo do toga da njegovom albanskom parnjaku sve bude potaman. U jednom trenutku njih dvojica nazdravljaju jedan drugom. Kad krene igra šarenim jajima, shvatamo da je Uskrs. Ubrzo, međutim, kreće ona spirala zločina i osvete koja je presudno obilježila najkrvavije trenutke ovdašnje istorije. Te scene su snimljene diskretno, bez krvi, bez eksplicitnog nasilja. Zatim se Jovan (igra ga Vuk Kostić) krvavih ruku (simbolički) vraća kući gdje ga čekaju njegova žena Maca (Nada Šargin) i mali sin, praktično beba, Kod njih se u tom trenutku zatiče i sin njegove sestre Đorđe, dječak od osam ili devet godina. U atmosferi ima nečeg zlokobnog,

ali nam se čini da je to samo posljedica onoga što je Jovan maloprije napravio. Pa se ekran zatamni, pa se ukaže naslov filma: *Otadžbina*.

PUNOLETSTVO

Mjesto radnje je premješteno u Beograd. Crno-bijelo je postalo kolor. Nije nam rečeno koja je godina, ne znamo još tačno koliko godina je prošlo, ali ubrzo ćemo shvatiti. Lica koja smo vidjeli u crno-bijeloj kosovskoj sekvenci srećemo ponovo negdje na beogradskoj periferiji, u ugostiteljskom objektu zvanom restoran domaće kuhinje "Bole". Lica su starija i nagriženija životom. Povod okupljanja kod Boleta (Nebojša Glogovac) je svečan. Milica (Marta Bjelica), Boletova rođaka, puni osamnaest godina. Tu su Miličini roditelji (Bojan Žirović i Milica Mihajlović), tu je i Maca koja očito radi kao kafanska pjevačica, tu je Jovanova sestra Cana (Anita Mančić), kao i njen sin Đorđe (Nikola Šurbanović). Dječak iz posljednje scene s Kosova sada je mlađi punoljetnik, tako da smo svjesni da je u međuvremenu prošlo deset-jedanaest godina.

Možda i zbog činjenica da mi se do maloprije po glavi vrtila pjesma *Otadžbina*, ne mogu da ne mislim na pjesmu *Punoletstvo* iz iste knjige. U toj pjesmi nema "pravih muškaraca", dok je u ovoj sceni uočljivo i opipljivo Jovanovo odsustvo (a baš će Jovan, u jednoj kasnijoj sceni, biti prozvan "prvim muškarcem"). Oko Milice lebdi eho jurodivosti, a oko Mace oblak tragedije. Dok pjeva *Stani, stani, Ibar vodo*, posve jasno znamo da je *Otadžbina* ponajviše film o njoj.

I NEBO I HLEB

Posle scene sa proslavom punoljetstva, film se nastavlja svojevrsnim "odbrojavanjem" do Uskrsa. Formalno je, naime, podijeljen na poglavlja, počevši od Lazareve subote preko različitih dana Velike nedjelje do samog Uskrsa. Svako od poglavlja počinje scenom Macinog buđenja. To su izvanredno komponovani kadrovi gdje se gledaocu čini da kamera ulazi u pore Nadi Šargin. Gledajući te scene, iz glave mi nije izlazila ona Bergmanova rečenica: "Za mene je ljudsko lice najvažnija tema filmske umjetnosti." Ne znam zašto, ali praktično od prve scene u kojoj progovori, dakle, još one crno-bijele s Kosova, mene

je lik Mace podsjetio na lik koga u Istvudovoj *Mističnoj rijeci* igra Lora Lini. To je žena koju je lako smatrati zlom i koju uglavnom smatraju zlom, ali koja zapravo nije zla, nego je prokleta time što je jača od svakog muškarca kojeg je ikad znala, a unutar društva u kome se to smatra pogrešnim i zazornim. Dok joj svakog novog jutra gledamo lice, sa onom pažnjom i koncentracijom s kojom pokatkad gledamo lice pored koga se budimo, postepeno primjećujemo svaki detalj, svaku neravninu, svaku poru, svaku nepigmentisanu i skoro nevidljivu velus dlačicu. To što je onog fatalnog Uskrsa nesrećnim slučajem izgubila dijete za Macu je nezaslužena kazna i tragedija bez uzroka. Ona sanja o iskupljenju, njoj trebaju i nebo i hljeb, no okružuje je samo "studenata patnja bez reči i vidljiva razloga".

DOSTOJEVSKI

Vrijeme nakon svog osvetničkog zločina i nakon lične tragedije gubitka djeteta, Jovan je proveo kao iskušenik u nekom manastiru. Uoči Uskrsa, on, međutim, dolazi u Beograd da se vidi sa bližnjima. Vuku Kostiću ova uloga dobro stoji. On Jovana igra zapravo slično kao što je igrao Veljka Čubrilovića u Koljevićevom filmu *Branio sam Mladu Bosnu*, ali ta sličnost ima smisla. Radi se zapravo o vrlo sličnim karakterima, muškarcima iz starinskih epskih paradigmi, jakim šutljivim tipovima. U jednoj efektnoj epizodi, Jovan se na brzinu smuva s mladom fotografkinjom Minom (sjajna minijatura Milice Trifunović). Ona se rodila i odrasla u tom nekom zabačenom predgrađu Beograda u kome žive izbjeglice i kojim dominira tajkun Bole, ali je prethodnih nekoliko godina proživjela s dečkom u centru grada. Vrativši se nakon raskida u stari kraj, ostala je vjerna hipsterskoj estetici: od enterijera stana do žalopojki zbog činjenice da je prijatelji ne posjećuju jer je predaleko pa im je taksi skup. (Ne daj Bože da sjednu na gradski prevoz!) Pošto joj je dečko koji ju je razočarao bio umjetnik, Mina traži nešto sasvim drugačije i čini joj se da to pronalazi u Jovanu. On je, po njenim riječima, jak i šutljiv tip. (U engleskom titlu to ispadne *strong silent type*, baš kako Toni Soprano opisuje svoje uzore, likove kakve je u vesternima tumačio Gari Kuper,

one koji vrše svoju dužnost i ne cmizdre.) Nakon što se desi ono što se moralo desiti, Mina to doživljava kao tek još jedan *one night stand* (ili, konkretnije, *one afternoon stand*) i potpuno se izbezumi kad shvati da je Jovan namjerio da je oženi. "Ti si lud", kaže mu, dok on zgađeno odlazi. Minin okvir je *Seks i grad*, a Jovan je lik iz Dostojevskog. Pokajnik kao Raskolnikov, naposljetku će kao Stavrogin pronaći svoju jurodivu. Napunivši Boletov kamion namirnicama iz Boletovog skladišta njih dvoje polaze za Kosovo.

ANSAMBL

Koncentrišem se ovdje svjesno na dvije glavne narativne linije, no film je mnogo bogatiji i slojevitiji. Svi dosad pomenuti likovi su razrađeni i višedimenzionalni. I ne samo oni. Marko Janketić i Dubravka Kovjanić perfektni su u ulogama Pavla i Suzane. Radoslav Milenković pošteno i ne progovori, ali je živ i uvjerljiv lik. Novkovićevo majstorstvo u radu s glumcima je poznato odranije, ali je ovdje iznova dokazano. O izvedbi Nade Šargin i Vuka Kostića ponešto je već rečeno, a uz njih naročito vrijedi potencirati mladu Martu Bjelicu. U svojoj praktično prvoj pravoj filmskoj ulozi bez greške je utjelovila lik djevojke s kojom nešto nije u redu. Od prve scene u kojoj se pojavi, kad još ne znaš je li joj samo neprijatno u takvom ambijentu ili je nešto ozbiljnije, do kasnijih momenata kada se pitaš je li to neki gadan PTSD, autizam ili nešto treće, ona i u pogledu i u držanju ima to nešto *pomjereno* od čega se naježiš. To je jedna od onih uloga što su za dobre glumce zahvalne i za kakvu se često dobijaju Oskari, uloga nekog *hendikepiranog*. Dobar glumac (odnosno glumica) tu izbriljira, ali prosječan i loš tu isto tako neviđeno zašmira. Tu nema rutinerskog *odrađivanja*. Marta Bjelica je *izbriljirala*. Kad je o nezaboravnim scenama riječ, njih je teško i nabrojati: od prizora gdje Milica Mihajlović svečano nabraja sastojke torte (sa sve fanfarama) do momenta kad djeca ometena u razvoju *fingeraju* Posljednju večeru.

LEVO I DESNO

I mada je film na estetskom nivou potpuno superioran, hrabrost i beskompromisnost s kojom slijedi svoju osnovnu liniju vodilju kod pojedinih gledalaca

stvaraju vidljivu nelagodu. Razgovarajući s ljudima poslije premijere, komentari su se kretali od potpunog oduševljenja do potpunog odbacivanja. Od ovih kojima se film nije dopao, tražio sam da mi kažu zašto, pošto sam i sam mogao da nabrojim koliko god treba razloga za oduševljenje. Interesantno, troje ili četvero ljudi su mi nezavisno jedni od drugih kao ključnu zamjerku filmu naveli to što je *desničarski*. Ne ulazeći uopšte u raspra-

vu o tome da je cijela jedna linija vrhunske umjetnosti *desničarska* (šta god to značilo): od Čestertona do Jingera, od Si-orana do Borhesa, i da to nije nikakav argument protiv filma, zanimalo me šta im je tačno u filmu desničarsko. Odgovori su bili zanimljivi: od toga da je desničarski već i sam naslov preko činjenice da su lokacije (Kosovo, Srbija) i nazivi "poglavlja" (Lazareva subota itd.) ispisani ćirilicom, do vjerske simbolike i samog motiva povratka na Kosovo. U jednoj od tih kafanskih rasprava počeo sam da objašnjavam kako je ta argumentacija besmislena i kako je zapravo mnogo lakše dokazati tezu da je film ljevičarski: on daje glas poniženim i uvrijeđenim, on ne idealizuje vjeru ni vjernike (svi su likovi debelo krvavi ispod kože, često zlobni i osvetoljubivi, sebični i promiskuitetni), naposljetku on simbolički završava projekcijom nade u bolju budućnost. Uostalom, najkraća fenomenološka definicija razlike između desnice i ljevice i jest ta što je po desnici nekad u prošlosti postojalo zlatno doba, a što će po ljevici to zlatno doba tek da dođe. Shvatio sam, međutim,

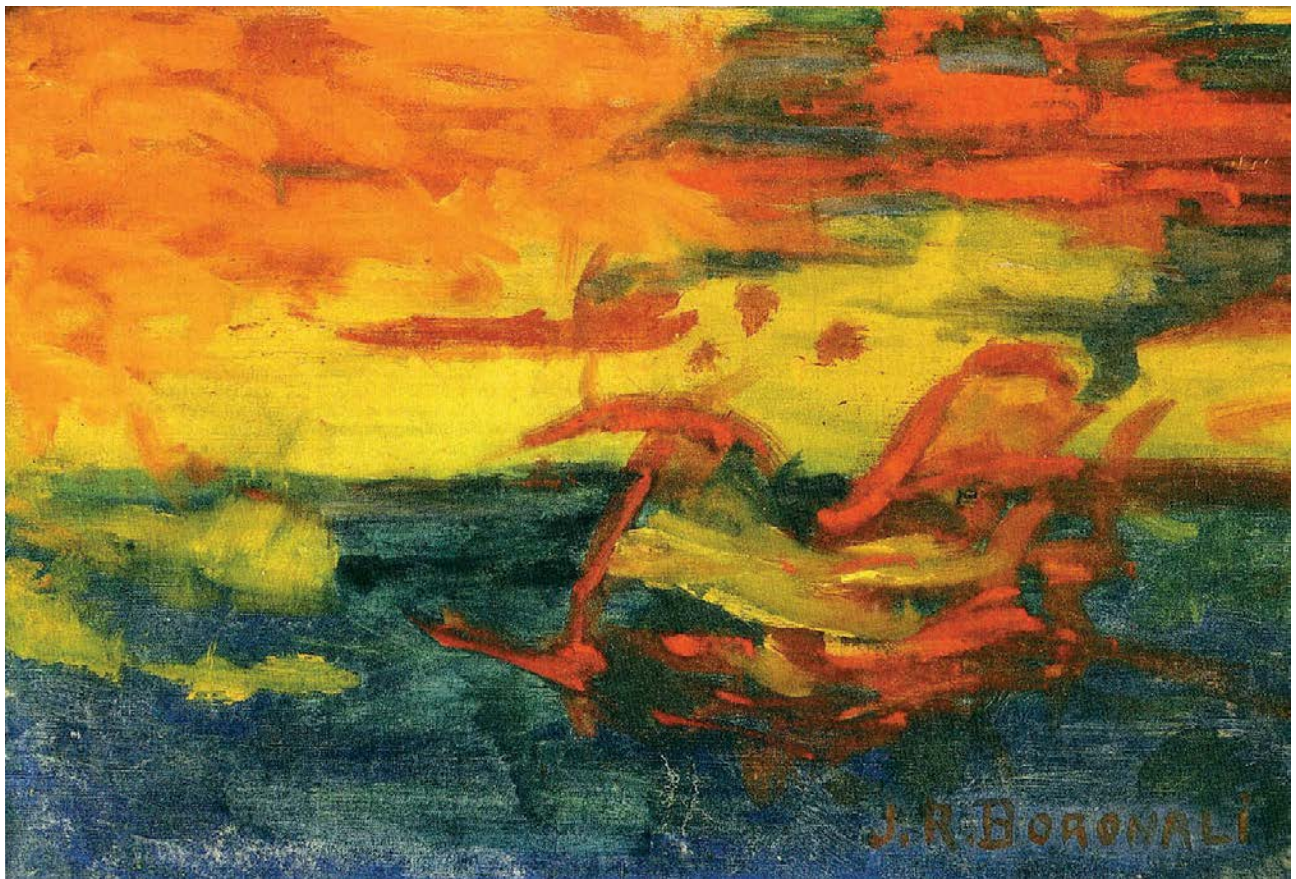
da onaj koga nije "ponio" sam film, koga nije na podsvjesnom nivou "odradila" njegova emocija, teško može da promijeni mišljenje pod uticajem bilo kakve racionalne argumentacije.

SEKIRA

Otadžbina je pošten film daleko od svake kalkulacije. On svjesno targetira bolne tačke i traumatična mjesta prelazeći preko njih magično i iscjeliteljski. Kao kad gledaš akrobatu na žici, ponekad pomisliš, gotovo je, pašće, pokliznuće se, a ovaj samo nastavlja da hoda; kao u bajkama, onaj koji je čista srca prođe kroz sve izazove i sve zadatke, koliko god neizvodivim izgledali, i sve preživi. E tako su nam Oleg Novković i Milena Marković sa svojim glumcima i svojom ekipom ispričali ovu priču. Previše zahtjevan, previše samosvjestan, previše komplikovan za ukus selektora velikih festivala koji od filmova s periferije traže ili potvrdu sopstvenih predrasuda ili banalne egzotične slikovnice, previše ozbiljan, previše težak, previše "otvoren" da bi bio *crowd pleaser* za multiplekse u kojima reklame uoči filma traju kao trećina filma i u koje se ionako ulazi da bi se čovjek okrijepio kokicama poslije napornog šopinga, *Otadžbina* je jedan od onih filmova kakve smo nekad gledali u bioskopima naših predgrađa, gradića i varošica, nekad u nedjelju po podne, i kojima smo poslije dvadeset ili dvadeset pet godina možda i zaboravili naslov, ali neke scene i atmosferu i osjećanje s kojim smo izašli iz bioskopa nećemo zaboraviti nikad. To su oni filmovi na kakve ponekad, jako rijetko, naletimo kad besciljno prebacujemo kanale na televiziji, pa se zbog jednog kadra ili jedne replike uključimo, i onda ih do kraja gledamo bez daha, bez obzira je li to prvi, treći ili trideset i treći put. To je jedan od onih filmova kojima odgovara ona Kafkina veličanstvena fraza, to je umjetničko djelo koje je poput sjekire za zamrznuto more u nama. Ima, naravno, sjekira i sjekira; i Raskolnikov je imao svoju. Kao što ima i mora i mora; i okeana i košmara.

Otadžbina je film za žive i mrtve i sve one izmučene morama istorije između Panonskog i Jadranskog mora, film o svima onima koji od Uskrsa do Uskrsa svaki dan umiru, pomalo, pomalo.

MUHAREM BAZDULJ

Magarac a impresionista, ili ob

Posle 116 godina u Parizu je ponovo izložena čuvena slika *Sunce zalazi na Jadranu*, jedino delo najkontroverznijeg autora u istoriji slikarstva

Slika koja više od jednog veka pobuđuje pažnju i radoznalost gledalaca ponovo je u Parizu. U Gran Palaisu, 2. marta, otvorena je izložba pod nazivom "Karambol", i na njoj, pored radova Rembranta, Đakometija, Man Reja i drugih, izložena je i slika *Sunce zalazi na Jadranu*, potpisana kao rad J. R. Boronali, koja je na salonu Nezavisnih početkom 20. veka izazvala veliki skandal.

KAKO JE POČELO

U martu 1910. u popularnoj krčmi "Lapin agile", u pariskoj četvrti Montmartre, gde su se u to vreme okupljali umetnici, mladi likovni kritičar Rolan Dorgele (Roland Dorgelès), organizuje randevu sa prijateljima. Prijatelji su bili kritičar i pisac Andre Varno (André Warnod) i ilustrator Žil Deraki (Jules Deraquit). Dorgele obaveštava vlasnika krčme koga su zvali Otac Frede, da će im tog popodneva biti

neophodne usluge njegovog magarca po imenu Aliboron, poznat kao Lolo. Krčmar nije imao ništa protiv, pa je prvo dobro nahranio mlade umetnike, a onda otišao po svog Loloa. Kada je Lolo pristigao, Rolan postavlja na stolicu slikarsko platno na koje su već nanesele dve boje, boja neba i zemlja, kako kaže, inspirisane Klodom Moneom, i moli krčmara da za magarčev rep pričvrsti četku i umoči je u boju. Da bi Loloa odobrovoljili i naveli na kooperaciju, najpre su ga nahranili šargarepom i listovima duvana, što je oraspolio magarca koji je zadovoljno zamahao repom i s nekoliko poteza stvorio slikarsko delo. Dorgele slici daje ime "Sunce zalazi na Jadranu", a slikara potpisuju sa J. R. Boronali. Prezime Boronali je nastalo kao anagram magarčevog imena Aliboron, a inicijali J. R. odnose se na Joakima Rafaela – slikar je dobio identitet anonimnog mladog Italijana. Performans se ovde ne završava.

UMETNIČKI POSTUPAK: J. R. Boronali slika

Nekoliko dana kasnije slika je prijavljena za salon "Nezavisnih", koji je nastao od salona "Odbijenih", najznačajnije izložbe na kojoj su izlagali pariski impresionisti. "Sunce zalazi na Jadranu" nalazi mesto u sobi broj 22, a uz nju Dorgele prilaže i svoj tekst "Manifest preterivanja", u kome izlaže principe slikarstva budućnosti. Slika je odmah podigla prašinu, prodana je za ondašnjih 250 franaka, a kritičari su diskutovali o neobičnom radu

mladog Italijana. A onda Rolan Dorgele objavljuje u dnevnoj štampi da je sve u vezi sa slikom njegova šala, da je nepoznati slikar u stvari magarac Lolo, a da je njegova namera bila da se usprotivi prevelikom veličanju impresionista.

Magarac Lolo se u priči više ne pominje, on je nastavio da živi kod svog krčmara na Monmartru, a slika 1953. godine postaje vlasništvo ljubitelja umetnosti i kolekcionara koji se zvao Pol Bedu (Paul Bédou) iz malog mesta Mili la Fore (Milly-la-Forêt), jugoistočno od Pariza, blizu Fontenbloa. Bedu je u međuvremenu umro, zaveštavši prethodno kolekciju svom gradu koja je 25. jula 2000. godine otvorena za posetioce. Zvezda ove postavke koju čini preko sto dela je – "Sunce zalazi na Jadranu".

KARAMBOL

Kada je počeo da priprema izložbu "Karambol" koja je otvorena pre nekoliko dana u Parizu, kustos Žan Iber Martin je na njoj poželeo i magarčevo delo. Obratio se upravicima kolekcije "Pol Bedu" u želji da je pozajmi, ali su tu nastali problemi jer je

Bedu u svom testamentu naglasio da ne želi da se slika više iznosi iz Mili la Forea, a uprava legata misli da ljudi u njihovo mesto dolaze najviše zbog Lolo-ove slike iako je nedaleko odatle, na primer, i spomen-kuća kontroverznog Žana Koktoa.

Ali, posle višeme-sečnih rasprava, dozvoljeno je privremeno premeštanje jedi-

nog rada J. R. Boronelijsa.

Izložba "Karambol" u Gran Paleu okupila je 185 dela, različitih epoha, različitih tehnika, umetnika, i o izložbi se već govori da je "noga u nos" tradicionalnom izlaganju. Kustos Žan Iber Martin kaže da je srećan što na svojoj izložbi ima rad kao što je "Sunce zalazi na Jadranu", jer je to slika koja "demonтира sistem" i poredi je sa čuvenom "Fontanom" Marsela Dišana. ¶

TANJA JOVANOVIĆ

rnuto

Otac Frede i Lolo

Male novosadske autofikcije

Kako je nova knjiga priča Saše Radonjića preko reda ušla na ove stranice

Evo, ovako je to bilo:

Vozio sam se gradskim autobusom, linija četiri, od železničke stanice ka centru, i premišljao se da li da siđem kod pokrajinskog sup-a da usput obavim jedan poslić, ili da produžim pravo ka cilju. U magnovenju se odlučim, iskočim iz već polazećeg autobusa. Minut kasnije, eto me gde sam naumio, ulazim u jedno dvorište i cap, nezgodno stanem na džombasti asfalt, posrnem i povredim se.

Malo potom lagano šepesam niz ulicu Pap Pavla, stopalo mi bridi, uskoro će i boleti, i razmišljam kako se ne bih tako besmisleno srgao da nisam izašao iz autobusa, da u hipu nisam promenio plan. Stupam na pešački prelaz kod Norka, i mimoilazim se sa Sašom Radonjićem (znate ga sigurno: ima knjižaru, ima bend, ima bradu, i ima brata bez brade), koji mi, ne zaustavljajući se, u prolazu tutne u ruku svoju novu knjigu priča. Moja ruka je spremno prihvatila, kao da je samo na to čekala. Sve se odigrava u trenu, čak ni ne usporavamo kretanje u suprotnim pravcima, razmena je brza i diskretna, takoreći koreografisana, kao da je pomno uvežbavana i kao da je unutra kokain ili plan terorističkog napada na uvidečki metro, linija Kovilj-Grbavica-Begeč. Produžavam prema glavnoj pošti, razmišljajući: da nisam sišao kod pokrajinskog ne bih se povredio, da se nisam povredio ne bih bio baš sada baš ovde i ne bih sreo Radonjića, koji mi ne bi dao knjigu, ne što ne bi hteo nego što me ne bi sreo (vid' rime na isteku zime!).

Ponedeljak je i sutra treba da pišem književni prikaz za „Vreme“.

kojoj kanim pisati mi je u torbi, usamljena, pomalo ohola u okruženju plebsa od novinskog papira, zamumljena negde između „Politike“ i „Dnevnika“, valjda. Međutim, gle, sada je u torbi najedared i Sašina knjiga, sasvim neplanirano, kao drski uljez provocira skrivena iza „Blica“. Može li to (gle rime kad joj vreme nije!) ostati bez posledica?

Pet-šest sati poznije, jedan tribinski incident kasnije, dva-tri piva docnije, jedno zamalo pa gaženje psa na fruškogorskom drumu later, doklipsav kući namažem stopalo Voltarenom i otvorim najzad tu knjigu koja mi se dogodila kao što se nekoj snajki pred udajom dogodi dete sa putujućim muzikantom. Knjiga se zove *Autobiografske i druge nestvarne priče* (Solaris, Novi Sad 2015). A ne otvaram je na početku, kako okrutni bogovi linearnosti zapovedaju, nego je prvo zahvatim negde iz

KONTEKSTUALIZACIJA: Panorama Novog Sada sa raskrslom kod Norka (u donjem desnom uglu)

sredine knjižnog bloka; kasnije ću, u jednoj Radonjićevoj minijaturi, saznati da baš tako knjige u njegovoj knjižari otvaraju muškarci, dočim se žene sjure pravo na početak; ima tu i teorija zašto je tome tako, da vam ne prepričavam. Kako god, kanda je sve u redu s mojom muškošću (nije da sam sumnjao), a ja u svom *muškom otvaranju* nalećem pravo na pričuljak-zapisuljak „Saša Radojčić i (li) Saša Radonjić“ u kojem se ovaj potonji više šali nego vjeka nad tim da ga decenijama već često brkaju sa sličnoimenovanim mu somborskim pesničkim pregaocem, a u međuvremenu se, veli, pojavio u Beogradu i filmadžija Saša Radojević, i još i propisao 'nako književno, pa je zbrka kompletna; mada sve to nije ništa u poređenju s piščevim bratom koji u svom gradu ima totalnog imenoprezimenjaka posvećenog istoj, ne baš često struci (teatrologiji), a isti im je, sto mu gromova, čak i nadimak... Za ime oca ne piše ništa, ama se ne bih čudio.

I sad, šta ja da radim s ovim nesomborskim i neradojčićevskim Radonjićem, koji mi se privao preko reda, obešenjačkom voljom jednog malog voltarenskog usuda? Zahvatam knjigu s početka i teram ka kraju, eto šta radim, a ona druga knjiga, ona o kojoj sam snevao dok su mi se demončići koji vižljasto tumbaju događajiće smejujili, sačekaće drugu priliku.

Radonjić je Saša tamo negde od osamdesetih, kao pesnik, prozaik i kritičar, deo osebnog novosadskog književnog plemena, kao pripovedač i romanopisac (koliko sam upratio, a nisam bio prepriježan) vrteći se negde na obodima onog postmodernističkog „vavilonskog“ weltschauunga, otuda valjda i boraveći pre u getu za znalce nego pod reflektorima zainteresovanosti tzv. šire publike. Ali, nije ni to važno sada, izeš *kontekstualizaciju*, Voltaren polako deluje, san ionako neće na oči, pa linearni surfing po pričama glatko napreduje.

Otvarajuća priča *Došli su da me odvedu* odlična je, ne bi je se postideli ni u onoj znamenitoj manufakturi snova u kojoj je kadgod majstor Pištalo ordinirao, zatvarajuće priče *Kratko putovanje ka večnosti* i *Begunac* imaju zanimljiv lirske-snevni potencijal, možda ne do kraja realizovan, najduža priča *Lirska krimi minijatura* kreće kao ne mnogo zanimljiva stilska varijacija na temu čendlerovskog krimića da bi se najedared pretvorila u mnogo zanimljiviju priču o odnosu književnog originala i plagijata, u kojoj se pojavljuju i lako odgonetljive „stvarne“ ličnosti, a čitaocu – kako to sa pravom pričom mora da bude – brzo postane svedjedno koliko je *stvarne stvarnosti* u svemu tome. Između je još destak proznih celina, neke od njih su od

tek nekoliko rečenica, glavnini je pak zajedničko ono što daje preovlađujući ton ovoj zbirci, a to je da do tzv. banalnosti stvarne – ili pseudostvarne, jbmliiga – trenutke i stanja sopstvenog života i priključenja pisac Radonjić Saša, neretko sredstvima koja naizgled uopšte ne teže nekoj osobitoj literarnoj estetizaciji, postavlja u kontekst moguće *priče u nestajanju*, valjda se i sam pitajući kuda će ga to odvesti. Autofikcija danas je onako pomodan žanr, ali ne bih rekao da je Radonjiću do teranja mode, pre će biti da su ovde neke stvari našle ovu i ovakvu milost uobličjenja jer se to moralo dogoditi, jer pisac tako mapira svoj položaj u životu i svetu, unutar i izvan književnosti – a šta drugo jedan pisac uopšte treba da čini ako ne to?

I tako sam ja, eto, terao kera s ovom knjigom do konca, dok je Voltaren činio svoje, pa sam napokon utonuo u san. Ne verujete mi da je sve to baš tako bilo? Pa dobro, ni ja na vašem mestu ne bih verovao, ali kako nisam na vašem nego na svom mestu, znam da je sve ovo suva istina, a vi kako hoćete. Uostalom, pitajte Radonjića. Lako ćete ga naći i prepoznati: to je onaj bradati što na pešačkom kod Norka s knjigom u ruci vrebao neoprezne prolaznike, nameran da im pokvari planove.

TEOFIL PANČIĆ

TV karanfil

Osmomartovski praznik dobar je povod za pregled emisija koje se u Srbiji bave "ženskim temama". Umesto karanfila ili šminke, televizije damama nude programe kojima žele da pridobiju ovaj važan deo gledališta. Znamo da su u Srbiji žene brojnije kao voditeljke i novinarke, ali pitam se kako mediji vide ženu, njene potrebe i interesovanja, njen sistem vrednosti i položaj u društvu.

Na RTS-u je taj "ženski glas" moguće predstaviti kroz tri karakteristična primera. Prvi je "Upitnik" Olivera Jovičević gde urednica i voditeljka ima zadatak da od političara dobije odgovore na važna pitanja koristeći "meku silu". Umesto muško-mušskog konflikta u političkim intervjuima, ovde se pretpostavlja da će sagovornici iz kurtoazije biti korektniji prema dami.

Nešto drugačija situacija je kod Olivera Kovačević u emisiji "Da možda ne", gde se autorka bavi širim spektrom društvenih tema, ali je izvesna doza konflikta važan deo dinamike emisije. Dakle, sučeljavanje stavova je poželjno, ali je time rizik veći, jer se onda meri novinarska neutralnost. Žena koja podiže glas i sklona je raspravljanju sigurno će biti manje popularna u patrijarhalnom društvu.

Kako mediji vide ženu, njene potrebe i interesovanja, njen sistem vrednosti i položaj u društvu

Treći primer je Rada Đurić, koja možda najdoslednije obrađuje društvene teme iz ženskog ugla, dodajući vikend ponudi "ženski element" posle dugogodišnje dominacije "Žikine šarenice". Rada pokazuje da žene nisu samo ukras prirode, nego stub kuće, porodice i društva. To je teška uloga u kojoj žena mora da žonglira, baš kao i Rada sa gomilom gostiju i tema u studiju. Multipraktik.

Na Televiziji Pink je situacija mnogo jednostavnija. Žena je tu da bude lepa, zabavna, raspevana i seksi. Lea Kiš, Sanja Marinković i njihove gošće, većito zabavljene ćeretanjem o muško-ženskim odnosima, lepoti i narednim projektima. Ukoliko nisu glamurozne, onda su svedene na ulogu žrtve – kao u emisiji DNK, gde se iz epizode u epizodu neprekidno dokazuje očinstvo. Žena mora da dokaže ko je otac njene dece i prekine često višegodišnji pakao u kojem žive. Ako izuzmemo jutarnji program sa Jovanom i Srđanom, ova televizija neverovatno dosledno ženu svodi na njen seksipil, što bi se moglo nazvati dominantnom slikom u komercijalnim medijima.

Proleće je otvorilo neočekivano veliki prostor za "ženske teme" na Televiziji Prva. Dobili smo dve emisije u popodnevnom terminu ("150 minuta" i "Praktična žena"), a raspon tema varira od kreativnosti domaćica do svojevrsnog dnevnog magazina. Nataša Pavlović u "Praktičnoj ženi" uvodi format šou-programa italijanskog tipa, koji valjda ima za cilj da kućne poslove prikaže kao glamurozne i zabavne. Emisija zaista poseduje autentičnu energiju, ali za moj ukus ima previše adrenalinskog optimizma. Tu nećete videti teške teme, jer se veruje da to žene ne zanima. Mnogo ozbiljniji raspon tema ima

Maja Nikolić u emisiji "150 minuta" – pa je ponekad teško u istoj emisiji spojiti retke bolesti, informativni blok i ekskluziv. Ovaj dnevni tv magazin je u produkcijskom smislu verovatno najkvalitetniji u Srbiji. Ne možemo ga nazvati "ženskim" u užem smislu, no kako mu autorski pečat daje Maja, on dobija taj senzibilitet. Kao da listate ženski magazin što, kao što znate, muškarci redovno rade.

Na Televiziji B92 žene su i dalje zaštitni znak informativne redakcije jer u "Vestima" i "Kažiprstu" najdoslednije prate sferu politike. No, danas B92 u ostatku programa ne nudi koherentnu sliku žene u našem društvu – jer program čine serije i filmovi.

Televizija Happy je po ovom pitanju apsolutno dosledna. U svom programu, koji predstavlja ekstenziju rijalitija koji neprekidno traje gotovo godinu dana, afirmisao je paletu starleta. Žene su isključivo seksualni objekti – gedžeti za moćne muškarce, pa u skladu s tim izgledaju, misle i govore. One su izazov, pasija, izvor skandala, iskušenje – koje puni strane tabloida.

Na kraju, možemo zaključiti da je televizija kao ogledalo prilično veran odraz Žene u Srbiji. Ona je omiljena ciljna grupa za bezbrojne reklame. Nude joj proizvode za ulepšavanje svakog dela tela, od kose do noktiju na nogama, od devojaštva do starosti, bez diskrecije – od ešerihije, preko menstruacije do nadutog stomaka i gasova! Ili je gala ili socijala, ili je starleta na crvenom tepihu ili pak na ivici egzistencije okružena gladnom decom pa će televizija DNK analizom pronaći oca. Na sreću, život nije tv program.

ANGELA MERKEL NA TURSKOM BAZARU

Turski premijer Redžep Tajip Erdogan dobio je od EU sve što je tražio, ali pitanje je da li je njegov plan za rešenje izbegličke krize sprovodiv

Već je prošla ponoć između ponedeljka i utorka kada je umornim izveštačima u Briselu saopšteno da je samit evropska posvećen rešavanju izbegličke krize završen nakon dvanaestčasovne žučne rasprave. Turski premijer Redžep Tajip Erdogan pojavio se u Sali za novinare uz predsednika Evropskog saveta Donalda Tuska i saopštio da je zajednički plan, koji ima cilj da drastično smanji priliv izbeglica sa Bliskog istoka u Evropu, u načelu usvojen, i da preostaje samo da se za nedelju dana šefovi država i vlada ponovo okupe da usaglase detalje. Erdogan se pohvalio da je lično skovao najveći deo plana dok je Tusk bezvoljno odbijao novinarska pitanja, pokušavajući da prikrije činjenicu da je tokom celog procesa odlučivanja stavljen pred svršen čin. Mada su skoro svi samiti EU u poslednjih nekoliko godina bili krizni, maratonski i dramatični, ovaj je bio najčudniji od svih, pre svega zbog onoga što mu je prethodilo.

Bilo je, naime, najavljeno da će glavna tema samita biti nešto sasvim drugo:

zatvaranje "Balkanske rute", glavnog pravca kojim izbeglice iz Turske, preko Grčke, Makedonije, Srbije, Hrvatske i Slovenije stižu u Austriju i Nemačku. Prema planu koji je smišljen u Austriji i koji su podržale srednjeevropske zemlje iz Višegradske grupe (Mađarska, Poljska, Češka i Slovačka), grčka granica prema Makedoniji trebalo je da bude hermetički zatvorena, čime bi se Grčka defakto pretvorila u gigantski izbeglički centar koji bi se izdržavao od evropskih para. Granicu bi kontrolisala evropska pogranična agencija Fronteks, koja bi dobila nova ovlašćenja, kadrove i sredstva, uz pojačane pomorske patrola na Mediteranu. Tusk je ovaj plan podržao i lobirao za njega na mini turneji po Zapadnom Balkanu u danima uoči samita. U načelu su ga usvojili i stalni predstavnici zemalja članica tokom intenzivnih priprema za samit. Glavni granični prelaz između Grčke i Makedonije, u mestu Idomeni, zatvoren je još tokom vikenda i tamo se, u očajnim uslovima, do utorka okupilo preko 14.000 ljudi, a one koji su probali da pređu

ilegalno makedonska policija je dočekala suzavcem i pendrecima. Tusk je u ponedeljak u podne, uoči početka samita, trijumfalno objavio da je Balkanska ruta zatvorena. A onda se sve promenilo.

Ono što Tusk očigledno nije znao je da su Erdogan, holandski premijer Mark Rute, čija zemlja predsedava EU, i nemačka kancelarka Angela Merkel u nedelju na tajnoj večeri u turskoj ambasadi u Briselu dogovorili nešto sasvim drugo. O zatvaranju grčke granice, Fronteksu i Zapadnom Balkanu praktično nije bilo ni reči. "Ništa nije zatvoreno, mada je u protoku izbeglica došlo do stagnacije", rekla je Merkelova novinarima nakon samita, ne obazirući se na činjenicu da Idomeni još nije otvoren. Nikada ranije nacrt zaključaka usaglašen uoči samita nije tako drastično izmenjen na samom samitu. Šta je, u stvari, dogovoreno?

JEDAN ZA JEDNOG

Ukratko rečeno, nemačko-turski plan predviđa da se većina izbeglica zaustavi u Turskoj, gde već boravi oko dva i po

SVRŠEN ČIN: Angela Merkel i Ahmet Davutoglu na samitu EU-Turska

Foto: FoNet/AP

izbeglica (šest umesto tri milijarde evra tokom sledeće dve godine), stavljanje Turske na belu šengensku listu već u junu i ubrzanje pristupnih pregovora otvaranjem novih poglavlja do leta. Sve to u trenutku kada Erdoganova vlada preuzima i cenzuriše turske medije, brutalno ugnjetava Kurde i trpa u zatvor svakog ko pomisli da kritikuje premijera. Tokom večere u turskoj ambasadi, vlast je uz pomoć antiterorističkih jedinica preuzela najtiražniji istanbulski dnevni list "Zeman" i postavila novu redakciju, a protest čitalaca razbila suzavcem i vodenim topovima. Time je Erdogan sasvim ubedljivo demonstrirao da na takozvane evropske vrednosti ne daje ni pet para; i zaista, osim nekoliko mlakih i praznih saopštenja, iz Brisela nije stigla ni reč kritike.

Svesna da bez turske saradnje nikakav plan za izbegličku krizu ne bi mogao da prođe, Merkel nije bila u poziciji da Erdoganovu ponudu odbije. Nju već ovog vikenda čekaju lokalni izbori u tri važne nemačke pokrajine, a u septembru u još tri, i očajnički joj je trebalo da se iz Brisela vrati u Berlin sa nečim opipljivim. Sem toga, da je usvojen austrijsko-višegradski plan, mađarski premijer Viktor Orban bi s pravom mogao da tvrdi da je njegov pristup izbegličkoj krizi ("što dalje od nas") od početka bio ispravan, a to bi dugoročno osnažilo antiimigrantske stranke širom Evrope, pa i u Nemačkoj. Erdogan je tražio mnogo i dobio sve što je tražio, ali da li će to što je dogovoreno biti i sprovedeno?

NESPROVODIV PLAN

Već u utorak ujutru, dok su se krmeljivi šefovi država i vlada EU vraćali kućama, počele su da stižu primedbe da je Merkel-Erdoganov plan, kako je u međuvremenu nazvan, loš i nesprovodiv. Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbeglice (UNHCR) ocenio je da bi blanko odbijanje izbeglica koje nisu iz Sirije predstavljalo direktno i grubo kršenje Ženevske konvencije o izbeglicama, a brojne humanitarne organizacije, uključujući Amnesty internešenal i Hjuman rajts voč su ukazale na to da je moralno neprihvatljivo

ostaviti brojne Iračane, Avganistance, Libijce i Afrikance na cedilu. Najveći problem, međutim, jeste da li će plan bez draističnih izmena biti usvojen na sledećem samitu, a ako bude, da li će ga se Turska i članice EU pridržavati.

Još na samom samitu Orban se žestoko pobunio protiv plana, uz reči da će ga u Budimpešti obesiti o prvu banderu ako pristane da u Mađarsku smesti makar i mali broj izbeglica. Pretio je i vetom, od koga je odustao nakon procene da će plan ionako biti potopljen na sledećem samitu. Kipar je najavio da će svim sredstvima blokirati viznu liberalizaciju za Turke zbog okupacije istočnog dela ostrva. Ni mnoge druge članice nisu baš oduševljene idejom da 75 miliona Turaka dobije pravo da se po volji šetka po šengenskoj zoni. Pretpostavimo, ipak, da će Merkel, kojoj od usvajanja plana direktno zavisi budućnost, uspeti da savlada otpor manjih članica i da će plan sledeće nedelje proći u Evropskom savetu.

Neki kritičari ukazuju na to da plan ostavlja Turskoj previše mogućnosti da nastavi da propušta izbeglice u EU i da princip "jedan za jednog" u stvari podstiče takvo ponašanje. Drugi podsećaju da princip solidarnog raseljavanja izbeglica po kvotama, iako ranije zvanično usvojen, nikada nije uspeo da zaživi, jer ne postoji način da se članice prinude da ga poštuju. Treći primećuju da će ubrzanjem pregovaračkog procesa Turskoj ostali kandidati (uključujući Srbiju), koji su u situaciji da ispunjavaju svaki mig Brise-la, biti stavljeni u nepravedan položaj u odnosu na Erdoganovu diktaturu, čime će EU izgubiti ono malo kredibiliteta što joj je ostalo na Zapadnom Balkanu. I najzad, šta ćemo sa onih 14.000 u Idomeni i onima koji su ostali zatečeni na Balkanskoj ruti?

Nijedno od tih pitanja Erdogana ne zanima, a i zašto bi – on je već dobio sve što je hteo, a ne samo Nemačka, već i dobar deo EU spreman je da mu da i više, samo da priliv izbeglica konačno stane. Metju Karničnik, analitičar portala "Politiko", napisao je da se novajlijama bez ozbiljne pripreme ne savetuje da idu na turski bazar, a Merkelova je upravo to učinila. Ušla je sa prepunim novčanikom, a mogla bi da izađe sa manjkom garderobe. ¶

DEJAN ANASTASIJEVIĆ

miliona izbeglica iz Sirije i drugih ratom pogođenih područja. Turskoj će biti dodeljen status "sigurne treće zemlje", što bi omogućilo ne samo da se izbeglice primoraju da azil zatraže u toj zemlji, nego da se deo onih koji su već u Grčkoj vrati u Tursku. Jedan deo njih, i to samo oni iz Sirije, mogao bi da naknadno dobije azil u EU, ali bi za svakog takvog jedan od onih koji su već u Evropi, a kome je status azilanta odbijen, bio deportovan u Tursku: to je princip "jedan za jednog", koji je ključni deo plana.

To je ogromna promena u odnosu na dosadašnji sistem, po kome izbeglice kad jednom stupe na evropsko tlo, nije bilo moguće deportovati u Tursku, ne samo zbog međunarodnih zakona, već i zato što je Turska odbijala da ih primi. Eu bi, dakle, vratila izbeglice koje nisu iz Sirije u Tursku, a Sirijce bi rasporedila među zemljama članicama prema utvrđenim kvotama, čime bi se rasteretile ne samo Grčka i Nemačka, već i Malta, Italija i Španija.

Zauzvrat, Erdogan je dobio udvostručenje evropske pomoći za zbrinjavanje

Istočni front protiv migracije

U Slovačkoj su nakon izbora koji su doveli do političke pat-pozicije u parlament ušle ekstremno desničarske i antisistemske partije. U Mađarskoj, koja ogradom štiti svoje granice od izbeglica, najavljuju referendum o izbegličkim kvotama. Češki predsednik poručuje da je Evropa suočena sa organizovanom invazijom izbeglica. Poljska ne želi da prima mlade migrante muškog pola, već samo žene, decu i starce. Evropsko rešenje izbegličke krize čini se nemoguće

U Slovačkoj su prošlog vikenda održani parlamentarni izbori na kojima se očekivala ubedljiva pobjeda socijaldemokratske stranke Smer, dosadašnjeg premijera Roberta Fica. Rezultati izbora, međutim, doneli su brojna iznenađenja. Iako je i dalje najjača stranka, Smer će imati težak zadatak da ponovo formira vladu, jer je osvojila tek nešto preko 28 odsto glasova, što je za čak 16 procenata manje nego na prethodnim izborima 2012. godine. Brojne afere, kao i protesti nezadovoljnih prosvetnih i zdravstvenih radnika, okrnjili su popularnost partije premijera Fica. Prema njegovim rečima, biće potrebno vreme za formiranje nove koalicione vlade u tako podeljenom parlamentu. "Četvrti put zaredom smo pobedili na izborima i imamo obavezu da pokušamo da sastavimo stabilnu vladu. To neće biti lako. Treba učiniti sve da ne dođe do ponovljenih izbora niti eksperimenata koji bi poremetili predstavu o parlamentarnom sistemu", rekao je Fico.

Predizborna kampanja slovačkog premijera počivala je, u osnovi, upravo na strahu velikog dela slovačke javnosti od izbegličkih kolona sa Bliskog istoka, pa je čak i slogan svoje socijaldemokratske stranke Smer "Štitimo Slovačku", prilagodio ovoj temi. Vredi se, pritom, podsetiti da za razliku od brojnih drugih evropskih zemalja, u Slovačkoj gotovo da nema migranata, niti je izbeglička ruta išla kroz tu zemlju. Britanska štampa, recimo, Robertu Ficu već lepi pežorativne etikete i naziva ga "antiimigracionim predsednikom

vlade", ili "levičarskim nacionalistom", jer je svojevremeno, nakon terorističkih napada u Parizu, obećao da će nadzirati svakog muslimana u Slovačkoj. Takođe, Fico je politiku prihvata izbeglica u EU nazvao "ritualnim samoubistvom", dok je vlada na čijem je čelu tužila Evropsku uniju Sudu pravde zbog nametnutog sistema obaveznih kvota za prihvatanje izbeglica.

Posle ovih izbora u slovačkom parlamentu 150 poslaničkih mesta podeliće se među osam partija. Svakako najveće iznenađenje jeste ulazak u skupštinu dve posve netradicionalne partije, pre svega desnih ekstremista nekadašnjeg vođe zabranjenog neonacističkog Slovačkog bratstva, Marijana Kotlebe, sada lidera ultraradikalne Narodne stranke – Naša Slovačka, koja je osvojila čak osam odsto glasova. Takođe, sa osvojenih 6,6 odsto glasova, u parlament je ušla i antisistem-ska stranka Mi smo porodica.

Analitičari procenjuju da će premijer Fico pokušati da formira novu vladajuću koaliciju sa najmanje dva potencijalna partnera u vladi, a ukoliko mu to ne bude pošlo za rukom, postoji verovatnoća da će grupa stranaka desnog centra pokušati da formira nešto poput "anti-Fico" koalicije. Budući da će Slovačka u julu preuzeti šestomesečno rotirajuće predsedavanje Evropskom unijom, pominje se i opcija formiranja prelazne tehničke vlade, dok bi najgori ishod bio novi izlazak na birališta.

Slovački predsednik Andrej Kiska ponudiće mandat za sastav nove vlade prvo dosadašnjem premijeru. On je najavio da

NOVA EVROPA SUZAMA NE VERUJE: Slovački premijer R. Fico u poseti slovačkim policajcima na makedonskoj granici i izbeglica na istoj granici

Foto: FoNet/AP

će razgovarati i sa liderima drugih stranaka koje su izborile mesto u parlamentu, izuzev sa šefom krajnje desne Narodne stranke Naša Slovačka, koji od slovačkog šefa države nije dobio poziv na konsultacije.

OGRAĐA OD SLOVENIJE DO UKRAJINE

Zbog toga što je kao prva među članicama EU preduzela konkretnu nezavisnu akciju sa ciljem da suzbije ilegalnu migraciju i skrene izbeglički tok, Mađarska je, prema rečima premijera Viktora Orbana, danas "jedna od najzaštićenijih članica Evropske unije", te da će, ako bude bilo potrebno, Mađarska zaštititi sve svoje granice od Slovenije do Ukrajine. Već je naredio ministrima unutrašnjih poslova i odbrane da počnu sa pripremama za izgradnju ograde duž granice sa Rumunijom.

"Bolje je da pojedinačne zemlje nezavisno preduzimaju akciju, nego da evropska zajednica sedi skrštenih ruku", rekao je Orban. Kao jedan od najvatrenijih kritičara politike otvorenih granica nemačke kancelarke Angele Merkel, on je oštro napao i nesposobnost Brisela da "organizuje evropski odbrambeni sistem". "Budućnost Evrope ne ugrožavaju samo oni koji žele da dođu, već i oni politički i ekonomski lideri kao i intelektualci koji pokušavaju da pretvore Evropu u Evropu

protiv evropskih naroda", izjavio je Viktor Orban.

Njegova vlada odlučila je krajem prošlog meseca da raspiše referendum o obaveznim kvotama za prijem migranata koje je EU odredila državama članicama. Mada se još ne zna tačan datum kada će referendum po ovom pitanju biti održan, građani Mađarske već znaju koje će biti referendumsko pitanje. Ono glasi: "Da li želite da dozvolite Evropskoj uniji da određuje premeštaj nemađarskih građana u Mađarsku bez dozvole Nacionalne skupštine?". Reagujući na ove vesti iz Budimpešte, Evropska komisija kratko je saopštila da je plan Mađarske da održi referendum o obaveznim kvotama za prijem migranata u suprotnosti sa dogovorenim strategijom za razrešenje izbegličke krize. U međuvremenu, šef mađarske diplomatije Peter Sijarto izjavio je da će se planirani referendum u Mađarskoj odnositi samo na buduće predloge Evropske komisije, pošto je Mađarska već osporila na sudu raniju odluku EU o kvotama.

KO BLAMIRA ČEŠKU

I u Češkoj je izbegličko pitanje jedna od vodećih tema, oko koje su vidljiva sve veća razmimoilaženja između predsednika države i vlade te zemlje. Češki predsednik Miloš Zeman, koji u izbegličkom talasu ka Evropi vidi "organizovanu invaziju", izjavio je da je za rešavanje migrantske krize potrebno preduzeti dva koraka – prvi je zaštita spoljnih granica, a drugi deportacija.

"Izbeglice ne dolaze samo iz ratom pogođenih država. Oni dolaze iz Pakistana, čak i sa Kosova i iz Albanije, Senegala, Eritreje i mnogih drugih zemalja gde nema ratova", rekao je češki predsednik. Zbog toga je, po njegovom mišljenju, pogrešno tvrditi da je uzrok migrantske krize rat na Bliskom istoku. "To znači da je problem izbeglica problem razvoja zaostalih naroda, koje se učtivo nazivaju zemljama u razvoju", rekao je Zeman. Češki šef države dodao je i da najoptimističnija predviđanja kažu da će se priliv izbeglica u EU udvostručiti ove godine, dok pesimisti navode da će migranata možda biti i do pet puta više nego prošle godine. Da bi se izbegao takav rizik, smatra češki predsednik, "potrebna je evropska armija", koja bi štitila spoljne granice zone Šengena "ili čak celu EU". "Zalažem se za to da zajednička komanda NATO čuva granice EU, slično kao u Avganistanu", rekao je Miloš Zeman i dodao da "trenutni predlog da granična straža ima 1500 ljudi predstavlja karikaturu granične straže".

Češki premijer Bohuslav Sobotka suprotstavio se ovim izjavama češkog predsednika napomenuvši da Česi ne smeju da poistovećuju izbeglice sa teroristima, ili da tvrde da su organizovana armija u invaziji na Evropu. "EU sada plaća ceh za to što se četiri godine nije rešavao rat u Siriji", rekao je Sobotka i ocenio da će se priliv izbeglica u Evropu nastaviti sve dok se ne reši kriza u Siriji i ne bude poražena Islamska država.

Prošle sedmice Senat češkog parlamenta posebnom rezolucijom je zatražio

od predsednika države da se ubuduće suzdržava i pripazi šta izjavljuje, da ne bruka Češku i druge češke zvaničnike, kao i da ne unosi podele u društvo.

STAROSNA SELEKCIJA

Poljska, kao najveća država i ekonomija Višegradske četvorke, podjednako oštro se odnosi prema migrantskom pitanju kao i druge zemlje te grupe. Konzervativna vlada Poljske koju je formirala evroskeptična stranka desnice Pravo i pravda, takođe najavljuje mogućnost raspisivanja referenduma na kome bi se građani te zemlje izjasnili o prihvatanju izbeglica.

"Možda će biti potrebno da pitamo o migrantima Poljake u referendumu. Vizija da će u Evropu i dalje stizati grupe migranata, da će se asimilovati, bezbedno nalaziti stan i posao i da će sve proticati bez problema, bila je zabluda", izjavila je poljska premijerka Beata Šidlo. Ona je rekla i da sve više evropskih lidera uviđa da su ideje o prihvatanju i integraciji migranata bile naivne, a da evropski samiti ne donose nikakav pomak.

Poljska prema predviđenim kvotama treba da primi oko 7000 izbeglica u okviru programa relokacije unutar EU, ali bi najveći broj njih u Poljsku trebalo da stigne tek 2017. godine. Međutim, prema najavama tamošnjih zvaničnika, vrata te zemlje biće otvorena samo za decu, žene i stare ljude, dok u Poljskoj neće biti mesta za mlade muškarce koji su pobjegli od rata na Bliskom istoku i u Africi.

UROŠ MITROVIĆ

Od saplitanja u Mađarskoj do rukovanja sa Ronaldom

Početkom septembra prošle godine snimateljka mađarske nacionalne televizije namerno je sapsela izbeglicu iz Sirije sa detetom u naručju. Snimateljka je nakon toga izgubila posao. Osama Abdul Mohsen, čovek koga je sapsela, nastavio je svoj put, danas živi u predgrađu Madrida i radi kao trener u školi fudbala

D eir el-Zor sedmi je po veličini grad u Siriji, a najveći u istočnom delu ove zemlje. Pre početka građanskog rata u gradu je živelo više od 200.000 stanovnika. Nema preciznih podataka koliko ih je ostalo. Fudbalski trener Osama Abdul Mohsen živio je u ovom gradu 46 godina. Početak građanskog rata za njega, njegovu suprugu i četvoro dece bio je početak potrage za budućnošću. Danas, pet godina kasnije, Osama sa dvojicom sinova živi u Hetafeu, predgrađu Madrida, i nada se da će u narednih nekoliko meseci čitava porodica biti na okupu.

On je jedan od miliona izbeglica koji su u želji da se domognu Evrope prošli balkanskom rutom preko Grčke, Makedonije i Srbije. Da mu se na tom putu nije dogodio incident kada ga je snimateljka mađarske nacionalne televizije sapsela, verovatno bi se utopio u masi. On sada živi novi život, a kaže da je incident zabravio. Na razgovor za "Vreme" Osama je pristao odmah. Kaže da ne odbija novinare, jer je bitno da se čuje njegova priča, da se čuje kolika je patnja njegovog naroda. U stanu gde razgovaramo bili su prisutni sinovi Zaid i Mohamad, koji je povremeno pomagao oko prevodjenja.

PETOGODIŠNJE PUTOVANJE

Osamin rodni grad udaljen je od njegovog sadašnjeg doma u predgrađu glavnog grada Španije više od pet hiljada kilometara. Taj put prelazio je nekoliko godina. "Dve godine i tri meseca sam živio u Turskoj i onda smo krenuli ka Evropi", kaže Osama. "Na početku nisam mislio na Evropu, mislio sam da ću moći da formiram sirijski fudbalski klub u Turskoj, ali su nam tamo rekli da ne možemo da igramo jer nemamo dokumenta. Onda smo razmišljali da igramo van Turske, u Evropi, da odemo u neki evropski klub, ali

ni to nije bilo izvodljivo, pa smo odustali. "Pre sedam meseci, u avgustu prošle godine, sa najmlađim sinom Zaidom Osama je krenuo iz Turske. Prvobitni plan bio je da se dokopa Nemačke, gde je u Minhenu već bio njegov stariji sin Mohamad. Život u Turskoj je, kaže Osama, dobar i bezbedan za Sirijce, ali i skup. "Veoma je teško, gotovo nemoguće da pronađete posao. Ja u Turskoj nisam video budućnost za svoju porodicu. Pre osam meseci sam razmišljao o tome da bih u Evropi mogao da obezbedim sigurniju budućnost, da pronađem posao, da mi deca idu u školu, kasnije da studiraju, da imam pomoć oko dobijanja dokumenata i krenuo sam. Žena i dvoje dece su ostali u Turskoj jer su se plašili, a nismo imali ni dovoljno novca da krenemo svi. Dogovorili smo se da ostanu u Turskoj dok ja ne dođem u Nemačku odakle bih im poslao dokumenta i novac. Očekivao sam da će to trajati dva-tri meseca, ne ovoliko dugo. Odbijeni su nedavno za dobijanje španskih dokumenata, jer je falilo nekoliko originalnih papira iz Sirije. U Španiji dobijanje državljanstva ide jako sporo, mnogo se čeka, ne znam zašto. Nadam se da ćemo najkasnije za tri meseca svi biti zajedno ovde." Porodica je

poslednji put na okupu bila pre tri meseca kada je Osama sa Mohamadom i Zaidom išao u Mersin, grad u Turskoj u kome mu se nalazi ostatak porodice.

IZBEGLIČKA RUTA

Put od Turske do Španije trajao je oko dvadeset dana. Osamu i njegovog sedmogodišnjeg sina putovanje je koštalo oko dve hiljade dolara. Novac za putovanje mnogi njegovi sunarodnici pribavljali su prodajom nekretnina. "Mnogi ljudi su pre početka rata prodavali sve što su imali u Siriji – kuću, auto, sve iz kuće. Neki su imali ušteđevinu ili se snalazili na druge načine. Put je skup, košta više od hiljadu dolara po osobi, ali taj novac smo u Turskoj trošili za dva meseca."

Dvadesetodnevni put počeli su u plastičnom čamcu od Turske do Grčke. Osama kaže da je to bio brodić za trideset osoba, ali da je na njemu bilo više odraslih ljudi i, ako se dobro seća, sedmoro dece. "Nisam imao prsluk za spasavanje. Zaid jeste. Ja znam dobro da plivam i nisam se plašio za sebe, a imao sam i fudbalsku loptu u torbi. Od Turske do Nemačke sam je nosio sa sobom i onda sam je poklonio prijatelju koji me je u Nemačkoj

IZBEGLIČKI HEPIEND: Incident u Mađarskoj i Osama Abdul sa sinovima u Madridu

Foto: Reuters i Srđan Staletović

ugostio. Tu loptu sam kupio u Turskoj, ali mi je simbolizovala rodni grad, Deir el-Zor, klub koji sam trenirao, moj život...”

Put od Turske do Grčke bio im je i najteži. Dalje su tokom puta uglavnom koristili voz. “Od Atine do granice između Grčke i Makedonije putovali smo vozom, pešačili oko četiri kilometra dok smo prešli granicu, opet išli vozom do srpske granice, pešačili tri kilometra do autobusa koji nas je dovezao do Beograda. Opasan i težak je bio i prolazak kroz Mađarsku. Tokom puta nije bilo problema ni u jednoj zemlji osim u Mađarskoj. Pritom, ne mislim na incident sa snimateljkom. U Mađarskoj je sve opasno, ima mafije, ljudi su nas jurili, ne svi, naravno, ali policija i vlast se vrlo loše ponašaju prema izbeglicama, šalju nas u loše kampove koji više liče na zatvore. U Austriji je sve bilo dobro. Kampovi su uređeni, svi vozovi i autobusi su besplatni za izbeglice. Za Zaidu je put bio veoma težak. On nije mogao mnogo da hoda, plakao je kada sam ja bio umoran i nisam mogao da ga nosim. Pešačio je dva kilometra na granici između Grčke i Makedonije.”

GOSTOPRIMSTVO

Osama i Zaid su u Srbiji bili tri dana, od toga dva dana u Beogradu. Boravak u Srbiji i Beogradu pamti po dobru. “Ljudi u Srbiji su bili mnogo fini prema nama. Niko nas nije jurio, naprotiv, pomagali su nam. Policija nas nije jurila iz zemlje. Mislim da je sve to vrlo dobro za Srbiju. Bio sam iznenađen tolikom količinom izbeglica u Beogradu. Viđao sam možda više od deset hiljada izbeglica dnevno – u baštama, kafićima, hotelima, parkovima, na ulicama... U svakom razgovoru sa novinarima sada govorim da u Srbiji nisam doživio ništa loše, da nas policija nije jurila, da su ljudi u Srbiji dobri, da ima mnogo izbeglica u Beogradu. Mnoge srpske porodice dolazile su na mesta gde se okupljaju izbeglice, donosili su garderobu, hranu, pitali šta nam treba. Dve žene i dvojica muškaraca su mi prišla i pitala me da li mi treba smeštaj. Rekao sam im da mi treba i pozvali su me da dođem kod njih, naravno da ne platim ništa, da koristim sve što mi je potrebno i ostanem koliko god želim. Sve je bilo dobro. Tokom čitavog puta nisam nigde video takav odnos prema izbeglicama kao u Srbiji. U Grčkoj i Makedoniji su nam govorili

da ne ostajemo, samo su se u Srbiji prijatno ponašali prema nama, posebno u Beogradu. Vратиću se u Srbiju sigurno, možda već na leto. Zahvalan sam svim ljudima u Srbiji zato što pomažu izbeglicama i što su pomagali meni.”

Incident na granici sa Mađarskom Osama je potpuno zaboravio jer, kaže da gleda u budućnost. “Imam posao, deca mi idu u školu ovde, očekujem da uskoro dođu i moja žena i još dvoje dece. Zapravo, zaboravio sam sve.”

Taj incident mu je promenio život i put. “Moj cilj je bila Nemačka, ali kada sam bio tamo, direktor škole fudbala Kenafe me je pozvao i ponudio mi da počnem da radim u klubu, da mi nudi sve što želim i da samo dođem u Španiju. Odmah sam pristao, rekao mu da dolazim bez razmišljanja, zato što znam šta znači biti trener u Španiji. Mnogo španskih klubova je poznato, pa je i budućnost za moj posao dobra. Moj život ovde je dobar, srećan sam. Ljudi u Španiji su fini, pomažu mi, razgovaraju sa mnom, svi znaju moju priču, imam dobar posao, prijatelje Špance, svi zaposleni u klubu su otvoreni prema meni, pružaju mi podršku, tim koji treniram je zadovoljan. Sve je dobro, osim što mi porodica još uvek nije tu. To je jednino loše.”

Osim supruge i dvoje dece koji su u Turskoj, Osami nedostaju još i majka i brat koji su ostali u Damasku. “Ne čujemo se često, skupo je, a i uvek kada razgovaramo čuju se bombe. Poslednji put video sam ih pre pet godina. Nadam se da će se rat uskoro završiti i da će ljudi da se vrate i pomognu onima koji su ostali. Nedostaju mi grad, prijatelji, porodica, moja kuća, posao, sve mi nedostaje.”

Na stolu u dnevnoj sobi stana koji je Osama dobio u predgrađu Madrida stoji album sa fotografijama o poseti Real Madridu, kada su njega i njegove sinove ugostili čelnici i fudbaleri ovog kluba. Zaid nije moga da veruje da se rukuje sa pravim Ronaldom. U sobi su i dve fudbalske lopte sa potpisima fudbalera ovog kluba. Uspomena iz Sirije nema. U rancu koji je Osama nosio sa sobom bila je samo fudbalska lopta iz Turske koju je poklonio prijatelju u Nemačkoj i nešto stvari za Zaida.

KATARINA STEVANOVIĆ

Tekst je nastao tokom boravka u Madridu u okviru projekta “Medijske posete Evropskoj uniji”.

Strah od Donalda Trampa

Velika stara partija, kako od milja zovu Republikansku partiju, htela je posle dva poraza na predsedničkim izborima da se prilagodi novom dobu. Na užas partijskog establišmenta trka za predsedničkog kandidata iznedrila je Donald Trampa i Teda Kruza

Bio je februar 2013, od Obamine druge inauguracije prošlo je jedva mesec dana, ali Beri Džekson nije uopšte delovao iznenađeno kada ga je neko iz probranog društva u jednom beogradskom kafiću upitao: ko će biti republikanski kandidat na predsedničkim izborima 2016? Uz neizbežnog Karla Rouva, svojevremeno glavni savetnik predsednika Džordža Buša mlađeg odgovorio je kao iz topa: "Džeb. Džeb Buš."

Ulice K – i dalje osvajaju Donald Tramp i Ted Kruz.

Za establišment koji je obuzela panika odjednom kao predsednički kandidat postaje prihvatljiv do juče kinjeni Marko Rubio, nekadašnji Džebov proteže: donatori novac počinju da usmeravaju što ka Rubiju, što prema kolovođa frontalne anti-Trump kampanje čiji je cilj da, u najgorem slučaju, Trump na stranačku konvenciju u julu dođe s nedovoljnim brojem

da nema rok trajanja. Deo te matrice, koja je istina nešto novijeg datuma, jeste i uverenje da se svi mogući nedostaci kandidata uspešno mogu kompenzovati enormnim donacijama od, recimo, 100 miliona dolara, ali i ona, ispostavilo se, fatalna teza – da kandidati izvan kruga stranačke elite imaju snage tek da iznenada bljesnu i da se još brže vrate "gde im je i mesto". Donald Tramp im je na najsuroviji način pokazao da po oba pitanja debelo

VELIKO FINALE: Marko Rubio, Donald Tramp i Ted Kruz

Foto: FoNet/AP

delegata za osvajanje predsedničke nominacije nakon prvog kruga glasanja. Da bi taj, poprilično problematičan plan, imao smisla Rubio bi u nastavku unutarstranačkih izbora, za početak, morao da počne da – pobeđuje. Ali, mlađahni senator s Floride do sada nije pokazao preteranu sklonost ka tome.

LINEKEROVA DEFINICIJA

Čuvena Linekerova definicija fudbala nije ništa drugo do parafraza mantre republikanskog establišmenta: "Unutarstranački izbori su neizvesna trka u kojoj može da učestvuje ko hoće, ali će predsedničku nominaciju na kraju ipak poneti naš kandidat." I zaista, gotovo pola veka stvari jesu funkcionisale po ukusu establišmenta – sve do Džeba Buša.

Njegov poražavajući skor na predizborima istovremeno je poraz stare matrice za koju su republikanski lideri smatrali

greše. Establišment mrzi Trampa, u najmanju ruku zbog toga što je takav kakav jeste, ali pre svega jer ih je izveo na čistiinu i usput naterao da se konačno suoče s odrazom u ogledalu.

Najpre, otkud Džeb Buš i otkud uverenje da bi baš on mogao da stane na crtu, pretpostavimo, Hilari Klinton u novembru 2016? Poznato, ali ipak bremenito prezime, stratezima nije zadavalo problem: ako su glasači spremni za još jednog kandidata s prezimenom Klinton, zašto ne bi i za još jednog Buša? Druga stvar na koju su se fokusirali jesu ključni razlozi za poraz na izborima 2012. – u prvom redu, minorna podrška u hispanoameričkoj zajednici. I sama analiza tih rezultata, koju je sačinio poseban komitet Republikanske partije, posebno ukazuje na problematičan odnos prema toj zajednici, pogotovo s izraženom antiimigrantskom retorikom. Najbrže rastuća zajednica u SAD,

Tačno tri godine kasnije Džeb Buš je zbog loših rezultata na unutarstranačkim izborima bio primoran da izađe iz trke za predsedničku nominaciju Republikanske partije. Sve ono što je Beri Džekson pomalo zaprepastenom beogradskom društvu još 2013. podastrio kao ključne argumente za favorizovanje još jednog Buša u trci za Belu kuću – poznato prezime, magnet za donatore, oduševljenost republikanaca rezultatima koje je postigao kao guverner Floride, te, naposljetku, brak sa Hispanoamerikankom – u kampanji za izbore 2016. očito nije bilo dovoljno ubedljivo za glasače Republikanske partije. Njihove simpatije, na užas stranačkog vrha – Džeksona, njegovog prijatelja Karla "Arhitekta" Rouva i armije lobista i stratega iz vašingtonske

koja svakog minuta dobije dvoje punolet-
nih građana i koja tradicionalno inklinira
demokratama, ne može se pridobiti pret-
njom o deportaciji ilegalnih imigranata.
Ili, kroz citat iz samog izveštaja: "Ne mo-
žeš nekom reći da je ružan a da pritom
očekuješ da pristane da sa tobom ide na
matursku zabavu."

Džeb se, rekosmo, po mnogo čemu
uklapao u taj profil, ali je odabir takvog
kandidata iznedrio nešto veće, nešto što
je prevazilazilo uobičajeno mešetarenje
unutar establišmenta: početak otklona
od stare Republikanske partije. Velika
stara partija, kako je zovu od milja, kre-
nula je u svojevršno podmlađivanje. Bo-
lje reći – prilagođavanje.

Strategija približavanja manjinama i
ženama, i njihovo veće uključivanje u iz-

kao izrazit favorit establišmenta. Za
samu stranku to je značilo i da je povra-
ćena kontrola od uljeza iz pokreta "Ča-
janka". Naime, dve godine ranije kandi-
dati "Čajanke" su, došavši niotkuda i bez
referentnog bekgraunda, u unutarstran-
ačkim izborima za Kongres prosto poči-
stili značajan broj favorita establišmenta.
Na izborima za Senat 2010. kandidati "Ča-
janke" gubili su gotovo upisane pobe-
de za republikance, što je demokratama omo-
gućilo da zadrže kontrolu nad Senatom.

Iako je uticaj tog pokreta na politič-
ka zbivanja u međuvremenu značajno
opao – čak je i nekadašnja zvezda "Ča-
janke" Marko Rubio pristao da posta-
ne favorit establišmenta – republikan-
ski stratezi biće da nisu naučili najvaž-
niju lekciju iz ustanka "čajanera" nakon
izbora Baraka Obama
2008: da se pokret na-
šao tu gde jeste kako
bi kanalisao godina-
ma taloženo nezado-
voljstvo građana po-
litičkim elitama, pa i
samom vlašću.

Ti nezadovoljni gra-
đani nisu nikuda otiš-
li, nisu nestali – samo
su čekali nekog kao
što je Donald Tramp.
U njemu cene to što
ne pripada establiš-

mentu i što ne dolazi iz politike, kao i to
što predstavlja stvari onakvima kakve
jesu. Sve, dakle, suprotno od političara.

Tramp, s druge strane, iznosi sve ono
što armiji njegovih pristalica leži na srcu:
stav prema imigrantima, posebno Meksi-
kancima, muslimanima, izbeglicama, že-
nama, osobama s hendikepom. To, dakle,
nisu nužno Trampovi lični stavovi, ili bar
neki nisu: on je samo medijum iz koga
progovaraju milioni besnih, kako se, uo-
stalom, sami identifikuju u izlaznim an-
ketama. I pokrivaju spektar svih staro-
snih grupa, stepena obrazovanja, imovin-
skog stanja, pristalica različitih ideološ-
kih koncepata i veroispovesti (razumlji-
vo, tu je ipak ubedljivo najviše hrišćana).

Sa svoje strane, Ted Kruz je sahranio
strategiju establišmenta, dokazujući da
iza sebe ima podršku onih delova repu-
blikanskog biračkog tela kojima je bilo
kakvo umivanje Velike stare stranke

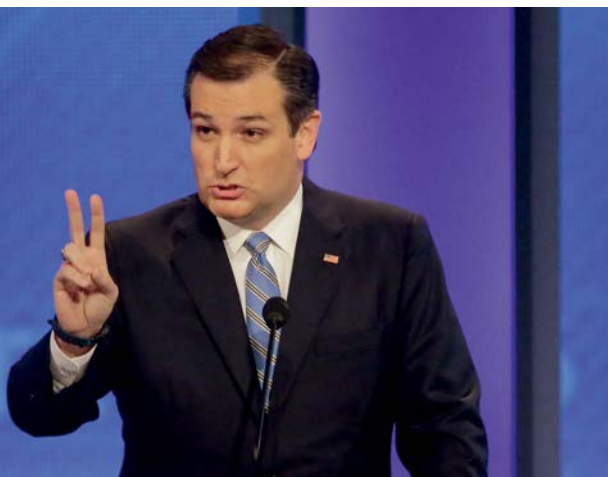
nepojmljivo koliko i izjednačavanje he-
teroseksualnih i homoseksualnih brako-
va. Glasači u Kruzu vide političara koji se
dosledno suprotstavljao gaženju republi-
kanskih ideala zarad dilova s demokratama
u Kongresu – pa i po cenu da "zaklju-
ča" na petnaest dana veći broj federal-
nih službi. On je trn u oku establišmen-
tu i govori protiv svemoći velikih banaka,
ali ume da prećuti pozamašne pozajmice
upravo od takvih banaka. On ne igra na
raspirivanje mržnje, već na strahove od
očiglednog ugrožavanja sloboda i to mu
ide od ruke – svejedno da li je reč o ustav-
nom pravu na nošenje oružja, o verskim
slobodama koje ugrožavaju gej brakovi
ili o principima pravne države koje ugro-
žavaju planovi da se kroz sveobuhvatnu
reformu imigrantskog pitanja amnesti-
raju svi oni koji godinama u SAD borave
ilegalno.

OPASAN PLAN

Čak i sada, kada im je belodano jasno
da je njihova strategija prerano kukuri-
knula, u republikanskom establišmen-
tu ne odustaju od namere da, ako treba
i proceduralnim trikovima, izguraju svog
kandidata na konvenciji u Klivlendu. Ta,
inače veoma kontroverzna taktika, po-
drazumeva da se Tramp do kraja sezone
unutarstranačkih izbora drži na bezbed-
noj udaljenosti od broja potrebnih dele-
gata za osvajanje nominacije (1237). Po-
tom, pošto u prvom krugu glasanja ni-
jedan od aspiranata na nominaciju ne
bi dobio većinu glasova delegata, išlo bi
se na novo glasanje u kojem delegati iz
većine država više ne bi bili obavezni da
glasaju za kandidata koji je dobio najvi-
še glasova u njihovim državama. Ako bi
se Rubio do tada uopšte kvalifikovao za
"veliku igru", teoretski bi mogao da po-
stane kandidat stranke.

Ali, nakon takvog ishoda, kolika je ve-
rovatnoća da bi Tramp to sve mirno pod-
neo. Zaurloao bi da je to gaženje volje bira-
ča, gaženje demokratije. Establišment bi
tako mogao da dobije svog kandidata, ali
on bi bio samo to – kandidat stranačke
elite, ali ne i pristalica stranke. Oni koji
zagovaraju takav plan sigurno računaju
koliki bi takav ishod konvencije nosio ri-
zik pred direktni okršaj s kandidatom de-
mokrata. Svakako ne mali.

✎ DENIS KOLUNDŽIJA

borne trke na svim nivoima, pokušaj je da
se odgovori na dva uzastopna poraza na
predsedničkim izborima, u kojima su gla-
sači manjina (Hispano i Afroamerikanci)
i žene bili ključni delovi poredničke koa-
licije Baraka Obame i Demokratske par-
tijae. Pred činjenicom da se belačka veći-
na u SAD neumitno topi i da će 2050. bel-
ci činiti tek relativnu većinu u toj zemlji,
republikanci, čini se, postaju svesni zna-
čaja inkluzivnosti i njenog uticaja na iz-
borne rezultate.

Onako kako je decenijama unazad na-
metao svog kandidata na predsedničkim
izborima, establišment je tako umislio da
će sa starim licem i još starijim prezime-
nom – stranka dobiti novo lice i tako ko-
načno doći do mandata u Beloj kući.

ČLANSTVO PROTIV ESTABLIŠMENTA

Mit Romni je 2012. osvojio predsednič-
ku nominaciju Republikanske stranke

Radiofobija za samuraja

Kakav mračni bauk pohodi napuštenu oblast oko Fukušime

U petak 11. marta navršava se pola decenije od nesreće u Fukušimi u Japanu, koja se sa pravom smatra najvećom nuklearnom katastrofom u ovom veku. Tokom razornog zemljotresa u proleće 2011. i čudovišnog potonjeg cunamija nastradalo je skoro 16.000 ljudi. Međutim, u samoj centralnoj drami koja je, tokom tri dana nakon cunamija, usledila na četiri reaktora elektrane Fukušima Daiči bilo je daleko manje žrtava. Zapravo, od direktnog izlaganja radijaciji u Fukušimi nije bilo mrtvih. Zahvaljujući blagovremenoj opštoj evakuaciji, apsorbovane jonizujuće doze kod skoro dva miliona ljudi iz ugroženih oblasti oko Fukušime nisu visoke.

Osim značajno ozračenih, gotovo žrtvovanih radnika u elektrani, sama radijacija ni indirektno nije ubila mnogo ljudi. Čak i prema vrlo tvrdom, ali kontroverznom "linearnom modelu bez praga" kojim se procenjuju efekti izlaganja radijaciji, moglo bi se pretpostaviti da je tokom prethodnih godina radijacija dovela do 130 smrti od različitih vrsta raka. Trajnih posledica po obližnji ekosistem ima puno, ali uprkos ispuštanju radijacije u okean, štetni efekti nisu globalni. Vrednosti koje su 2014. izmerene u ulovljenim radioaktivnim tunama na Pacifiku uporedive su sa onom dozom radioaktivnosti koju, inače sasvim prirodno, imaju banane.

Epilog Fukušime, uprkos tome, nije ništa manje tragičan. Više desetina hiljada ljudi danas živi u istinskom strahu od radijacije, neke zone su i dalje zabranjene, a život oko Fukušime je mračan i sumoran. Sujevni noćni rituali su deo svakodnevice u ovom kutku visokotehnološkog Japana. Sam događaj iz 2011. udar cunamija u nuklearno postrojenje, problemi sa strujom, kvarovi na pumpama i agregatima sistema za hlađenje reaktora, kao i višednevna lančana serija pregrevanja i otvaranja reaktora, sa izvesnom radijacijom koja je ispuštena u okruženje, sve je to ostavilo drastičan trag na japanskom društvu.

Istovremeno, Fukušima je, kao braćni partner drugi put uhvaćen u prevari, okončala epohu "nuklearne renesanse", u kojoj je nakon Černobilja oživela nuklearna energetika kao moguća alternativa fosilnim izvorima i rešenje za globalno zagrevanje. Izgradnja novih reaktora usporena je nakon japanske nesreće u celom svetu, a nuklearna energija je izgubila status poželjnog rešenja. Broj dovršenih reaktora 2015. godine je dvostruko niži nego pet godina ranije. Javna podrška nuklearnoj energiji teško da sada igde više može da se okupi. Postalo je nezamislivo da u nekoj zemlji uspešno prođe referendum o izgradnji novih elektrana.

U Japanu je Fukušima prvorazredno političko pitanje. Ona iznova i iznova pogađa svaku japansku vlast, i to oko svakog, ma kako sitnog pitanja – od toga da li je 20 milisiverta preniska, a 100 previsoka vrednost za graničnu dozu apsorbovane jonizujuće radijacije, do budućnosti japanske energetike. Stanovništvo obližnjih prefektura je puno nepoverenja i aktivno se opire bilo kojim testiranjima. Javnost osuđuje čak i istraživače kada kažu da nauka ne može precizno izmeriti efekte radijacije pri dozama manjim od 20 milisiverta. (Inače, pri prijemu doze zračenja od 100 milisiverta svaki

stoti ozračeni dobija rak, pri 1000 mS govori se o akutnom trovanju radijacijom, dok pri 5000 mS svaka druga osoba umire trenutno.)

Japanci svakako nisu nacija koju malo cezijuma može da zaplaši tek tako. U tradiciji odanosti i samožrtvovanja, opisanoj na primer u tajnoj bušido knjizi *Hagakure* iz 18. veka, deca se odgajaju tako da im se "strah nikada ne uvuče u kosti". To je tradicija gde samurajska kasta života okončava samo na dva načina – odlaskom u ronine ili kroz sepuku. "Shvatio sam šta je put samuraja. To je put smrti", kaže autor ovog popularnog spisa, bivši samuraj Nabešima klana, Jamamoto Cunemoto. Deo ovog duha se osećao i tokom samog Fukušima incidenta, kad se nekoliko desetina radnika na postrojenju, uglavnom veterana, svesno žrtvovalo ostajanjem na lokaciji fabrike.

Uprkos tome, Fukušima je širom Japana, a posebno u pogođenoj prefekturi, izazvala radiofobiju – izuzetno pojačan strah od radijacije. Istorija pokazuje da je radijacioni strah, ma kako to bilo čudno, ubio više ljudi od same radijacije – u Černobilju se zbog toga životni vek sa 65 smanjio na 58 godina. "Poznato je iz Černobilja da su psihološke posledice ogromne", kaže Šuniči Jamašita, jedan od najuglednijih japanskih eksperata za radijacione bolesti. "Životni vek se ne smanjuje zbog raka, nego zbog depresije, alkoholizma i samoubistava."

Ma kako možda bio čvrst, Japan je ipak preživeo sva moguća zla nuklearne ere. Psihološki fenomen pod imenom radiofobija nastao je u zaboravljenom incidentu, 1954. godine, nakon američke nuklearne probe Kasl Bravo na Pacifiku. Tada su u monstruoznoj eksploziji atomske bombe od 15 megatona slučajno nastradala 23 japanska ribara, na Bikini ostrvima padao je radioaktivni sneg, a u Japanu su zbog povišene radijacije test nazivali "drugom Hirošimom". I zaista, ako neka oslobođena zver danas luta Fukušimom, to je ona koja je rođena u Hirošimi.

SLOBODAN BUBNJEVIĆ

Otkupljivanje radoznalosti

Ništa vam na internetu neće napraviti veći problem od sopstvene radoznalosti. Ona je toliko jaka da po-beđuje svaku logiku i razum. Krenimo od ličnog isku-stva. Pre nekoliko dana dobio sam poruku da je moj račun (koji nemam) u banci (za koju ne znam) pro-bio granicu dozvoljenog minusa (koji nisam tražio). Sve je bilo na engleskom jeziku (jezik banke u kojoj neuspešno pokušavam da štedim je srpski), a dug za kojim me "terete" bio je u dolarima (malo više od 400). Ponuđeno mi je da pogledam balans prikacen uz poruku i da se što pre javim banci da rešimo pro-blem, civilizovano.

Samo me je ugrađeni sistem za odbranu od virusa spasao veće sramote sprečivši me da otvorim atač-ment. Jer bih se suočio sa *ransomverom*, odnosno softverskom ucenom, sve rasprostranjenijom pošas-ti na internetu.

Funkcioniše ovako. Klikom na neku ponuđenu opciju (stiže vam i-mejlom) dajete dozvolu nekom programu da vam se ugnjezdí u operativni sistem i preuzme kontrolu nad vašim računarom. Kada se to desi, program obaveštava onog ko vam ga je uvalio da mu je vaš hard disk na raspolaganju. Taj zlikovac potom bira trenutak kada će da vas uceni tako što će vam blokirati pristup računaru. Umesto uobičajenog desktopa, na ekranu se pojavljuje ucenjivačka poruka i s računarom ne možete ništa. Od vas se traži, obično, da uplatite odnosno uputite jedan bitkoin (trenutno je to oko 409 dolara) na neku i-mejl adresu pa da vam odblokiraju računar. Ne pomaže nikakav servis. Tačnije, jedini način da se oslobodite virusa je da u celosti formatirate hard disk i tako definitivno izgubite sve što se na njemu nalazi. Oprezniji će

vas savetovati da ga bacite i zamenite novim, ali to je (za sada) preterivanje.

Šta je rešenje? Najlakše bi bilo reći da treba da obuzdate radoznalost, ali ucenjivači su veštiji od toga. Poruka vam može stići i sa i-mejl adrese prijatelja čiji su kompjuter takođe obuzeli. Tako da je prvi savet da ugradite i redovno održavate program za zaštitu od virusa.

Drugi korak je da pravite kopiju svega što vam je bitno, najmanje jednu. Recimo na nekom kladu, ako je rezervni hard disk preterana opcija. U tom slučaju vas gubitak sadržaja sa zatrovanog kompjutera neće preterano pogoditi. Sledeći savet je da uključite blokiranje pop-ap reklama, koje su često nosioci virusa. Tek onda se savetuje da budete oprezní, odnosno da pre otvaranja čudnih mejlova proverite o čemu je reč. Ako ne očekujete neku dobru ponudu za posao, nemojte joj se olako radovati kada stigne. Naročito ne otvarajte formulare koje samo treba da popunite ili izveštaje iz banke o prispeću neke neočekivane uplate. Proverite mejlom šta je u pitanju, a sa bankom valjda imate i direktniju komunikaciju. Klonite se neobičnih sajtova, a razmislite malo i o tome šta vam sve stiže na kompjuter sa onlajn portala sa besplatnim filmovima i serijama.

Neki savetuju i da se odmah skinete sa interneta, to jest da isključite računar ili telefon sa mreže i obratite se nekom ko se u viruse razume. Kada sve to obavite, alarmirajte policiju jer je reč o ozbiljnoj pljački.

Jedino što ne treba raditi je pristati na ucenu jer se neretko dešava da posle prve uplate usledi novi zahtev, budući da su lopovi shvatili koliko su vam podaci iz kompjutera važni.

¶

PRODAJA PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	1,49 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	2600 RSD	1500 RSD
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	3600 RSD	2000 RSD
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	4300 RSD	2900 RSD
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	5800 RSD	3800 RSD
		50,00 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h. Tokom promotivnog perioda za ovu vrstu uplate važi poseban popust (vidi tabelu levo). Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu prodaja@vreme.com, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Trg Republike 5, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj 160-302538-91.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumi do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

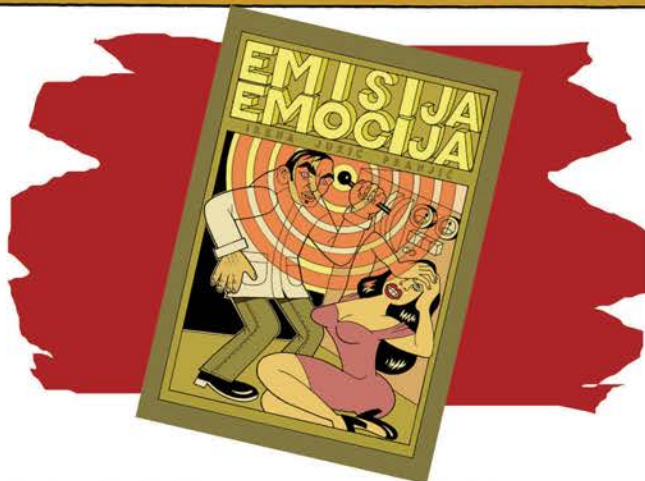
DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i
www.novinarnica.net prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

Intervju: IRENA JUKIĆ PRANJIĆ

ALEKSANDAR ZOGRAF.

KRAJEM 2015., ZAGREBAČKI IZDAVAČ 2x2 JE OBJAVIO STRIP ALBUM 'EMISIJA EMOCIJA', ŽIJA JE AUTORKA IRENA JUKIĆ PRANJIĆ, KOJA JE HRVATSKU SCENU OBELEŽILA I SVOJIM BAVLJENJEM ILUSTRACIJOM I ANIMIRANIM FILMOM. ZAMOLILI SMO IRENU DA OBJASNI IDEJE KOJE JE IMALA DOK JE RADILA NA OVOM STRIPU...

S OBZIROM DA JE TEMA TVOG STRIPA MANIPULACIJA LJUDIMA (TAČNIJE NJIHOVOM EMOCIONALNOM SFEROM POSTOJANJA), PUTEM MAŠINA, DA LI VEĆ ŽIVIMO U TOM SVETU, GDE SU INTERNET PORTALI, DRUŠTVENE MREŽE I SMARTFONOV I VEĆ DUBOKO ZAGAZILI U NAŠU INTIMU?

MOJ STRIP JE TREBAO BITI METAFORA KOJA GOVORI O MANIPULACIJI PUTEM MASOVNIH MEDIJA, PRI TOM SAM NAJVIŠE MISLILA NA TELEVIZIJU, PORUKE KOJE SE ŠIRE KROZ POPULARNU GLAZBU I FILMOVE, TE NA SUSTAVE RELIGIJA KOJE SU ODUVIJEK IMALE ULOGU DA NAMEĆU NAČIN NA KOJI BI SE TREBALI OSJEĆATI, MISLITI... OBZIROM DA SU EMOCIJE ČESTO PRESUDNIJE ZA NAŠE DJELOVANJE OD RACIONALNOG RASUĐIVANJA, U SVIM TIM SLUČAJEVIMA KORISTE SE EMOTIVNI OKIDAČI KOJIMA SE ŠIRI PROPAGANDA VEZANA NE SAMO UZ SVJETONAZORE VEĆ I UZ TRIČARIJE, PA SE NA PRIMJER CIGARETA REKLAMIRALA KAO SIMBOL SEKSUALNE PRIVLAČNOSTI, A NEKA BANKARSKA USLUGA KAO ZNAK LJUBAVI PREMA VLASTITOM DJETETU...

TVOJA JUNAKINJA JE ZGODNA I PAMETNA. MOLIM TE, PROKOMENTARIŠI!

JEDNAKO ONAKO KAKO ŠTO JE TEŠKO PRIHVATITI OSJEĆAJ NEMOĆI PRED SUSTAVOM ROPSTVA KOJI NAS OKRUŽUJE, TEŠKO JE I PRIHVATITI ISTINU DA ISTI SUSTAV TRETIRA ŽENE KAO NIŽA BIĆA. STOGA NAJČEŠĆE ODMAHUJEMO RUKOM NA ČINJENICU DA U TISUĆAMA SLUČAJEVA POSTOJE SLABO KAZNJENA SILOVANJA, PRISILNA PROSTITUCIJA, OBITELJSKA NASILJA KOJA PREČESTO ZAVRŠAVAJU UBOJSTVIMA ŽENA. NAMJERNO SAM KREIRALA JUNAKINJU KOJA JE PAMETNA, OBRAZOVANA, A ISTOVREMENO UDOVOLJAVA KRITERIJIMA DOBROG IZGLEDA, ALI SE U RADNJI STRIPA POKAŽE DA JU SE I DALJE TRETIRA KAO MESO, KAO ŠTO NAS PROPAGANDA UČI DA SE ŽENE TREBAJU TRETIRATI. HTJELA SAM UKAZATI NA TU ČINJENICU, STAVITI NA RAZMIŠLJANJE, DOPRIJETI DO ZDRAVOG RAZUMA...

KAKO BI OPISALA SVOJ RAD NA STRIPU?

VIDJELA SAM NAČIN NA KOJI ORINTOLOZI HVATAJU PTICE RADI ISTRAŽIVANJA: RASTEĞNU MREŽU U KOJU SE ONE ULOVE BEZ DA SE OZLIJEDE, A ONDA IH PREGLEDAJU, OBIJEŽE I PUSTE. TA ME MREŽA PODSJEĆA NA NAČIN NA KOJI RADIM STRIPOVE—U MOJOJ JE GLAVI RASTEĞNUTA KAKO BI POHVATALA MISLI KOJE ONUDA PROLIJEĆU, KOJE ONDA ZAPISEM, NACRTAM I PUSTIM DA IH ČITAJU DRUGI, TAKO TE MISLI PRATIM U DALJNJEM LETU, JEDNAKO KAO ŠTO ORINTOLOZI PRATE PTICE SELICE...

Krompir

Svakodnevni ručak mog detinjstva sastojao se od supe ili čorbe, mesa, nekog povrća i nečeg slatkog. Krompir je bio obavezan. Svejedno da li je bio pečen, kuvan, restovan ili pire, moralo je da ga bude dovoljno da ostane i za večeru. Ručali smo u jedan, večerali u pola osam. Krompir je bio deo reda i poretka. Nije mi padalo na pamet da bi taj poredak mogao da se poremeti ili prekrši.

Svake večeri dolazio je deda, tatin tata. Seo bi pored mene, dobio mali tanjir i pojeo jedan krompir. I to je spadalo u red i poredak. Sa babom bi večeravao tačno u osam.

Čim sam posle rata postao dovoljno samostalan da makar donekle mogu da radim šta hoću, krompir je ponovo postao sastavni deo mog svakodnevnog jelovnika.

foto FoNet

Kad smo se pre 49 godina preselili na Voždovac pred našim soliterom u ranu jesen parkirao bi se kamion sa vrećama od po 25 kilograma odličnog krompira. Bio je jeftiniji nego na pijaci, jer čovek nije plaćao tezgju, a verovatno ni porez. Rado je nosio vreću do stana. Posle je to zabranjeno iz "higijenskih razloga", ali se zato na obližnjoj Dušanovačkoj pijaci prodavao krompir iz Ivanjice malčice skuplje od ostalog.

Pa u čemu je onda problem?

Problem je u tome što ove zime u Beogradu nisam uspeo da nađem čestit, zamalo da kažem, jestiv krompir. Tragao sam za njim na pijacama, u velikim i malim samoposlugama, kao i u privatnim radnjama. Strašno. Pola bih bacio, pola je nekako skuvano ili pečeno, ali ostajao je neukusan. Ne znam odakle je poticalo to što su nam prodavali i šta je naš seljak u Šumadiji ili Banatu radio, gde je bio njegov krompir? Ili kako ga je upropastio? Znam da odavno u Srbiji kupujemo beli luk iz Kine, ali krompir!?

Na nedostatak dobrog krompira u Srbiji ove zime žalio sam se takođe i u Vajmaru. Često sam tamo, jer je pored tog starog grada u Tiringiji bio koncentracioni logor Buhenvald, a za sebe govorim da sam očigledno tamo osuđen na doživotnu robiju, jer me pozivaju u goste svake godine, ponekad i po

dva puta. Priznajem da sada ne spavam "tamo gore", na brdu, gde je bio logor, nego u luksuznom hotelu "Elefant". Tiringija je domovina nemačkog krompira. Tamošnji prijatelj mi je pričao da je njegov deda na osnovu ukusa kivanog krompira umeo da pogodi iz čije je leje, razlikovao je krompir od krompira kao dobar stručnjak enolog iz kojeg je vinograda vino.

Prošle nedelje vratio sam se iz Beča. Doneo sam vreću krompira!

U toku protekle dve decenije često sam putovao na relaciji Beograd-Beč, Beč-Beograd, i to vozom, avionom, kombijem "od kuće do kuće", ili automobilom. Uvek bih nešto donosio. Stari je običaj da se na putovanje u inostranstvo nešto ponese, a po povratku nešto odnese. Iz Srbije sam nosio rakiju, to nikad nije bio problem, ali u svoju zemlju? To se menjalo iz godine u godinu.

Prodoše zla vremena ratova i superinflacije kad je valjalo sa sobom poneti bezmalo sve: prašak za mašinu, margarin i puter, slaninu, mleko i jaja u prahu, obuću i odeću, a pre svega nemačke marke, jer nikakvih legalnih međubankarskih usluga za nas obične ljude nije bilo. Posle smo već nosili finije stvari, kojih kod kuće još nije bilo, kavijar, losos, a usput u Mađarskoj smo kupovali salamu i guščiju džigericu.

Ali krompir!

U samoposluži "Špar" u Beču našao sam jedanaest vrsta krompira, bilo ih je rasutih, da bi kupac sam odabrao i stavio u kesu, pa izmerio, ili pakovanih. Piše da li je pogodan da se kuva, peče, od njega napravi pomfrit, pire ili krompir salata, jer nije svejedno. Cene različite od 0,79 do 1,69 evra, to je otprilike od 97 do 207 dinara, dakle, svakako skuplje nego u Srbiji, to moram da priznam, ali kad sam kupovao losos ili kavijar takođe se radilo o luksuzu. Uzeo sam pakovanje od dva kilograma vrste *Pfanni*, zgodnog i za kuvanje i za pečenje, po ceni od 1,49 evra po kilogramu, 2,98 evra, tamo to zvuči kao ništa, ali to je ipak 366 dinara. Šta da radim? Jedanput se živi. Nisam kupio losos, uostalom, ima ga i u našim boljim samouslugama, gde dobrog krompira nema.

Neko me je upozorio da će našim carinicima biti sumnjivo što uvozim dva kilograma krompira, pitaće se da se u svakom krompiru ne nalazi droga? Zaustaviće me dok ne dođe pas koji će pojedinačno pomirisati svaki krompir. Bojazan je bila suvišna, carinik u Horgošu, očigledno dobar psiholog, samo je odmahnuo da prođemo, pošto sam mu odgovorio da nemam ništa za carinu.

Ako do mog sledećeg putovanja u Austriju u naše samoposluge ne stignu mladi italijanski krompiri, kao prošlih godina, pokušaću da donesem bar deset kilograma austrijskog krompira.

Međutim, ko zna, možda će vlada, koja će proizaći iz izbora 24. aprila, ipak da sredi našu poljoprivredu, pa će srpski seljaci opet imati u ponudi odličan i jeftin domaći krompir kao u dobra stara vremena.

IVAN IVANJI

Kompletna IT rešenja na jednom mestu

INTERNET • TELEFONIJA • CLOUD • HOSTING

Nudimo vam različite internet i hosting usluge, kao i napredne servise za uspešno poslovanje.

- Cloud Linux i Windows serveri
- Zakup profesionalnih namenskih servera
- Brojne cloud aplikacije (SaaS)
- Cloud inženjering
- Web hosting
- Usluge Tier 3 Data centra
- BIZ Smart paketi
- Optički internet
- Managed servisi
- Poslovna fiksna telefonija

BMW SERIJE 5. M EDITION.

OD 39.990€.

BMW EFFICIENT DYNAMICS.
MANJA EMISIJA I VIŠE UŽIVANJA U VOŽNJI.

BMW Serije 5
M Edition

www.bmw.rs

Zadovoljstvo
u vožnji

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec